

ילקוט שמעוני

שמואל א

עיצוב: זהבה גרליץ

אתר דעת

תשע"א

3	פרק א
18	פרק ב
37	פרק ג
42	פרק ד
43	פרק ה
45	פרק ו
48	פרק ז
50	פרק ח
53	פרק ט
56	פרק י
58	פרק יא
58	פרק יב
65	פרק יג
65	פרק יד
70	פרק טו
77	פרק טז
83	פרק יז
92	פרק יח
94	פרק יט
96	פרק כ
97	פרק כא
99	פרק כב
101	פרק כג
104	פרק כד
107	פרק כה
112	פרק כו
116	פרק כח
121	פרק ל
122	פרק לא

פרק א

סימן עו

ויהי איש אחד מן הרמתים

שנו רבותינו:

ארבעים ושמונה נביאים וז' נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחד, חוץ ממקרא מגלה. ותו ליכא, והא כתיב: **ויהי איש אחד מן הרמתים.**

ואמר ר' אבהו:

אחד ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל?

מיהוי הוו טובא **כדתניא**: [הרבה] נביאים נתנבאו לישראל כיוצאי מצרים. ואמרי לה: כפלים כיוצאי מצרים.

נבואה שנצרכה לדורות נכתבה. נבואה שלא נצרכה לדורות לא נכתבה.

ר' שמואל בר נחמני אומר:

אדם הבא משתי רמות שצופות ורואות זו את זו.

ר' חנן אמר:

אדם הבא מבני אדם שעומדים ברומו של עולם.

ומאן נינהו?

בני קרח, שנאמר: ובני קרח לא מתו.

ותאנא משם רבנו אמרו:

מקום נתבצר להם בגיהינום ועמדו עליו ואמרו שירה.

מדכרין ומניחין דכתיב: **ויהי איש אחד מן הרמתים**, (כתוב ברמז י"ט).

סימן עז

ושמו אלקנה

הרשעים קודמין לשם, **נבל שמו, שבע בן בכרי שמו.**

אבל הצדיקים שם קודמים להם, **ושמו אלקנה, ושמו בועז, ושמו מרדכי**, דומין לבוראם **ושמי ה'.**

מתיבין:

והא כתיב: **ולרבקה אח ושמו לבן!?**

ר' יצחק אומר:

אח של פרדיכוס.

ר' ברכיה אומר:

מלובן ברשע.

מיתבין:

והא כתיב: **ובני שמואל הבכור יואל ואביה!?**

רבנין אמרין:

מה זה רשע אף זה רשע.

ר' יודא בר' סימון:

כשנשתנו למעשים טובים זכו לרוח הקדש: **דבר ה' אשר היה אל יואל וגו'.**

בן ירוחם בן אליהו בן תחו.

אמר ר' יוחנן:

לשון (א) גימטריקון הוא.

תחו הוא אסף, **א"ת ח"ס ו"ף**.

אפרתי

ר' יהושע אמר:

פלטיאני.

ר' יהודה בר' פנחס אמר:

מוכתר בנימוס.

ר' פנחס אמר:

עטרה נתעטר אפרים מאבינו יעקב בשעת פטירתו מן העולם, אמר: עטרה נתעטר אפרים

מאבינו יעקב בשעת פטירתו מן העולם.

אמר לו: בני אפרים, ראש ישיבה, ראש שבט מעולה ומשובח שבבני יהיו נקראים על שמך.

בן תחו בן צוף אפרתי

ודוד בן איש אפרתי,

ירבעם בן נבט אפרתי,

מחלון וכליון אפרתיים.

ולו שתי נשים

ר' אמי בשם ר' יצחק:

הכתוב פותח בשבחו וחותם בשבחו.

ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינא:

הכתוב פותח בשבחו ומזכיר גנותו.

אמר ר' יונה בשם ר' חמא:

כיון שראתה חנה שלא ילדה, אמרה: אומר לו שיכניס צרתי בתוך ביתי, ומתוך כך יראה הקב"ה ויפקוד אותי.

אמר לה הקב"ה: **חנה הפקדת אצלי נפשות, חייך אני משלם לך כי פקד ה' את חנה ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות.**

ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים

אמר ר' לוי:

בכל מקום שנאמר אין לה הוה לה.

ותהי שרי עקרה אין לה ולד והיה לה, וה' פקד את שרה.

ודכונה:

אין לה מנחם והוה לה אנכי אנכי הוא מנחמכם.

ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים

והוה לה, **ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות.**

ציון היא דורש אין לה והוה לה, ובא לציון גואל.

רני עקרה לא ילדה והוה לה, ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה.

ועלה האיש ההוא

נתעלה בביתו, נתעלה בחצרו, נתעלה בעירו, נתעלה בכל ישראל, וכל עלויו לא היה אלא (ב) משל עצמו.

להשתחות ולזבוח

ר' אבא בר יוסף בשם ר' יצחק:

התפלה גדולה מן הקרבנות, דכתיב: **להשתחות ואחר כך לזבוח.**

ורבנין אמרי:

תפלה שקולה כנגד כל הקרבנות, דכתיב: **להשתחות ולזבוח.**

אלקנה ואשתו בניו ואחיותיו וכל קרוביו היה מעלה עמו לרגל ובאים ולנים ברחובה של עיר והייתה המדינה מרגשת והיו שואלין אותן: **להיכן תלכו?** ואומרים: לבית ה' שבשילה שמשם תצא תורה ומצות.

ואתם למה לא תבואו עמנו ונלך יחד?

מיד עיניהם משגרות דמעות, אומרים להם: נלך עמכם!

ואומרים להם: הן, עד לשנה הבאה חמשה בתים, לשנה אחרת עשרה בתים, עד שהיו כלם עולים. ובדרך שהיה עולה שנה זו לא היה עולה שנה אחרת, עד שהיו כלם עולים. אמר לו הקב"ה: אלקנה, אתה הכרעת את ישראל לכף זכות וחנכתם במצות וזכו רבים על ידך, אני אוציא בן ממך שיכריע את ישראל לכף זכות ויחנך אותם במצות. **הא למדת** שבשכר אלקנה שמואל.

ושם שני בני עלי חפני ופנחס

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן:
כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה.

סבר לה כרב דאמר:

פנחס לא חטא, מקיש חפני לפנחס, מה פנחס לא חטא אף חפני לא חטא.

אלא מה אני מקיים אשר ישכבון את הנשים?

מתוך ששיהו את קניהם ולא הלכו אצל בעליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו שכבון.

אמר רב:

פנחס לא חטא, שנאמר: **ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן לה' בשילה** אפשר חטא בא לידו והכתוב מיחסו, והכתיב: **יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה.** אם ישראל הוא לא יהיה לו **ער** בחכמים **ועונה** בתלמידים,

ואם כהן הוא לא יהיה לו מגיש מנחה לה' צבאות?

אלא שמע מנה, פנחס לא חטא **ואלא** הא כתיב **ישכבון?**

אמר ר' נחמן בר יצחק:

יְשַׁכְּבֵן כתיב.

והא כתיב: אל בני כי לא טובה השמועה?

אמר ר' נחמן אמר ר' יצחק:

בני כתיב.

והא כתיב: מעבירים עם ה'?

אמר ר' הונא בריה דרב יהושע:

מְעַבְרִים כתיב.

והא כתיב: ובני עלי בני בליעל?

מתוך שהיה לו לפנחס למחות בחפני ולא מיחה, מעלה עליו הכתוב כאלו חטא.

ויהי היום

ר' יהושע בן לוי אומר:

(ג) זה יומו של עצרת.

ולחנה יתן מנה אחת אפים בכפלים

אפים בסבר פנים יפות, כנגד פנינה וילדיה כנגד כל הבנים.

דבר אחר:

היפה שבהם.

וכעסתה צרתה גם כעס

מכעסת וחוזרת ומכעסת.

מה הוות א"ל?

זבנת לברך רבא סודר וכתונת וחלוק.

אמר ר' נחמן בר אבא:

הייתה פנינה משכמת ואומרת לחנה: אין את עומדת ומרחצת פניהם של בניך כדי שילכו לבית הספר?!

ובשש שעות הייתה אומרת לה: חנה אין את עומדת ומקבלת בניך שבאו מבית הספר?!

ר' תנחום בר אבא אמר:

היו יושבים לאכול והיה אלקנה נותן לכל אחד ואחד מבניו חלקו, הייתה פנינה מתכונת להכעיס את חנה, והייתה אומרת לאלקנה: תן לזה בני חלקו, ולזה בני חלקו, ולזה לא נתת חלקו.

למה?

בעבור הרעימה

(ד) על אלהים.

אמר לה הקב"ה: את מרעמת אותה עלי, חייך, אין אעמים שאין אחריהם מטר ומיד אני פוקדה, שנאמר: **כי פקד ה' את חנה.**

אמר ר' לוי:

שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו.

שטן כי היכי דלא ליהוי איניש עשיף כאברהם.

פנינה דכתיב: **וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה.**

דרשה רב אחא בפפוניא:

קם שטן נשקיה לכרעיה.

ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי

אמר לה: שרה שהייתה עקרה כך הייתה יושבת ובוכה אלא רבקה שהייתה עקרה כך הייתה עושה, **ולמה ירע לבבך** אלא רחל שהייתה עקרה כך הייתה יושבת בינה לבין עצמה.

הלא אנכי טוב לך מעשה בנים

אלו בניה של פנינה.

דבר אחר:

אלו עשרה דורות: (ד) **אלה תולדות פרץ וגו'.**

הלא אני טוב לך אין כתיב כאן, אלא **אנכי.**

אמר לה: ברייך יהא בחלקך כמה דאת אמר: **אנכי ה' אלהיך.**

כתיב: **הייתה לי דמעתי לחם יומם** מכאן אתה למד שהצרה משבעת לאדם ואינו מבקש לאכול.

וכן אלקנה אומר: **חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי** מכאן שהבכיה מאכילה.

ותקם חנה אחרי אכלה בשילה

דרש ר' יהודה איש כפר גבוריאי:

מנין שאין פוסקין יינות לאשה?

שנאמר: **ותקם חנה אחרי אכלה בשילה ואחרי שתה.**

שתה ולא **שתת**. אלא מעתה, **אכלה** ולא **אכל** הכי נמי.

אנן מדשני קרא בדבוריה קאמרינן, מכדי בגוה קא עסיק, **מה טעמא שני?**

שמע מנה **שתה** ולא **שתת**.

תאנא:

כוס אחד יפה לאשה.

שנים נוול הוא לה.

שלשה תועבת בפה.

ארבעה אפילו חמד תובעה אינה מקפדת.

אמר רבא:

לא אמרן אלא שאין בעלה עמה, אבל בעלה עמה לית לן בה.

והא חנה דבעלה עמה?

אכסנאי שאני.

דאמר רב יהודה:

מנין לאכסנאי שאסור בתשמיש המטה?

שנאמר: **וישכימו בבקר וישתחוו לפני ה' וישובו ויבואו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את**

חנה אשתו, נשתא אין, מעיקרא לא.

סימן עח

ועלי הכהן ישב

אמר רבי אמי:

אף למלכי בית דוד אין ישיבה בעזרה.

ולמי הייתה ישיבה?

לכהן גדול, שנאמר: **ועלי הכהן ישב על הכסא.**

אם כן מהו **ויבא המלך דוד וישב לפני ה'?**

שישב עצמו בתפלה.

ועלי הכהן יושב

מלמד שבאותו יום מינוהו כהן גדול.

והיא מרת נפש.

שנו רבותינו:

אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש.

מנא הני מלי?

אמר ר' אלעזר:

דאמר קרא: **והיא מרת נפש ותתפלל**, וממאי, **דילמא שאני חנה דהוה לבה מרירא טובא?**

אלא אמר רבי יוסי בר חנינא:

מהכא: **ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך.**

ממאי, **דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא?**

אלא אמר ר' יהושע בן לוי:

מהכא: **השתחוו לה' בהדרת קדש**

אל תקרי **בהדרת קדש**, אלא **בחרדת קדש**.

ממאי דלמא לעולם אימא לך הדרת ממש, כי הא דרב יהודה היא מציינ נפשיה והדר מצלי?

אלא אמר רב נחמן בר יצחק:

מהכא: **עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה.**

מאי וגילו ברעדה?

אמר ר' אדא בר אהבה אמר רב:

במקום גילה שם תהא רעדה.

וחנה היא מדברת על לבה

למה נשתתפו (ה) הנשים עם הקטנים והעבדים לענין המצוות?
לפי שאין להם אלא לב אחד, שנאמר: **וחנה היא מדברת על לבה**.

ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה.
ויקם אישה וילך אחריה לדבר על לבה.
וכן הקטן: **אולת קשורה בלב נער**,
וכן העבד, לבו אל אדונו בלבד.

הרשעים הם ברשות לבם:

אמר נבל בלבו,
ויאמר עשו בלבו,
ויאמר ירבעם בלבו,
ויאמר המן בלבו.

אבל הצדיקים לבם ברשותם, שנאמר: **וחנה היא מדברת על לבה**.
ויאמר דוד אל לבו,
וישם דניאל אל לבו,
דומים לבוראם, **ויאמר ה' אל לבו**.

אמר רבי אלעזר בשם ר' יוסי בן זמרא:

וחנה היא מדברת (ו) על לבה על עסקי לב.

אמרה לפני הקב"ה: רבונו של עולם, כלום בראת דבר אחד לבטלה?!
בראת עינים לראות,
אזנים לשמוע,
פה לדבר,
חוטם להריח,
ידיים לעשות מלאכה,
דדים הללו שבראת על לבי לא להניק בהם, תן לי בן להניק בהם!?

אמר רבי אלעזר:

חנה הטיחה דברים כלפי מעלה, שנאמר: **ותתפלל על ה'**.

ותדר נדר ותאמר

אמר ר' יצחק הבבלי:

מאן דנדר [בעת צרה] מצוה, דכתיב: **וידר יעקב נדר לאמר**, לאמר לדורות שיהיו נודרים בשעת צרתן.

וכן הוא אומר: **אשר פצו שפתי ודבר פי בצר לי**.

אמר רב:

ארבעה הם שנדרו, שנים נדרו ונשתכרו ושנים נדרו והפסידו.

יעקב נדר והפסיד שמתה אשתו רחל.

יפתח נדר והפסיד בתו.

ישראל נדרו ונשתכרו, שנאמר: ויזר ישראל נדר.

חנה נדרה ונשתכרה, שנאמר: ותדור נדר ותאמר.

ותדור נדר כל מעשיה בכפלים

כעסה בכפלים וכעסותה צרתה גם כעס.

מנתה בכפלים מנה אחת אפים.

בכייתה בכפלים, ובכה תבכה.

ראייתה בכפלים, אם ראה תראה.

נדרה בכפלים, ותדור נדר.

ה' צבאות אם ראה תראה

אמר רבי אלעזר:

מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקרא להקב"ה **צבאות**, עד שבאת חנה ואמרה

לפניו: רבש"ע, מכל חיילות שבראת בעולמך קשה לפניך שתתן לי בן אחד!?

משל למה הדבר דומה?

למלך בשר ודם שעשה משתה לעבדיו, בא עני אחד ועמד על הפתח.

אמר להם: תנו לי פרוסה אחת ולא השגיחו עליו, דחק ונכנס לפני המלך.

אמר: מכל סעודה שעשית קשה לך ליתן לי פרוסה אחת!?

אמר רבי יהודה ברבי סימון:

אמרה חנה לפני הקב"ה: רבש"ע, יש צבא למעלה יש צבא למטה, הצבא של מעלה לא אוכלים

ולא שותים ולא פרים ורבים ולא מתים אלא חיים לעוה"ב, והצבא של מטה אוכלים ושותים

ופרים ורבים ומתים ואינם חיים, ואיני יודעת מאי זו צבא אני, אם מצבא של מעלה אני לא

אהא לא אוכלת ולא שותה ולא מולידה ולא מתה אלא חיה לעולם, ואם מצבא של מטה אנכי

אהא מולידה ואוכלת ושותה.

דבר אחר:

חנה הייתה עולה לרגל וראתה כל ישראל, אמרה לפניו: רבש"ע, כל הצבאות הללו יש לך ואין

לי אחד בהם.

אמר ר' יהושע בן לוי:

א"ל הקב"ה: חנה, את הרבית בחיילותי אף אני ארבה חיילותיך, דכתיב: **כל אלה בנים**

להימן חוזה המלך בדבר אלהים להרים קרן.

וכתיב: **ויתן האלהים להימן ארבעה עשר בנים ושלוש בנות.**

אם ראה תראה בעני אמתך וגו'

אמר ר' אלעזר:

אמרה חנה לפני הקב"ה: **אם ראה** מוטב, ואם לאו **תראה**,
אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי ומשקה לי מי סוטה, ח"ו שאתה עושה תורתך פלסתר,
שנאמר: **ונקתה ונזרעה זרע**.

הניחא לר' שמעון דאמר:

שאם הייתה עקרה נפקדת.

אלא לרבי דאמר:

אם הייתה יולדת בצער יולדת בריוח, קצרים יולדת ארוכים, שחורים יולדת לבנים, אחד
יולדת שנים, **מאי אם ראה תראה?**
דברה תורה כלשון בני אדם.

דבר אחר:

אם ראה

בצערי.

תראה

בעיבורי,

תראה

בלידתי.

אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתי ולא תשכח את אמתך ונתת לאמתך

אמר ר' יוסי בר חנינא:

שלוש אמתות הללו למה?

אמרה לפני הקב"ה: רבשי"ע, שלשה דבקי מיתה בראת באשה.

ואמרי לה: שלשה בדקי מיתה בראת באשה, ואלו הם:

חלה

נדה

והדלקת הנר

כלום עברתי על אחת מהן?!

ונתת לאמתך זרע אנשים

מאי זרע אנשים?

אמר רב:

גבר בגוברין.

ושמואל אמר :

זרע שמשח שני אנשים.

מאן אינון?

שאל

ודוד.

ר' יוחנן אמר :

זרע ששקול כשני אנשים.

ומאן אינון?

משה,

ואהרן.

שנאמר : משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו.

ורבנן אמרין :

זרע שהוא מובלע בין אנשים לא ארוך ולא גוף לא אלם ולא חגר לא אוכס ולא גיחור לא חכים ולא טפש.

דבר אחר :

אנשים חכמים, כמה דאת אמר : אנשים חכמים ונבונים,

אנשים נביאים, וישארו שני אנשים במחנה.

אנשים גדולים, והאיש בימי שאל זקן בא באנשים.

אמרו לחנה : (ז) למה את שואלת אנשים חכמים ונבונים גדולים וצדיקים?

אמרה להם : שהם לשמו של הקב"ה.

ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו

תמן תנינן :

נזיר היה שמואל כדברי ר' נהוראי, שנאמר : "ומורה לא יעלה על ראשו".

נאמר בשמשון : מורה, ונאמר בשמואל : מורה.

אמר לו ר' יוסי :

והלא אין מורה אלא של בשר ודם, דמתרגמינן "ומרות אינשא לא תהא עלוהי"?

אמר לו ר' נהוראי :

והלא כבר נאמר : איך אלך ושמע שאל והרגני כבר היה עליו מורא של בשר ודם.

אמר ר' לוי :

לא תבא שמה יראת שמיר ושית

מה הדין (שערא) [סירא] לא מפחדא אלא מפרזלא, אף הדין שערא לא פחדא אלא מפרזלא.

והיה כי הרבתה להתפלל

ר' חייא בשם ר' יוחנן ור' שמעון בן חלפתא בשם ר' מאיר:
מכאן כשכל המרבה בתפלה נענה.

מיחלפא שיטתיה דר' לוי:

דכתיב: בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור.

ר' אבא בריה דרב פפי ור' יהושע דסכנין בשם ר' לוי:

חנה על ידי שרבתה בתפילה, קצרה ימיו של שמואל, שנאמר: **וישב שם עד עולם** עד עולמו של לוי, דכתיב: **ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה.**
והא אינון חמשיין ותרתיין?

אמר ר' יוסי בר אבין:

שתים שגמלתו.

אמר רב המנונא:

כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה. **וחנה היא מדברת על לבה**, מכאן שהתפלה צריכה כוונה.

רק שפתיה נעות

מכאן למתפלל שצריך שיחתוך בשפתיו.

וקולה לא ישמע

מכאן למתפלל שאסור להגביה קולו בתפלתו.

ויחשבה עלי לשכורה

מכאן שאסור לשכור להתפלל.

ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין

אמר רבי אלעזר:

מכאן לרואה בחברו דבר שאינו הגון לו שצריך להוכיחו.

ותען חנה ותאמר לא אדוני

אמר עולא ואיתימא ר' יוסי בר חנינא:

אמרה לו: לא אתה אדון בדבר זה ולא רוח הקדש שורה עליך שדנתני לכף חובה ולא דנתני לכף זכות, מי לא ידעת, **דאשה קשת רוח אנכי.**

ויינן ושכר לא שתיתי

אמר ר' אלעזר:

מכאן לחושדין אותו בדבר ואין בו צריך להודיעו.

אל תתן את אמתך לפני בת בליעל

מכאן לשכור המתפלל כאלו עובד ע"א, דכתיב הכא: **לפני בת בליעל.**

וכתיב התם: **יצאו אנשים בני בליעל מקרבך.**

מה להלן ע"א אף כאן ע"א.

ויען עלי ויאמר לכי לשלום

אמר ר' אלעזר:

מכאן לחושד דבר בחברו ואין בו צריך לפייסו.

ולא עוד, אלא שצריך לברכו, שנאמר: **ואלהי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו.**

אשה קשת רוח אנכי

כי צרתי מתקשה בי.

רבי חגי בשם ר' יצחק:

מאותם שקשים לקבל מתנותיהם אני, כגון שרה וחברותיה.

יין ושכר

לא חדש ולא ישן.

אל תתן את אמתך לפני בת בליעל (ח)

אל תרפיסני קדמה.

ויען עלי ויאמר לכי לשלום

שלמא מן דידי שלמא מן ברייך.

ואלהי ישראל יתן את שלתך

כתיב,

א"ל: **הבן הזה שאת עתידה להעמיד, הרבה שלל עתיד הוא לשלול בתורה.**

ותלך האשה לדרכה

מהו לדרכה?

שפרסה נדה.

ופניה לא היו לה עוד

מלמד שהיו פניה דומות לקוף ונתרפא.

ויהי לתקופת הימים ותהר חנה ותלד בן

אמר מר זוטרא:

אפילו למאן דאמר יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעים, יולדת לשבעה יולדת למקוטעים, שנאמר: **ויהי לתקופת הימים** מיעוט תקופות שנים, מיעוט ימים שנים.

בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה.

מנלן?

אמר ר' אלעזר:

אתיא זכירא זכירה זכריה, פקידה פקידה.

כתיב בה ברחל: ויזכור אלהים את רחל.

וכתיב בה בחנה: **ויזכרה אלהים.**

ואתיא זכירה זכירה מראש השנה דכתיב: **שבתון זכרון תרועה.**

ואתיא פקידה פקידה מחנה, כתיב בחנה: **כי פקד ה' את חנה.**

וכתיב בה בשרה, **וה' פקד את שרה.**

פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום מצאני זקן אחד אמר לי: רבי, **מפני מה בעלי בתים**

שבישראל נעצרים על הבנים מהיות להם?

אמרתי לו: בני, מפני שהקב"ה אוהבן אהבה גמורה ושמח בהם ומצרפן כדי שירבו רחמים לפניו.

צא ולמד מאברהם ושרה שהיו עקרים מיצחק חמשה ושבעים שנה, והרבו רחמים עד שבא יצחק ושמחו בו.

צא ולמד מרבקה שהיתה עקרה עשרים שנה והרבתה רחמים עד שבא יעקב ושמחו בו.

צא ולמד מרחל שהייתה עקרה ארבע עשרה שנים משני ילדיה והרבתה רחמים עד שבאו שנים ושמחה בהם.

צא ולמד מחנה שהייתה עקרה תשע עשרה שנה וששה חדשים עד שבא שמואל ושמחה בו.

אך יקם ה' את דברו

ר' ירמיה בשם ר' שמאול בר רב יצחק:

בכל יום ויום הייתה בת קול יוצאת ומפוצצת בכל העולם כולו ואומרת: עתיד צדיק אחד לעמוד ושמך שמואל, וכל אשה שהייתה יולדת בן הייתה מוציאה שמו שמואל, וכיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים: אין זה שמואל, וכיון שנולד זה ורואים את מעשיו, אמרו: כמדומין אנו שזה הוא.

סימן עט

ותביאהו בית ה' שילה

שנו רבותינו:

עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות, משהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים. קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, וקדשים קלים בכל מקום.

באו לשילה נאסרו הבמות ולא היה שם תקרה אלא בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה והיא הייתה מנוחה, קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה.

באו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה להם עוד היתר והיא הייתה נחלה.

באו לשילה נאסרו הבמות ולא היה שם תקרה.

מנא הני מילי?

אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן:

כתוב אחד אומר: **ותביאהו בית ה' שילה** אלמא בית הוא.

וכתוב אחד אומר: **ויטוש משכן שילה אהל שכן באדם** אלמא אהל הוא, **הא כיצד?**

מלמד, שלא היה שם תקרה, אלא בית של אבנים מלמטה, ויריעות מלמעלה.

סימן פ

וישתחו שם לה'.

הגלויות אינם מתכנסות אלא בזכות ההשתחואה, שנאמר: **והשתחיתם מרחוק**.

חנה לא נפקדה אלא בזכות ההשתחואה, שנאמר: **וישתחו שם לה'.**

בית המקדש לא נבנה אלא בזכות ההשתחואה, שנאמר: **רוממו ה' אלהינו והשתחו.**

המתים אינם חיים אלא בזכות ההשתחואה, שנאמר: **בואו נשתחו ונכרעה נברכה לפני ה'**

עושנו.

אני האשה הנצבת עמכה בזה

אמר ר' יהושע בן לוי:

מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפילה.

אל הנער הזה התפללתי

אמר ר' אלעזר:

מכאן ששמואל היה מורה הלכה בפני רבו, שנאמר: **וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי.**

משום דוישחטו את הפר הביאו אתה הנער אל עלי?

אלא אייתו תורא לקורבנא.

א"ל עלי: קרו כהן דליתי ולשחוט. חזינהו שמואל דהוה מהדרי בתר כהנא למשחט.

א"ל: **מה לכו למהדר בתר כהנא, שחיטה כשרה בזר?**

אתיוה לקמיה דעלי א"ל : **מנא לך הא?**

א"ל : **מי כתיב ושחט הכהן?**

ושחט את בן הבקר כתיב, והדר : **והקריבו בני אהרן הכהנים** מקבלה ואילך מצות כהונה, מכאן על השחיטה שכשרה בזר.

אמר ליה : מימר שפיר קאמרת, אלא מי שהוא מורה הלכה בפני רבו חייב מיתה.

אתיא חנה וקר צווחת קמיה : **אני האשה הנצבת עמכה בזה.**

אמר לה : שבוק לי דאענישיה, ובעינא רחמי ויהבי לך ברא טבא מניה.

א"ל : **אל הנער הזה התפללתי.**

וגם אנכי השאלתינו לה'

באותה שעה נצנצה בה רוח הקדש, כל הימים ששמואל קיים שאול קיים.

(ט) **רבי שמואל בר רבי יצחק אמר :**

בת ק"ל שנים הייתה ונפקדה כשם שנפקדה יוכבד.

פרק ב

המשך סימן פ

ותתפלל חנה

ומכאן אנו למדים שנשים חייבות בתפילה, שכן חנה הייתה מתפללת י"ח ברכות.

רמה קרני בה'

מגן אברהם.

ה' ממית ומחיה

מחיה המתים.

אין קדוש כה'

האל הקדוש.

כי אל דעות ה'

אתה חונן.

ונכשלים (בעונם) אזרו חיל

הרוצה בתשובה.

מוריד שאול ויעל

המרבה לסלוח.

שמחתי בישועתך
גואל ישראל.

מקימי מעפר דל
רופא חולים.

שבעים בלחם
מברך השנים.

רגלי חסידיו ישמור
מקבץ נדחי עמו ישראל.

ה' ידין אפסי ארץ
אוהב צדקה ומשפט.

ורשעים בחשך ידמו
מכניע זדים.

ויתן עוז למלכו
בונה ירושלים.

וירם קרן משיחו
את צמח דוד.

ואין צור כאלהינו
שומע תפלה.

אל תרבו תדברו גבוהה
שאותך לבדך ביראה [נעבוד].

יצא עתק מפיכם
הטוב שמך ולך נאה להודות.

ויתן עוז למלכו
עושה השלום.
הרי שמונה עשרה ברכות שהתפללה.

עלץ לבי בה'

ע'י שבעים
ל'י שלשים
צ'י תשעים
הרי ק"צ.

אמרה : לאברהם נתת בן למאה שנה ולשרה לתשעים שנה, לכך **עלץ לבי**.

אמר ר' ירמיה בן אלעזר :

גדול כחן של צדיקים שאין כל העולם ומלואו מקלסין להקב"ה בשם שלם, שנאמר : **רננו צדיקים בה', עלץ לבי בה'.**

סימן פא

רמה קרני בה'

עשר קרנות הם :

קרנו של אברהם, **כרם היה לידידי בקרן בן שמן.**

קרן של יצחק, **אחר נאחז בסבך בקרניו.**

קרנו של משה, **כי קרן עור פניו.**

קרנה של תורה, **קרנים מידו לו.**

קרנו של יוסף, **וקרני ראם קרניו.**

קרנה של כהונה, **פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד.**

קרנה של לוויה, **כל אלה בנים להימן חוזה המלך בדבר האלהים להרים קרן.**

וקרנה של נבואה, **רמה קרני באלהי.**

וקרנו של בית המקדש, **ותרם כראים קרני.**

וקרנו של משיח, **וירם קרן משיחו.**

וכלם היו נתונות בראשן של ישראל וכיון שחטאו ניטלו מהם ונתנו לעובדי אלילים, דכתיב :

ועל קרניא עשר די ברישיה, הדא הוא דכתיב : גדע בהרי אף כל קרן ישראל.

למחר כשעושין ישראל תשובה קרנו של חי העולמים גודע את כלן, הדא הוא דכתיב : **וכל קרני**

רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק, אותם עשר קרנות שגדען צדיקו של עולם.

ואימתי הקב"ה מחזירן?

לכשיתן עוז למלכו כשירומם קרנו של משיח, שנאמר : **וירם קרן משיחו.**

רמה קרני

ולא רמה פכי, דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם, שאול ויהוא שנמשחו בפך לא

נמשכה מלכותם.

סימן פב

רחב פי על אויבי

אמר ר' אבדימי:

זה אחד מן המקראות שישועתן של ישראל ישועתו של הקב"ה.
וכן הוא אומר: **לפני אפרים ובנימן ומנשה עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו, ושם דרך אראנו בישע אלהים. גילי מאד בת ציון הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא.**

אמר רבי:

כתיב: ויושע ה'.

אמר ר' ברכיה הכהן:

צדיק ומושיע אין כתיב כאן, אלא **צדיק ונושע**,
וכן הוא אומר: **אמרו לבת ציון הנה ישעך בא הנה מושיעך אין כתיב כאן, אלא ישעך.**

אמר ר' אמי:

משה מקלס את ישראל: **אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה'.**
צרה לישראל כאלו צרה לפניו: **יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה.**
וכל זמן שישראל בנס כביכול הנס לפניו: **ויקרא שמו ה' נסי.**
אמר משה: הנס הזה שעשה המקום בגינו עשאו, שמחה לישראל שמחה לפניו, שנאמר: **כי שמחתי בישועתך.**

סימן פג

אין קדוש כה' כי אין בלתך

אמר ר' יהודה בר מנסיא:

אל תקרי בלתך אלא בלותך, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם,
מדת בשר ודם מעשיו מבלין אותו,
אבל הקב"ה מבלה את מעשיו.

ואין צור כאלהינו

אמר ר' יהודה בן מנסיא:

אין ציר כאלהינו, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם,
בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים,
אבל הקדוש ברוך הוא צר צורה בתוך צורה ומטיל לתוכה רוח ונשמה קרבים ובני מעים.

מדת בשר ודם אינו יכול לצור צורה במים,

אבל מי שאמר והיה העולם צר צורה במים, שנאמר: **ישרצו המים.**

מדת בשר ודם אינו יכול לצור צורה בעפר,

אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן אלא צר צורה בעפר, שנאמר: **אשר עושייתי בסתר רוקמתי בתחתיות ארץ.**

מדת בשר ודם כשהוא צר צורה מתחיל בראש או באחד מאיבריה ואח"כ גומרה, אבל מי שאמר **והיה העולם** אינו כן, אלא צר צורה כלה כאחד, שנאמר: **כי יוצר הכל הוא**.

מדת בשר ודם הולך אצל עושה צלמים ואומר לו עשה לי צורתו של אבא, והוא אומר לו: יבא אביך ויעמוד לפני או הבא לי איקונין שלו ואני עושה לך צורתו, אבל מי שאמר **והיה העולם** אינו כן, אלא נותן לאדם בן מטפה של מים ודומה לצורתו של אביו.

מדת בשר ודם כשהוא בונה בונה את התחתון ואח"כ בונה את העליון, אבל מי שאמר **והיה העולם** אינו כן בונה את העליון ואח"כ בונה את התחתון, שנאמר: **בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ**.

מדת בשר ודם כשהוא מקרה מקרה בעצים ובאבנים ובעפר, אבל מי שאמר **והיה העולם** אינו כן, אלא קירה את עולמו במים, שנאמר: **המקרה במים עליותיו**.

מדת בשר ודם צר צורה הוא מדבר וצורתו אינה מדברת, אבל הקב"ה צר את האדם ועומד ומדבר ומשבח לשמו.

בשר ודם צר צורה כמה סמנים הוא נותן, אבל הקב"ה צר את האדם מטפה סרוחה אחת, בא וראה הטווס הזה שס"ה מיני צבעים יש בו.

בשר ודם צר צורה אבל צורתו אינה עושה צורה, אבל הקב"ה צר צורה וצואתו עושה צורה וצר את האשה והיא יולדת.

אל תרבו תדברו גבוהה גבוהה יצא עתק מפיכם.

ר' יהושע אומר:

הפה שאמר: **וגם את ישראל לא אשלח** הוא הפה שאמר: **אנכי אשלח אתכם**.

הפה שאמר: **מי ה' אשר אשמע בקולו** הוא הפה שאמר: **ה' הצדיק**.

ר' יהושע בשם ר' לוי:

דבריכם סותרים זה את זה כמה דאת אמר: **ויעתק משם ההרה**.

סימן פד

כי אל דעות ה'.

אמר ר' אמאי:

גדולה דעה שנתנה בין שתי שמות, שנאמר: **כי אל דעות ה'.**

אמר רבי:

גדול מקדש שנתן בין שני שמות, שנאמר: **פעלת ה' מקדש ה'.**

מתקיף לה רב אדא קרטיגנאה:

אלא מעתה גדולה נקמה שנתנה בין שתי שמות, שנאמר: **אל נקמות ה'!?**
א"ל: אין למילתיה מיהת גדולה היא.

והיינו דאמר עולא:

אל נקמות ה' אל נקמות הופיע

שתי נקמות הללו למה?

אחת לטובה ואחת לרעה.

לטובה, דכתיב: הופיע מהר פארן.

לרעה, דכתיב: אל נקמות הופיע.

ואמר ר' אלעזר:

כל אדם שיש בו דעה, כאילו נבנה בית המקדש בימיו, שזה ניתן בין שתי שמות וזה ניתן בין שתי שמות.

ואמר ר' אלעזר:

כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר, שנאמר: **ובדעת חדרים ימלאו.**

ואמר ר' אלעזר:

כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו, שנאמר: **כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו.**

ואמר ר' אלעזר:

כל הנותן פתו למי שאין בו דעת יסורין באין עליו, שנאמר: **לחמך ישימו מזור תחתיך אין תבונה בו, ואין מזור אלא יסורין, שנאמר: וירא אפרים את חליו ויהודה את מזורו.**

ואמר ר' אלעזר:

כל אדם שאין בו דעת לסוף גולה, שנאמר: **לכן גלה עמי מבלי דעת.**

שבעים בלחם נשכרו

זו לאה שהייתה שבעה בבנים נשתכרה.

ורעבים חדלו

זו רחל שהייתה רעבה בבנים.

עד עקרה ילדה שבעה

זו לאה.

ורבת בנים אומללה

זו רחל שהייתה ראויה להעמיד ממנה רובן של בנים אומללה,

ומי עשה כן?

ה' ממית ומחיה.

דבר אחר:

פנינה שהייתה שבעה בבנים נשתכרה.

ורעבים חדלו

חנה שהייתה רעבה בבנים חדלה.

ה' ממית ומחיה.

שנו רבותינו:

עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר: **ותכס עליהם הארץ** בעולם הזה, **ויאבדו מתוך הקהל** לעולם הבא.

ר' אליעזר אומר:

עליהם הכתוב אומר: **ה' ממית ומחיה.**

ר' יהושע בן לוי בשם רבי אומר:

כך הייתה עדתו של קרח משוקעת ויורדת, עד שעמדה חנה והתפללה עליהם, שנאמר: **ה' ממית ומחיה.**

סימן פה

ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם

באף שהוא מביא על זה הוא מרומם את זה.

תדע לך כשבקש שיתעשרו בני ראובן ובני גד הפיל את המדינים בידם.

מה כתיב?

וישבו בני ישראל את נשי מדין, ואחר כך, ומקנה רב היה לבני ראובן.

וכן הוא אומר: **כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים**, לא ממה שאדם עמל ויוצא לסחורה והולך ממזרח למערב וחוזר על המדברות ועל ההרים נעשה עשיר, **כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים**.

אמר ר' אבין:

כל **הרים** שבמקרא הרים, חוץ מזה שהוא רוממות, לומר שאין אדם מתרומם מן הדברים הללו.

ומה הקב"ה עושה?

נוטל מזה ונותן לזה.

למה נקרא שמם נכסים?

שהם נכסין מזה ונגלין לזה.

שאלה מטרונה וכו' עד כך השיבה, הקב"ה עושה סולמות מוריד לזה ומעלה לזה.

סימן פו

מקים מעפר דל

זה יוסף.

מאשפות ירים אביון

וישלח פרעה ויקרא אל יוסף.

להושיב עם נדיבים

ויוסף הוא השליט.

דבר אחר:

מקים מעפר דל

זה דניאל.

מאשפות ירים אביון

והוסק דניאל מן גובא.

להושיב עם נדיבים

ואכריזו עלוהי דליהוי שליט תלתא במלכותא.

שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם,

מדת בשר ודם רואה אדם עומד יפה ועשיר הוא מעמידו ומסייעו וכשהוא רואה לאדם שהוא נופל שוב הוא מפילו,

אבל הקב"ה אינו כן אם הוא רואה אדם שמתגאה הוא מפילו, שנאמר: **כי יום לה' צבאות על כל גאה ורם.**

ואומר: **גאות אדם תשפילנו**, ואם רואה אדם שנפל עד שאול תחתית הוא מעמידו, שנאמר: **מקים מעפר דל.**
וכן הוא אומר: **כי שחה לעפר נפשנו.**

מה כתיב אחריו?

קומה עזרתה לנו.

ואומר: **אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני.**

כי לה' מצוקי ארץ.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

ראה הקב"ה שהצדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דור ודור, שנאמר: **כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל.**

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

אפילו בשביל צדיק אחד מתקיים העולם, שנאמר: **וצדיק יסוד עולם.**

רבי חייא בר אב דידיה אמר:

מהכא: **רגלי חסידיו ישמור**, חסידיו תרי משמע.

אמר ר' יוחנן:

חסידו כתיב.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא, שנאמר: **רגלי חסידיו ישמור.**

דבי ר' שילא אמרי:

כיון שבא לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה ולא חטא שוב אינו חוטא, שנאמר: **רגלי חסידיו ישמור.**

רגלי חסידיו ישמור, זה אברהם, כשרדף אחרי המלכים.

ורשעים בחשך ידמו, אלו המלכים שהרג בחשך, שנאמר: **ויחלק עליהם לילה** (כתוב ברמז תשל"ב).

דבר אחר:

רגלי חסידיו ישמור, זה יעקב, שנאמר לו: **הנה אנכי עמך ושמרתיך.**

ורשעים בחשך ידמו, זה עשו ואלופיו, שרדפו אחר יעקב בעשר שעות, והשקיע הקב"ה היום והיה עשו עומד בחושך.

דבר אחר:

רגלי חסידינו ישמור, זה יוסף.
ורשעים בחשך ידמו, זו אשתו של פוטיפר.

כי לא בכח יגבר איש

דתנינן:

איזהו גבור?

הכובש את יצרו.

ה' יחתו מריביו

מריבו כתיב,

אמר רבי אבא בר כהנא:

אם חד הוא יפול, ואם תרין אינון יפלון.

עליו בשמים ירעם

עלו כתיב,

אמר רבי אבא בר כהנא:

אם עולים הם לשמים, משם אני מרעים בקולי ומורידם.

ה' ידין אפסי ארץ

אמר רבי אבא בר כהנא:

אלין עובדי אלילים דסובריהון מסיק מן ברייהון, **עליו בשמים ירעם.**

וכן הוא אומר: **ירעם מן שמים ה'.**

וירם קרן.

אותם עשר קרנות שגדען צדיקו של עולם, שנאמר: **וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות**

צדיק.

אימתי הקב"ה מחזירן?

כשירומם קרנו של משיח, שנאמר: **וירם קרן משיחו.**

גם בטרם יקטירון את החלב ובא נער הכהן

מה נאמר שם?

ותהי חטאת הנערים גדולה מאד

לפי שאין אהרן ובניו זכאין בחזה ושוק אלא אחר הקטר חלבים, שנאמר: **והקטיר הכהן את**

החלב ואחר כך: והיה החזה לאהרן ולבניו.

נטמאו אימורים או אבדו, **יכול לא יהיו אהרן ובניו זכאין בחזה ושוק?**

ת"ל והיה.

תני, רבי שמעון בן יוחאי:

אמר להם הקב"ה: **מפני מה אתם אוכלים שיירי מנחה ומניחין את הקומץ לזבובים?**
ומפני מה אתם אוכלים את הבשר ומניחים את החלבים שטוחים בחמה?
מה ישראל אומר לו: **יבא ויזרוק את הדם ויקטיר את החלבים ואחר כך יקח הבשר.**

ומה הכהן אומר להם?

הדם איני זורק והחלבים איני מקטיר, **תנה בשר לצלות לכהן, ואם לא לקחתי בחזקה,**

ומה נאמר בסוף הענין?

ובני עלי בני בליעל

בנים שפרקו עול שמים מעליהם.

לא ידעו את ה',

אמרו אין מלכות בשמים.

סימן פז

ואם לא לקחתי בחזקה

אמר רבי חנינא:

המגביה ידו על חברו אף על פי שלא הכהו נקרא חוטא, שנאמר: **ואם לא לקחתי בחזקה.**
וכתיב: **ותהי חטאת הנערים.**

ריש לקיש אמר:

נקרא רשע, שנאמר: **ויאמר לרשע למה תכה רעד,** הכית לא נאמר, אלא **תכה,** ואע"פ שלא הכהו.

רב הונא אמר:

תקצץ ידו, שנאמר: **וזרוע רמה תשבר.**

רב הונא

קץ ידא.

רבי אליעזר אומר:

אין לו תקנה אלא קבורה, שנאמר: **ואיש זרוע לו הארץ.**

וברך עלי את אלקנה ואת אשתו

אמר לו: כל בנים שעתיד הקב"ה ליתן לך יהיו מן הצדקת הזו.

ודכוותה: ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו.

אמר לפניו : רבש"ע, כל בנים שאתה עתיד ליתן לי יהיו מן הצדקת הזו.

ודכוותה : ויהי ביתך כבית פרץ.

א"ל : כל בנים שעתיד הקב"ה ליתן לך יהיו מן הצדקת הזו.

סימן פח

כי פקד ה' את חנה

יש פקידה לבכורות,

שנאמר : **פקוד כל בכור זכר.**

יש פקידה לבנים,

שנאמר : **כי פקד ה' את חנה.**

יש פקידה של שמירה,

שנאמר : **ופקודתך שמרה רוחי.**

יש פקידה של שלום,

שנאמר : **ושמתי פקודתך שלום.**

יש פקידה שהיא בשמים,

שנאמר : **יפקוד ה' על צבא המרום.**

ויש פקידה לחרב,

שנאמר : **יפקוד ה' בחרבו הקשה.**

ויש פקידה לארץ,

שנאמר : **פקדת הארץ ותשוקקה וגו'.**

ויש פקידה לכהונה,

שנאמר : **ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן.**

יש פקידה למות,

שנאמר : **אם כמות כל האדם ימותון אלה וגו'.**

יש פקידה לפורענות,

שנאמר : **פקדתי את אשר עשה לך עמלק.**

יש פקידה לעונות,

שנאמר: **וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם.**

יש פקידה לתורה,

שנאמר: **פקודי ה' ישרים.**

סימן פט

זה שאמר הכתוב: **מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו,** כשם שהמצרף הזה מכניס את הכסף לאש ואת הזהב לכור, כך הקב"ה צורף את הצדיקים כל אחד ואחד לפי כחו. **וכן אתה מוצא, שרה צרפה** הקב"ה עשרים וחמש שנה משבאת לארץ ישראל. **ורבקה אף היא צרפה** הקב"ה לפי כחה עשרים שנה. **ואף חנה צרפה** הקב"ה לפי כחה תשע עשרה שנה, שהתה עמו עשרה שנים ולא ילדה ונטל פנינה וילדה לו עשרה בנים.

וכן הוא אומר: **הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים** אלו בניה של פנינה. ואתה נותן (י) ח' שנים לעיבורה ושנה אחד לעיבורו של שמואל, הרי תשע עשרה שנה ואח"כ פקדה, שנאמר: **כי פקד ה' את חנה.**

ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות הרי חמשה ואנו מוצאים שאמרה בשירתה: **עד עקרה ילדה שבעה!?**

רבי יהודה ורבי נחמיה ורבנן

רבי יהודה אומר:

חמשה ילדה אלא שמואל שקול כנגד משה ואהרן, שנאמר: **משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו.**

רבי נחמיה אומר:

חמישה ילד אלא שראתה שני בניו של שמואל ובני בנים הרי הם כבנים.

ורבנן אמרין:

חמישה ילדה, אלא כשנפקדה חנה הייתה חנה יולדת בן אחד, פנינה קוברת שני בנים. ילדה חנה ארבע, פנינה קוברת שמונה, כיון שנתעברה חנה בן חמישי, נתיראה שמא תקבור בניה שנשתיירו לה, הלכה ובקשה מן חנה. אמרה לה: בבקשה ממך נענית לך, יודעת אני שחטאתי לך, אלא וותר לי שיחיו שני בני. באותה שעה נתפללה חנה לפני הקב"ה עליהן וחיו. אמר לה הקב"ה: חייך, שהיו ראויים למות אלא הואיל שנתפללת עליהם, לשמך אני קורא אותן, לפיכך הוא אומר: **עד עקרה ילדה שבעה** זו חנה.

ועלי זקן מאד ושמע את אשר יעשון בניו לכל ישראל

אמר ר' יוחנן בן תורתא:

מפני מה חרבה שילה?

מפני שהיו בה שני דברים:

גלוי עריות

ובזוי קדשים.

גלוי עריות, דכתיב: ועלי זקן מאד ושמע את אשר יעשו בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים.

ואע"ג דאמר ר' שמואל בר נחמני:

כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה.

בזיון קדשים, מיהא הוא, דכתיב: גם בטרם יקטירון וגו' ותהי חטאת הנערים גדולה מאד את פני ה'.

אל בני כי לא טובה השמועה

ר' שמואל בר נחמני אומר:

זקן שנמצא בו דבר דופי אין מורידין אותו מגדולתו, אלא אומרים לו שב הכבד בביתך.

נשיא מאי?

ר' יוחנן אמר:

מעבירים אותו.

ר' שמואל בר רב יצחק:

מייתי לה מהכא: כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע מעבירים עם ה'. מעבירים כתיב. מעבירין אותו ומחזיקין ליה.

אמר ר' חגי:

אין מחזירין ליה דקטיל להון.

ריש לקיש אמר:

אף מלקין אותו.

שמע ר' יהודה נשיאה וכעס.

ערק ריש לקיש ונפק ליה למגדל צבעיא.

קם ליה רבי יוחנן ולא נחת (יא) לתנייה.

קם עמיה ר' יהודה נשיאה, אי"ל: אמאי לא נחית מר לתנייה?

אמר ליה: דמפתח יהיב במגדל צבעים.

אי"ל: ואילו לא הוה בר לקיש לא?

טפח בחדא ידא ולא אזל [קליה] טפח (תניין) [בתרתיהון] אזיל קליהון, יכון דשמע ריש לקיש אתא לקדמותיה.

כיון דשמע ר' יוחנן נפק לאפיה וקרא עליו הפסוק הזה: **אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם.**

א"ל: דיך דומה לבוראך. **אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים.**

רמי ליה יוסף בר חבו לרבי אבהו:

תנן עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר עד שירצה חברו.

והא כתיב: אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים?

מאן אלהים?

דיינא.

אי הכי אימא סיפא: **ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו,** תשובה ומעשים טובים.

סימן צ

כי חפץ ה' להמיתם

כתוב אחד אומר: **דרשו ה' בהמצאו.**

וכתוב אחד אומר: **חי אני אם אדרש לכם!?**

כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין.

כתוב אחד אומר: **ישא ה' פניו אליך.**

וכתוב אחד אומר: **אשר לא ישא פנים!?**

כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין.

כתוב אחד אומר: **שומע תפלה וגו'.**

וכתוב אחד אומר: **סכותה בענן לך!?**

כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין.

כתוב אחד אומר: **קרוב ה' לכל קוראיו.**

וכתוב אחד אומר: **למה ה' תעמוד ברחוק!?**

כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין.

כתוב אחד אומר: **מפי עליון לא תצא וגו'.**

וכתוב אחד אומר: **וישקוד ה' על הרעה!?**

כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין.

כתוב אחד אומר: **כבסי מרעה לבך.**

וכתוב אחד אומר: **כי אם תכבסי בנתר!?**

כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין.

כתוב אחד אומר: **שובו בנים שובבים**.

וכתוב אחד אומר: **אם לא ישוב!?**

כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין.

כתוב אחד אומר: **כי לא אחפוץ במות המת**.

וכתוב אחד אומר: **כי חפץ ה' להמיתם!?**

כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין.

סימן צא

ויבא איש האלהים אל עלי

זה אחד מעשרה שנקראו איש האלהים:

משה נקרא איש האלהים, שנאמר: **וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים, תפלה למשה איש האלהים**.

אלקנה נקרא איש האלהים, שנאמר: **ויבא איש האלהים אל עלי**.

שמואל נקרא איש האלהים, שנאמר: **הנה נא איש האלהים בעיר הזאת**.

דוד נקרא איש האלהים, שנאמר: **מצות דויד איש האלהים**.

שמעיה נקרא איש האלהים, שנאמר: **ויהי דבר ה' אל שמעיה איש האלהים**.

עדו נקרא איש האלהים, שנאמר: **איש האלהים בא מיהודה**.

אליהו נקרא איש האלהים, שנאמר: **איש אלהים תיקר נא נפשי**.

אלישע נקרא איש האלהים, שנאמר: **כי איש אלהים קדוש הוא**.

מיכה נקרא איש האלהים, שנאמר: **ויבא איש האלהים אל מלך ישראל**.

אמוץ נקרא איש האלהים, שנאמר: **ואיש האלהים בא אליו לאמר המלך אל יבא עמך**.

(והמסורת מנה יש אומרים: גברי דנק או איש האלהים, ומוסיף חנן בן יגדליהו בירמיה ל"ה).

סימן צב

הנגלה נגליתי וגו' בהיותם במצרים.

תניא ר' שמעון בן יוחאי אומר:

בא וראה כמה חביבין ישראל על הקב"ה, שבכל מקום שגלו גלתה שכינה עמהם, שנאמר:

הנגלה נגליתי וגו' בהיותם במצרים.

גלו לבבל, שכינה עמהם, שנאמר: **למענכם שולחתי בבלה**.

גלו לעילם, שכינה עמהם, שנאמר: **ושמתי כסאי בעילם**.

גלו לאדום, שכינה עמהם, שנאמר: **מי זה בא מאדום**.

ואף כשהן עתידים להיגאל שכינה עמהם, שנאמר: **ושב ה' אלהיך את שבותך**, ישוב לא נאמר אלא **ושב**.

מלמד, שהקב"ה שב עמהם מן הגליות.

אין לי אלא צרת צבור, צרת יחיד מנין?

תלמוד לומר: **יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה**.

ויהי ה' את יוסף.

תני, ר' שמעון בן יוחאי:

אדם כשהוא גולה מיהודה לגליל אין זה קרוי גולה.

אימתי הוא קרוי גולה?

בשעה שהוא גולה מארץ לחוצה לארץ.

ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן:

שתי גליות נגליתי **הנגלה נגליתי.**

אחד להוציא את בניך ממצרים.

ואחד ליתן כהונא לבניך ואתם מורדים בי!!

רב ור' תנחומא ור' יהודה וריש לקיש ור' אבון ור' חייא בשם רבי יהונתן:

מצינו שטימא טהור עצמו מפני כבודן של צדיקים.

ובמצרים היכן נגלה עליו?

רבי ברכיה בשם רבי חלבו:

מתוך פלטרין של פרעה.

במדן היכן נגלה עליו?

ר' הונא בשם ר' אבין:

מתוך חללו של עמוד. (יב)

אמר לה: **אם תעלה מלניא אחת בכל אברך אין כל אברך מרגישין?**

כך הלא את השמים ואת הארץ אני מלא.

סימן צג

ובחור אותו מכל שבטי ישראל

זה שאמר הכתוב: **אשרי תבחר ותקרב.**

אשרי מי שבחרו הקב"ה אע"פ שלא קרבו, ואשרי מי שקרבו אע"פ שלא בחרו:

אברהם בחרו שנאמר: אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם אבל הוא לא קרבו וקרבו את

עצמו,

יעקב בחרו הקב"ה: וישראל בחרתי בו, ואומר: כי יעקב בחר לו יה ולא קרבו וקרבו את עצמו.

משה בחרו שנאמר: לולי משה בחירו וקרבו את עצמו.

דוד בחרו שנאמר: ויבחר בדוד עבדו וקרבו את עצמו, חבר אני לכל אשר יראוך.

אשריהם אלו שבחרו הקב"ה אע"פ שלא קרבו. ויש שקרבו ולא בחרו:

יתרו קרבו הקב"ה ולא בחרו.
רחב הזונה קרבה ולא בחרה.

אשרי אהרן בכפלים שבחרו וקרבו, שנאמר: **ובחור אותו מכל שבטי ישראל.**
וכתיב: **ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך,** לכך נאמר: **אשרי תבחר ותקרב.**

סימן צד

ובחור אותו מכל שבטי ישראל

אמר ר' לוי:

ברא לו הקב"ה ימים ובחר לו אחד מהם, זה יום השבת, שנאמר: **ימים יוצרו ולו אחד בהם.**
ברא שנים ובחר לו אחד מהם זה שביעית, שנאמר: **ושבתה הארץ שבת לה'.**
ברא שביעיות וברר לו אחת מהם זה היובל וקדשתם את שנת החמשים שנה.
ברא ארצות וברר לו אחת מהם זה ארץ ישראל שנאמר: **תמיד עיני ה' אלהיך בה.**
ברא רקיעים וברר לו אחד מהם **סולו לרוכב בערבות.**
ברא מדברות וברא לו אחד מהם **מדבר סיני** שנאמר: **ההר חמד אלהים לשבתו.**
ברא בהמות וברר לו אחד מהם זה בהמות, **כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף.**
ברא עופות וברר לו אחד מהם זה זיז, **וזיז שדי עמדי.**
ברא דגים וברר לו אחד מהם **לוייתן זה יצרת לשחק בו.**
ברא אומות וברר לו אחד מהם, שנאמר: **בך בחר ה' אלהיך.**
ברא שבטים וברר לו אחד מהם, שנאמר: **ובחור אותו מכל שבטי ישראל.**
ברא נביאים וברר לו אחד מהם, שנאמר: **לולי משה בחירו.**
ברא מלכים וברר לו אחד מהם שנאמר: **ויבחר בדוד עבדו.**

סימן צה

רבי מנחמא בשם רבי שמואל בר נחמני בר ר' יצחק:
יש נבחר ונדחה ונתקרב, ויש נבחה ונדחה ולא נתקרב.
אהרן נבחר שנאמר: **ובחור אותו,**
ונדחה **ובאהרן התאנף ה',**
ונתקרב **ואתה הקרב אליך.**

שאל נבחר הראיתם כי בו בחר ה'.
ונדחה נחמתי כי המלכתי את שאול,
ולא נתקרב אני מאסתיו מהיות מלך.

דוד נבחר **ויבחר בדוד עבדו.**
ונדחה **ויצא המלך ברגליו וכל ביתו ויעמדו בית המרחק.**

רבי יהושע בן לוי אומר:

שנדהו וקבל עליו את הנדוי, הדא הוא דכתיב: **ודוד עולה במעלה הזיתים (יג) עולה ובוכה.**
ונתקרב

אמר ר' יודן:

עירא היאירי היה רבו וקרבו, הוא שדוד אמר: **ישבו לי יראיך וגו'.**

כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו

אמר ר' ירמיה בן אלעזר:

החמיר הקב"ה על כבודו של צדיק יותר מכבודו.
בכבודו כתיב: **כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו** על ידי אחרים,
בכבודו של צדיק כתיב: **ואברכה מברכיך ומקללך אאור** אנא.

סימן צו

בן זומא אומר:

איזהו חכם?

הלמד מכל אדם, שנאמר: **מכל מלמדי השכלתי.**

איזהו גבור?

הכובש את יצרו, שנאמר: **טוב ארך אפים מגבור.**

איזהו עשיר?

השמח בחלקו, שנאמר: **יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך.**
אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב.

איזהו מכובד?

המכבד את הבריות, שנאמר: **כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו.**

לא יהיה זקן בביתך

ר' חנניא ור' הושעיא

הוה קא משתקיד ר' יוחנן למסמכינהו ולא הוה מסתייעא מילתא, הוה קא מצטער טובא.
אמרו ליה: לא יצטער מר דאנן מדבית עלי קא אתינן.

דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן:

מנין שאין נסמכין לבית עלי?

שנאמר: **ולא יהיה זקן בביתך**

מאי זקן?

אילימא זקן ממש, והא כתיב: **וכל מרבית ביתך ימותו אנשים!?**

אלא סמיכה.

רבי מאיר אזל לממלא

ראה אותם שחורי ראש, אמר להם: מבני עלי אתם, שכתוב: **וכל מרבית ביתך ימותו אנשים!?** אמרו ליה: רבי התפלל עלינו.

אמר להם: הטפלו בצדקה ואתם מאריכים ימים, שנאמר: **עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא.**

פרק ג

המשך סימן צו

והנער שמואל משרת את ה'

וכי לפני שכונה היה עומד?!

אלא כל זמן שהיה עומד לפני עלי כאילו עומד לפני השכינה.

וכן הוא אומר: **חי ה' אשר עמדתי לפניו.**

וכי לפני השכינה היה עומד?!

אלא כל זמן שהיה עומד לפני אחיה השילוני כאילו עומד לפני השכינה.

וכן הוא אומר: **ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים.**

לומר לך, כל המקביל פני זקן כאילו מקביל פני השכינה.

סימן צז

ודבר ה' היה יקר

עשרה דברים נקראו יקרים, אלו הן:

התורה

והנבואה

והתבונה

והדעת

והסכתות

והעושר

והצדיקים

ומיתתן של צדיקים

והחסד

וישראל.

תורה מניין?

שנאמר : יקרה היא מפנינים.

הנבואה מנין?

שנאמר : **ודבר ה' היה יקר בימים ההם.**

התבונה מנין?

שנאמר : **יקר רוח איש תבונה.**

הדעה מנין?

שנאמר : **וכלי יקר שפתי דעת.**

הסכלות מנין?

שנאמר : **יקר מחכמה ומכבוד סכלות מעט.**

העושר מנין?

שנאמר : **והון אדם יקר חרוץ.**

צדיקים מנין?

שנאמר : **ולי מה יקרו רעיך אל.**

מיתתן של צדיקים מנין?

דכתיב : **יקר בעיני ה' המותה לחסידינו.**

החסד מנין?

דכתיב : **מה יקר חסדך אלהים.**

ישראל מנין?

דכתיב : **הבן יקיר לי אפרים.**

ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל ה'

וכי שמואל שוכב בהיכל ה' והלא אין ישיבה בעזרה, אלא למלכי בית דוד בלבד?!
אלא **נר אלהים טרם יכבה בהיכל ה' ושמואל שוכב** במקומו.

תמן תנינן :

נעל הכהן מבפנים ובן לוי ישן מבחוץ.

(יד) קפץ הדבור על עלי ודבר עם שמואל.

ושמואל שוכב

אמר ר' יוחנן :

כהדא עגלתא תמימתא.
עד שלא השקיע הקב"ה שמשו של עלי הזריח שמשו של שמואל.

ויבא ה' ויטיב

אין יציבה בכל מקום אלא רוח הקדש, שנאמר: **ראיתי את ה' נצב על המזבח.**

ואומר: **ויבא ה' ויטיב.**

ואומר: **קרא את יהושע והטיבו.**

הטיבו וראו את ישועת ה'.

ותתצב אחותו.

ויקרא כפעם בפעם שמואל שמואל,

אברהם אברהם

יעקב יעקב

משה משה

לשון חבה לשון זרוז, הן הן עד שלא נדבר עמם, והן הן משדבר עמם.
הן הן עד שלא נכנסו לגדולה, והן הן משנכנסו לגדולה.

ר' אליעזר אומר:

אחד לו ואחד לדור.

אין לך דור שאין בו כאברהם,

ואין לך דור שאין בו כיצחק,

ואין לך דור שאין בו כיעקב,

ואין לך דור שאין בו כמשה,

ואין לך דור שאין בו כשמואל.

סימן צח

ויאמר שמואל דבר כי שומע עבדך

זה שאמר הכתוב: **תן לחכם ויחכם עוד.**

אמר ר' אלעזר:

זו רות המואביה

ושמואל הרמתי.

רות דאלו נעמי קאמרה לה: ורחצת וסכת

אמרה: לאו אורח ארעא למיזל בשוקא הכי, ואילו בדידה כתיב: **ותרד הגורן ותעש כאשר**

צותה חמותה.

שמואל דאלו עלי קאמר ליה : **לך שכב והיה כי יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך,**
אמר איהו : ואפילו מלאך נמי אמר : **דבר כי שומע עבדך.**

סימן צט

בעון אשר ידע כי מקללים להם בניו

כביכול כו' אלא שכינה הכתוב.

כיוצא בו : כי הנוגע בכם נוגע בבבת עינו כביכול כלפי מעלה דבר הכתוב, אלא שכינה הכתוב.

כיוצא בו : ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותו, אלא שכינה הכתוב.

כיוצא בו : למה שמתני למפגע לך ואהיה עלי למשא אלא שכינה הכתוב.

כיוצא בו : הלא אתה מקדם ה' אלהי קדושי לא נמות אלא שכינה הכתוב.

כיוצא בו : אשר בצאתו מרחם אמו, מרחם אמנו היה לו לומר, אלא שכינה הכתוב.

כיוצא בו : ההמיר גוי אלהים גו' ועמי המיר כבודו אלא שכינה הכתוב.

כיוצא בו : וימירו את כבודם אלא שכינה הכתוב.

כיוצא בו : והנם שולחים את הזמורה אל אפס אלא שכינה הכתוב.

כיוצא בו : ואם ככה את עושה לי אלא שכינה הכתוב.

ולכן נשבעתי לבית עלי.

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן :

מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו מתקרע?

שנאמר : **ולכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם.**

אמר רבא :

בזבח ובמנחה

אינו מתכפר, אבל מתכפר ההוא בתורה.

אמר אביי :

בזבח ובמנחה

אינו מתכפר, אבל מתכפר הוא בגמילות חסדים.

רבא ואביי

מדבית עלי קא אתו.

רבא דעסיק בתורה חייא ארבעין שנין.

אביי דעסיק בתורה ובגמילות חסדים חייא שתין שנין.

תנו רבנן :

משפחה אחת הייתה בירושלים שהיו מתיה מתים בני שמונה עשרה שנה, באו והודעו את רבן

יוחנן בן זכאי.

א"ל: שמא ממשפחת עלי אתם, דכתיב: **וכל מרבית ביתך ימותו אנשים** לכו עסקו בתורה וחיו, הלכו עסקו בתורה וחיו, והיו קורין אותם משפחת יוחנן על שמו.

רב כהנא הוה דאי ומצלי והוה ר' **חייא בר אבא** מצלי קדמוי, כיון דחסל ר' חייא בר אבא כעס דלא בעי נפסוק קומי רב כהנא.

א"ל ר' חייא בר אבא: נהיגון בבבל מצערין רביהון.

א"ל: לית רבי ידע שאני ממשפחת בית עלי, שכתוב בהם: **אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה.**

בזבח ובמנחה

אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתפלה!?

וצלי עלוהי והאריך ימים עד דאתעבידא (טו) טופרוי סומקא כהדין ריקקא.

סימן ק

כה יעשה לך אלהים וכה יוסיף

אמר ר' אבהו:

קללת חכם אפילו על תנאי היא באה.

מנא לך?

מעלי, דקאמר ליה לשמואל: **כה יעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר.**

ואע"ג דכתיב: **ויגד לו שמואל את הדברים האלה ולא כחד ממנו כתיב: ולא הלכו בניו בדרכיו.**

אמר רב יהודה:

קללת חכם אפילו בחנם היא באה, **מנא לך?**

מאחיתופל, שבשעה שכרה דוד שתין קפא תהומא, בעא למשטפיה לעלמא.

אמר דוד: **מהו למיכתב שם אחספא למשרייה לתהומא דליקום אדוכתיה?**

ליכא דאמר ליה מידי, אמר: כל היודע בדבר זה ואינו אומר יחנק בגרונו.

נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו, ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה: שמי שנכתב

בקדושה ימחה על המים, לעשות שלום על כל העולם על אחת כמה וכמה.

אמר ליה שרי, כתב שם אחספא ושדא בתהומא, נחת וקם אדוכתיה.

ואפילו הכי: **ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו, ויצו אל ביתו ויחנק.**

ויאמר ה' אל שמואל הנה אנכי עושה דבר בישראל

ר' שמואל בר נחמני אמר רב:

זה שביית הארון.

ולא הפיל מכל דבריו ארצה

אמר ר' יודן בר' סימון:

אף משנפל ארצה לא הפיל מכל דבריו, שכן הוא אומר לשאול: **מחר אתה ובניך עמי במחיצתי.**

וידע כל ישראל כי נאמן שמואל

(טז) אבא אבוי דשמואל הוה מתעסק במטכסא ועאל גבי ר' יהודה בן בתירא לנציבין בתר זמן קם עמיה.

אמר ליה : לית רבי בעי ההיא מילתא?

אמר ליה : (יז) ולא מלין הויין?

אמר ליה : לית מילתך הימנא סגי מן ממונא.

א"ל : את הימנתא במילתי עליך תזכה למוקמה בר כשמואל נביאה, דכתיב ביה : **וידע כל ישראל וגו'** וזכה למוקמה שמואל בר אבא.

פרק ד

המשך סימן ק

מיד האלהים אדירים

(כתוב ברמז כ"ח).

סימן קא

ותני ר' יהודה בר אלעאי :

שני ארונות היו עם ישראל במדבר :

אחת שהייתה תורה נתונה בתוכו.

ואחת שהיו שברי לוחות נתונים בתוכו.

זה שהייתה תורה נתונה בתוכו היה באהל מועד, שנאמר : **וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה.**

וזה שהיו בו שברי לוחות היה נכנס ויוצא עמהם.

ורבינן אמרין :

ארון אחד היה פעם אחת יצא בימי עלי ונשבה.

וקרא מסייע לרבנין : **אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים** מילא דלא חמון מימיהון.

וקרא מסייע לרק' יהודה : **ויאמר שאול לאחיה הגישה אדון האלהים** והלא ארון בקרית יערים היה?!

אלא מאי עבדי ליה רבנן?

הגישה אלי ציץ.. **וקרא מסייע לר' יהודה הארון וישראל יושבין בסכות** והלא הארון בציון?!

אלא מאי עבדי ליה רבנן?

סכך שהוא בקרוי, שעדין לא נבנה בית הבחירה.

סימן קב

וירץ איש בנימין מן המערכה.

זה שאול.

ר' לוי בר' סימון ורבנין

ר' לוי אמר:

שישים מיל הלך שאול באותו היום, במערכה היה ושמע שנשבו הלוחות והלך וחספן מיד גלית ובא.

ורבנין אמרין:

(יח) ק"פ מיל במערכה היה וברח לשילה ושמע שנשבו הלוחות, וחספן מיד גלית ובא.

סימן קג

וארון האלהים נלקחה

תששה מדת הדין כנקבה.

ויהי בהזכירו את ארון האלהים ויפול מעל הכסא

תנא:

כשמת עלי הכהן חרבה שילה ובאו להם לנוב, כשמת שמואל חרבה נוב ובאו לגבעון, וכתוב: ויהי כשבת ארון האלהים בקרית יערים וירבו הימים ויהי עשרים שנה.

וכלתו אשת פנחס הרה ללדת

שלש הן שנתקשו בלדתן ומתו:

רחל

ואשת פנחס,

ומיכל בת שאול.

רחל דכתיב: ותלד רחל ותקש בלדתה.

ואשת פנחס, דכתיב: וכלתו אשת פנחס הרה ללדת.

מיכל דכתיב: ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה, עד יום מותה לא היה לה ולד, ביום מותה היה לה ולד. הדא הוא דכתיב: והששי יתרעם לעגלה שפעת כעגלה ומתה.

פרק ה

המשך סימן קג

ופלשתים לקחו את ארון.

ר' יוחנן וריש לקיש

ר' יוחנן אמר:

כבדוהו, אמרו: זה אלוה וזה אלוה, יבא אלוה וישרה אצל אלוה.

ריש לקיש אמר:

כך היה שכרן!?

אלא אמרו: זה נצוח וזה נוצח, יבא נצוח ויעבוד לנוצח.

א"ל הקב"ה: אי אתם נכוין בפושרין אלא ברותחין, הדא הוא דכתיב: **וישכימו בבקר והנה**

דגון נופל לפניו ארצה וראש דגון ושתי כפות ידיו כרותות על המפתן.

איתמר עבודת אלילים שנשברה מאליה.

ר' יוחנן אומר:

אסורה דהא לא בטלה.

ר' שמעון בן לקיש אומר:

מותרת מסתמא בטולי מבטל לה, מימר אמר: איהי נפשא לא מצלא, לאחרני מי מצלא.

איתיביה רבי יוחנן לר' שמעון בן לקיש:

על כן לא ידרכו כהני דגון וגוי?

אמר ליה: משם ראייה שמניחין דגון ועובדים את המפתן.

דאמרי הכי: שבקיה איסריה לדגון ואזיל איתיב ליה על המפתן.

רבי ירמיה בשם ר' שמואל רב רב יצחק:

ישראל המרו את אלהים יותר מאומות העולם, דכתיב: **על כן לא ידרכו כהני דגון** אבל

בישראל כתיב: **ופקדתי על כל (יט) הדולג על המפתן.**

ותכבד יד ה' אל האשדודים

לפי שאמרו הרשעים: **אלה הם האלהים המכים את מצרים וגוי'** עשרה מכות היו לו ושלמו.

אמר להם הקב"ה: אין לי מכה עתה אני מביא עליכם מכה שלא נהייתה מעולם, אלו עכברים

שהיו שומטים בני מעיהם. חזרו לעשות להם ספלים, היה העכבר אומר לספל אנו שלוחים של

מי שאמר והיה העולם ואתה בריותיו, תן כבוד למי שברא! והיה הספל נבקע ועכבר עולה מן

התהום ושומט את בני מעיו. וזה אחד מהדברים שהשליט הקב"ה את הרך בקשה.

כיוצא בו: ואיש משך בקשת לתומו חץ נעמן שהכה את אחאב ונכנס לתוך השריון, שנאמר:

ויך את מלך ישראל בין הדבקים ובין השריון.

כיוצא בו: צפרדעים לפרעה, בתי השיש והפספסים היו הצפרדעים עולות ואומרים להם: אנו

שלוחים של מי שאמר והיה העולם, והיה השיש מתבקע משפניהם.

וכן הצרעה היו האמוריים נטמנים במערה ונותנים אבן על פי המערה, והיו שתי צרעות קורעות את האבן. והאבן שמת בה גלית, נכנס האבן בברזל, שנאמר: **ותטבע האבן במצחו**.

ר' יהודה ב"ר אמר:

כבבצק.

ודכותה: וכל גרמיהון הדיקו.

ר' יהודה אומר:

כהדין פסטילווס ושרשי תאנה שהם רבים ובוקעים בצור ובאבן.

אמר ר' ברכיה אמר ר' חנינא בר איקס בשם ר' יהודה:

שרשי חטה בוקעים בארץ חמשים אמה ושרשי תאנה בוקעים בצור חמשים אמה, והשמיר כמין שעורה היה, והיה נתון לתוך כלי של עופרת מלא סובין, ואם היה נותנו אפילו על ההר הזה בוקעו.

וישתרו להם עפולים

ריש לקיש אמר:

בני מעיהם החיצונה נסתרה.

רשב"ן אמר:

בני מעיהם הפנימי נסתרה.

פרק ו

המשך סימן קג

ויהי ארון ה' בשדה פלשתים שבעה חדשים

אמר לו הקב"ה לאברהם: אתה נתת לו שבע כבשות, חייד, שאני משהה בשמחת בניך שבעה דורות.

אתה נתת לו שבע כבשות כנגד כן, בניו הורגים מבניך שבעה צדיקים, אלו הן:

שמשון,

חפני,

ופנחס,

שאול ושלשת בניו.

אתה נתת לו שבע כבשות, כנגד כן בניו מחריבין מבניך שבע משכנות, ואלו הן:

אהל מועד,

וגלגל,

ונוב,

וגבעון,
ושילה,
ובית עולמים שנים.

אתה נתת לו שבע כבשות כנגד כן, ארוני חוזר בשדה פלשתים שבעה חדשים, ואין אתם משגיחין עליו ואני משגיח עליו, שנאמר: **הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו.**

ולמה תכבדו את לבבכם.

הדא הוא דכתיב: **לץ תכה ופתי יערים.**

לץ תכה אלו פלשתים.

ופתי יערים, אלו (גתיים) שאמרו להם: **למה תכבדו את לבבכם כאשר כבדו מצרים.**

וישרנה הפרות בדרך

שהיו מהלכין בישרות הפכו פניהם כלפי הארון ואמרו שירה.

אי זו שירה אמרו?

ר' מאיר אומר:

שירת הים אמרו.

נאמר כאן: **הלוך וגעו.**

ונאמר להלן: **שירו לה' כי גאה גאה.**

ר' יוחנן אומר:

שירו לה' שיר חדש.

ר' אלעזר אומר:

הודו לה' קראו בשמו.

רבנין אמרין:

ה' מלך תגל הארץ.

ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק אמר תלת:

שירו לה' שיר חדש,

שירו לה' כל הארץ.

ה' מלך ירגזו עמים.

תנא דבי אליהו:

רני השיטוה התנופפי ברוב הדרך המחושקה ברקמי זהב המהוללה בדביר וארמון המעולפת

מבין שני הכרובים.

אמר ר' שמואל בר נחמני:

כמה יגע בן עמרם עד שלמד שירה ללויים, ואתן אומרות שירה מאליכן, יישר חיליכון.

ואת הפרות העלו עולה לה'

תנן התם:

פרת חטאת ר' אליעזר אומר אינה נקחת מן הנכרים וכן היה ר' אליעזר פוסל בכל הקרבנות כלם.

תא שמע: **ואת הפרות העלו עולה לה'** הוראת שעה הייתה.

הכי נמי מסתברא: דאי לא תימא הכי, עולה נקבה מי איכא. מאי קושיא, דילמא בבמת יחיד וכדרב חסדא בר אהבה וכו' (כדלקמן).

ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון

משום דראו **ויך** (אלהים).

ר' אבהו ור' אלעזר

חד אמר:

קוצרים ומשתחויים היו.

וחד אמר:

מילי נמי אמור: מאן אמריך דאימרת, ומאן אתי עליך דאתפייסת.

ויך בעם שבעים איש חמשים אלף איש

ר' אבהו ור' אלעזר

חד אמר:

חמשים אלף הוו וכל אחד שקול כשבעים איש של סנהדרין.

וחד אמר:

שבעים היו וכל אחד שקול כחמשים אלף.

על הכל הקב"ה פורע מדה במדה, לפי שהיו בני עלי מקולקלים במעשיהם יצאו למלחמה ונהרגו מישראל ארבעת אלפים.

אמרו ישראל: **למה נגפנו ה'?**

אמר הקב"ה: כשהיו מכעיסים לפני בעזרת ישראל ובעזרת אנשים לא אמרתם כך, שלחו והביאו ארון הברית, והריעו תרועה גדולה שאין בה ממש.

על אותה שעה אמר: **נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה**, מיד נהרגו שלשים אלף ונשבה ארון הברית, ואף בפלשתים הייתה מכה רבה, שנאמר: **ויקראו פלשתים לכהנים ולקוסמים**, ואע"פ שהיו הכהנים עובדי ע"א, הייתה בהם דרך ארץ, שאמרו: **אל תשלחו אותו ויקם** וכשחזר בא על דרך בית שמש והיו רחוקים מבית שמש כאלפים אמה במדה, אמרו: נטול הבגדים ונניחם

במקום מוצנע ונראה מה הם עושים לאלהיהם שכך כבדוהו, וכן עשו ולקחו בגדיהם ונתנום במקום מוצנע שהיה להם לאנשי בית שמש, וכיון שראו את הארון (כ) היה להם ליטול בגדיהם וליפול לפניו כשעה או שתיים או שלש עד שיתכסה הארון של מלך מלכי המלכים הקב"ה, והם לא עשו כן, אלא כשראו את הארון שוחקים וזוקפין ועומדים ומרקדים ומדברים דברים יתרים, שנאמר: **ובית שמש קוצרים וגו'** ונטלו את הארון והלכו להם. לפיכך נפלו מישראל חמשים אלף וסנהדרי גדולה עמהם, שנאמר: **ויך באנשי בית שמש**.

ומי הרג את כל אלו?

אנשי בית שמש הרגו אותם, שלא הייתה בהם דרך ארץ.

מכאן אמרו:

במדה שאדם מודד וכו', בודאי רבון העולמים: **צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה**.

פרק ז

ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וגו' ויהיו כ' שנה

אחת עשרה של שמואל,
ושתים שנמשח דוד,
ושבעה שמלך בחברון.

ויקבצו המצפתה

אמר ר' סימון:

לא שילה היא המצפתה ולא המצפתה היא שילה, אלא (איסקופא) [רצועה] יוצאת מתוך תחומו של יהודה לתוך תחומו של בנימין ועליה בית המקדש בנוי, [ה"י רצועה יוצאת מתוך חלקו של יוסף לתוך חלקו של בנימין ועליו הבית בנוי].

וישאבו מים

וכי מים שאבו?

אלא מלמד, ששאבו דברי תורה.

וישפכו לפני ה'

וכי לפני ה' שפכו?!

אלא מלמד, ששפכו לבם בתשובה כמים, ואמרו שם: **חטאנו לה'.**

ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' יצחק בר רב שמואל:

נתעטף שמואל בחלוקן של ישראל, אמר לפניו: רבון כל העולמים, כלום אתה תובע מן האדם אלא שיאמר לפניך: **חטאתי!**
וישראל אומרים לפניך: **חטאנו** אי אתה מוחל להם?!

ויקח שמואל טלה חלב אחד

אמר ר' יוסי בר חנינא:

לעולם אין הבמה ניתרת אלא ע"י נביא.

ר' יהודה הוה מייתי לה מן הדא:

אז יבנה יהושע מזבח.

אין לי אלא בגלגל.

בגבעון מנין?

שנאמר: **ויהי בלילה ההוא ויאמר ה' (אל גדעון) [אליו],** אין לי אלא בגבעון.

בשילה מנין?

שנאמר: **ויקח שמואל טלה חלב אחד.**

אמר ר' אבא בר כהנא:

שלוש עבירות נעשה בו:

הוא ועורו,

ומחוסר זמן (ולילה),

[ולוי] היה.

אמר ר' יוסי:

אי מהכא, לית את שמע כלום, והדא דאמרת כהא,

דאמר ר' שמואל בר נחמני:

ותשובתו הרמתה כי שם ביתו.

אמר ר' אדא בר אהבה:

מנין לעולת נקבה שהיא כשרה בבמת יחיד?

שנאמר: **ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה.**

ויעלהו לשון זכר, משמע?

אמר ר' נחמן בר יצחק:

ויעלה כתיב.

סימן קד

ויהי שמואל מעלה העולה

אמר ר' אבא בר כהנא:

שלוש מלחמות של מהומה הבטיח הקב"ה שהוא עושה ושלתם עשה להם.

הראשונה בימי יהושע ויהומם ה' לפני ישראל.

והשניה בימי סיסרא ויהם ה' את סיסרא.
והשלישית בימי שמואל ויהי שמואל מעלה העולה וגו'.

ר' סימון מוסיף תרתי:
ויהם ה' את מחנה מצרים.
והיה ביום ההוא תהיה מהומת (גדולה) [ה' גו'].

ולא פליגי, הא דמר דר' סימון:
לשעבר.

והא דמר ר' אבא בר כהנא:
(כא) לכשתבא בהם.

ותשובתו הרמתה כי שם ביתו
אמר רבא אמר ר' יצחק:
כל הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, דכתיב: **ונשים לו שם מטה ושלחן.**
וכל שאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל, שנאמר: **ותשובתו הרמתה כי שם ביתו.**

מאי כי שם ביתו?
אמר ר' יוחנן:
כל מקום שהלך שם, ביתו עמו.

פרק ח

סימן קה

ויהי כי זקן שמואל
אמר ליה ר' נחמן לרב יצחק:
ומי סיב כולי האי, הא בר חמשין ותרתינן שנין הוה.

דאמר מר:

מת בחמשים ושתים שנה, זו היא מיתתו של שמואל הרמתי?
אמר ליה: **הכי אמר ר' יוחנן:** זקנה קפצה עליו, דכתיב: **נחמתי כי המלכתי את שאול.**
אמר לפניו: רבשי"ע, שקלתני כמשה ואהרן, דכתיב: **משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו**
מה משה ואהרן לא בטלו מעשה ידיהם בחייהם, אף אני לא יבטלו מעשה ידי בחיי.

אמר הקב"ה: **היכי נעביד?**

לימות שאול לא שביק שמואל, לימות שמואל אדזוטר קא מרנני כולי עלמא אבתריה, לא
לימות לא שאול ולא שמואל כבר הגיע מלכות בית דוד ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו
כמלא נימא, מיד קפצה עליו זקנה, והיינו דכתיב: **ושאול יושב בגבעה תחת האשל ברמה.**

וכי מה ענין גבעה אצל רמה?
אלא לומר לך, מי גרם לשאול שיעמוד בגבעה שתי שנים ומחצה?
תפלתו של שמואל הרמתי.

ומי מדחי גברא מקמי גברא?
אין.

דאמר שמואל בר נחמני:
מאי דכתיב: **על כן חצבתי בנביאים הרגתים באמרי פי**, במעשה ידיהם לא נאמר, אלא באמרי פי אלמא מדחי גברא מקמי גברא.

ולא הלכו בניו בדרכיו.
אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן:
כל האומר בני שמואל חטאו אינו אלא טועה, שנאמר: **ויהי כאשר זקן שמואל וישם את בניו שופטים.**

וכתיב: **ולא הלכו בניו בדרכיו.**
בדרכיו הוא דלא הלכו מיחטא נמי לא חטאו, אלא מה אני מקיים **ויטו אחרי הבצע ויקחו שוחד ויטו משפט?**
שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם, שנאמר והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל, והם לא עשו כן אלא ישבו במקומם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם. כתנאי **ויטו אחרי הבצע.**

ר' מאיר אומר:
חלקם שאלו בפיהם.

ר' יהודה אומר:
מלאי הטילו על בעלי בתים.

ר' עקיבא אומר:
קופה יתירה של מעשר נטלו.

ר' יוסי אומר:
מתנות נטלו בזרוע.

עתה שימה לנו מלך לשפטנו
ר' אלעזר ברבי יוסי אומר:
זקנים שבאותו הדור כהוגן שאלו, שנאמר: **עתה שימה לנו מלך לשפטנו.**
ועמי הארץ שבהם קלקלו, שנאמר: **והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו.**

כל האמור בפרשת המלך, מלך מותר בו.
ר' יהודה אומר: לא נאמר פרשה זו אלא כדי ליראם ולבהלם.

ר' נחמיה אומר:

לא נאמר פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם, שנאמר: **שום תשים עליך מלך** שתהא אימתו עליך.

ר' נהוראי אומר:

לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתם, שנאמר: **אשימה עלי מלך ככל הגוים וגו'.**

סימן קו

ויאמר ה' אל שמואל שמע בקול העם (הזה).

תני ר' שמעון בן יוחאי אומר:

לא אותך מאסו כי אותי מאסו וכו'

בשלשה דברים עתידים למאוס:

במלכות שמים,

ובמלכות בית דוד,

ובבנין בית המקדש.

אימתי מאסו שלשתם?

בימי ירבעם, הדא הוא דכתיב: **ויען איש ישראל ויאמרו אין לנו חלק בדוד, זו מלכות שמים.**

ולא נחלה בבן ישי זו מלכות בית דוד.

איש לאהליו ישראל ולא לבית המקדש, אל תקרי **לאהליו** אלא **לאלהיו**.

אמר ר' סימון בר מנסיא:

אין ישראל רואין סימן גאולה לעולם, עד שיחזרו ויבקשו שלשתם, הדא הוא דכתיב: **אחר**

ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם זו מלכות שמיים.

ואת דוד מלכם זו מלכות בית דוד.

ופחדו אל ה' ואל טובו, זה בית המקדש.

וימאנו העם לשמוע

ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' שמואל בר ר' יצחק:

לפי שכתוב: **עד אנה מאנתם, לכך כתיב: וימאנו העם.**

חד קצר מת ושבק ליה חד ברא, והוה אמיה מובלא ליה לאומנות והוא עריק, מובלא ליה

לכנישתא והוא עריק, אמרה: כל סמא דמלתא אנא מובלא ליה לאומנותיה דאבוהי.

אזלא ויהבתיה גבי חבריה דאבוי.

אמר ליה: הילך אלפיה אומנותיה דאבוי, הוה מעיל ליה והיידא, אמר ליה: חליש רישיה דנומתיא והוא מחליש רישיה ורגליה, אזל טעין ליה גבי אמיה, אמר לה: הילך תהא קברא ליה, לפיכך **עד אנה מאנתם וימאנו העם**.

סימן קז

ויאמר שמואל אל אנשי ישראל לכו איש לעירו

ומי היה הגון לדבר?

ויהי איש מבנימין.

ודכוותה: והנערה אשר תיטב.

ומי היה הגון לדבר?

איש יהודי.

ודכוותה: וירא אלהים את בני ישראל.

מי היה הגון לדבר?

ומשה היה רועה.

ר' יהושע בריה דרבי בירי מוסיף תרתי:

והוא לחץ את ישראל בחזקה

בחרופין,

ומי היה הגון לדבר?

ודבורה אשת נביאה.

ודכוותה: ויאמרו כל אנשי יבש גלעד.

ומי היה הגון לדבר?

ויפתח הגלעדי.

פרק ט

סימן קח

ולו היה בן ושמו שאול בחור וטוב

(כב) יכול לכל?

ת"ל: משכמו ומעלה גבוה מכל העם.

ודכוותה: וכאבשלום לא היה איש וגו'.

יכול לכל?

תלמוד לומר: ושקל שער ראשו, ונתלה בשערו.

ר' חנינא אמר :

כחרובית גדולה ואין את אמר ככידון, והלא בדים בדים היה עשוי. ואין תימר כחרובית קטנה.

אמר ר' חנינא :

כשעליתי מן הגולה התרי אזורי ושל בהמתי ושל אבא להקיף קורתו של חרוב אחד ולא יכולתי,

אמר ר' חנינא :

כשעליתי מן הגולה אשכחית חרוב ופצעתי ומשך מלא ידי דבש, ואמר ראה בימינו אשתני עלמא.

פן יחדל אבי מן האתונות ודאג לנו

מפני מה זכה שאול למלכות?

מפני הענוה, דכתיב: **ודאג לנו** שקל עבדו כיוצא בו, אבל שמואל לא אמר כן, אלא **והנה נטש** אביך את דברי האתונות ודאג לכם לאמר מה אעשה לבני.

וכשהוא בורח מהו אומר?

וישאלו עוד (לאמר) הבא עוד הלום איש ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הכלים (כתוב ברמז תחנ"ג).

כבואכם העיר כן תמצאון אותו וגו' כי הוא יברך (את) הזבח

אמר ר' נתן :

מכאן לברכת המזון [לפניו].

ר' ישמעאל אומר :

ק"ו אם כשאכל ושתה טעון ברכה, דכתיב: **ואכלת ושבעת וברכת** ק"ו כשהוא תאב לאכול.

ר' יצחק אומר :

הרי הוא אומר: **ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך**, אין לי אלא מזון, **תורה** מנין שטעון ברכה?

ק"ו מזון שהוא צורך חיי העולם הזה טעון ברכה, תורה שהיא חיי העולם הבא לא כל שכן.

כבואכם העיר כן תמצאון אותו בטרם יעלה הבמתה

כל כך למה?

רב אמר :

שהנשים דברניות הן.

ושמואל אמר :

כדי להסתכל ביופיו של שאול, דכתיב: **משכמו ומעלה גבוה מכל העם.**

רבי אומר:

לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא.

ואית דאמרי בהאי לישנא:

כל האורך הזה למה?

מביטות בנויו של שאול היו ולא היו שבעות ממנו, **דברי ר' יהודה.**

אמר ליה ר' יוסי:

אם כן עשית בנות ישראל כזונות, והלא כשם שאי אפשר לאיש לזון את עיניו מאשה שאינה ראויה לו, כך אי אפשר לאשה לזון את עיניה מאיש שאינו שלה, אלא שלא הגיע עדין השעה שאמר הקב"ה לשמואל: **כעת מחר אשלח אליך.**

אנכי הרואה

רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי

אמר לו הקב"ה לשמואל: אתה קורא עצמך רואה, אני מראך דבר שאין אתה רואה.

אימתי הראהו?

בשעה שאמר לו **מלא קרנד שמן, ויאמר ה' אל שמואל אל תבט אל מראהו.**

ודכוותה: והדבר אשר יקשה מכם.

אמר לו הקב"ה למשה: אני מראה לך דבר שתלמידך יודע לשמעו ואין אתה יכול לשמעו, הדא הוא דכתיב: **ויקרב משה את משפטן.**

וירם הטבח את השוק והעליה וישם לפני שאול

מאי והעליה?

ר' יוחנן אומר:

שוק ואליה,

מאי והעליה?

דמסמכא לאילה.

ר' אליעזר אומר:

שוק וחזה.

מאי והעליה?

דמנחית ליה לחזה עלויה דשוק.

פרק י

המשך סימן קח

ויקח שמואל את פך השמן ויצוק על ראשו וישקהו

כל נשיקה לתפלות בר מן תלת:

נשיקה של גדולה.

נשיקה של פרקים.

נשיקה של פרישות.

נשיקה של גדולה, דכתיב: **ויקח שמואל את פך השמן וגו'.**

נשיקה של פרקים, **ויפגשו בהר האלהים וישק לו.**

נשיקה של פרישות, דכתיב: **ותשק ערפה לחמותה.**

ר' תנחום אומר:

אף נשיקה של קריבות, דכתיב: **וישק יעקב לרחל.**

סימן קט

בלכתך היום מעמדי ומצאת שני אנשים עם קבורת רחל בגבול בנימן בצלצח

וכי היכן מצינו שנקברה רחל בצלצח (כג) והלא בגבול יהודה נקברה, שנאמר: ותמת רחל

ותקבר בדרך אפרת היא בית לחם?

א"ל: עכשיו שאני עמד המה על קבורת רחל, אתה הולך והם באים אתה מוצא אותם בגבול בנימן בצלצח.

ר' יוסי הגלילי אומר:

צח צל יום.

ר' עקיבא אומר:

צח צל של זקן ומלכים מחלציד יצאו.

סימן קי

ואת דבר המלוכה לא הגיד לו

זה שאמר הכתוב: **לא יגרע מצדיק עינו ואת מלכים לכסא ויושיבם לנצח ויגבהו.**

אמר ר' חנינא:

בשכר צניעות שהיה בה ברחל, זכתה ויצא ממנה שאול.

ובשכר צניעות שהיה בו בשאול, זכה ויצאה ממנו אסתר.

ומה צניעות הייתה בה ברחל?

דכתיב: ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא?
אלא מכיון דאמר לה: בן רבקה אני, א"ל: מנסבת לי.
אמרה לה: אין, מנסיבנא לך, אלא אבא רמאי ולא מצית למיקם ביה.
אמר לה: אי רמאי הוא אחוה אנא ברמאות.

ומי שרי להו לצדיקי למעבד רמאות?

אמר לה: אין דכתיב: ועם עקש תתפתל.

ומאי רמאותיה מיהא?

דאית לי אחתא דקשישא מנאי ועיל לך ניהלא.
מסר לה סימנין.
כדקא מעיל לה ללאה, סברא השתא מיכספא אחתאי מסרה לה להנהו סימנין, היינו דכתיב:
ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד האידינא לא הוה ידע. ומתוך שמסרה סימנין לאחותה
זכתה ויצא ממנה שאול.
ובשכר צניעות שהיה בו בשאול, דכתיב: **ועל דבר המלוכה לא הגיד לו** זכה ויצאת ממנו אסתר,
דכתיב: **אין אסתר מגדת מולדתה וגו'.**

סימן קיא

וישאלו עוד בה'.

זה שאמר הכתוב: **גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד.**
כל מי שבורח מן השררה השררה רודפת אחריו, שאול ברח מן השררה בשעה שבא למלוך,
שנאמר: **וישאלו עוד בה' הבא עוד הלום איש ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הכלים,** כשבאו
ואמרו לו דבר המלוכה א"ל אין אני ראוי למלוכה, אלא שאלו באורים ותומים אם ראוי אני
ואם לאו הניחו אותי, מיד וישאלו עוד, מיד החביא עצמו, עד ששאלו באורים ותומים **ויאמר**
ה' הנה הוא נחבא אל הכלים, אלו אורים ותומים.
ברח מן השררה ורדפה אחריו, שנאמר: **הראיתם אשר בחר בו ה' כי אין כמוהו בכל העם.**
ואבימלך בן ירובעל רודף אחר השררה, וברחה ממנו.

דבר אחר:

גאות אדם תשפילנו, זה אדם הראשון שהשפיל אותו ונתגרש מגן עדן.
ושפל רוח יתמוך כבוד (כד) האדם הגדול בענקים שהשפיל עצמו ואמר: **ואנכי עפר ואפר** לפיכך
קורוהו האדם הגדול שהיה גדול מאדם הראשון בהשפלתו.

דבר אחר:

גאות אדם תשפילנו זה פרעה, שאמר: **מי ה' אשר אשמע בקולו.**
ושפל רוח זה משה שאמר: **למתי אעתיר לך.**

דבר אחר:

גאות אדם תשפילנו, זה עמלק בחרופין וגדופין.
ושפל רוח יתמוך כבוד, זה יהושע.

דבר אחר:

גאות אדם תשפילנו, זה תבור.
ושפל רוח יתמוך כבוד זה סיני.

פרק יא

המשך סימן קיא

ויאמר להם נחש העמוני בנקור לכם כל עין ימין.

רבי לוי ור' סימון ורבנן,

ר' לוי אמר:

אלו (כה) הקלעים והקשתים שבישראל שהם מחמד עיניהם של ישראל.

רבי סימון אמר:

אלו סנהדראות של ישראל שהם גלגל עיניהם של ישראל, כמה דאת אמר: **אם מעיני העדה.**

רבנן אמרי:

זה ספר תורה.

א"ל נחש העמוני: הביאו לי ספר תורה ואעקור מתוכו, **לא יבא עמוני בזאת אכרות לכם ברית.**

פרק יב

המשך סימן קיא

ואני זקנתי ושבתי

זה אחד מחמשה דברים שהם מכופלין:

זקנתי ושבתי,

משפטי ודיני,

שהדי ועדי,

פרא וערוד.

עצמיו גרמיו.

הנני ענו בי

אמר ר' אבא בר כהנא:

קשה הוא הגזל ששני גדולי עולם נצרכו להתוכח עליו **משה ושמואל.**

משה אמר : **לא חמור אחד מהם נשאתי.**

ר' חנינא בר שילא ור' יהושע דסכנין בשם רבי לוי :

וכי מה הניח משה לקפחנים ולגנבים!?

אלא אמר משה : בשעה שישראל מתנוודדין ממסע למסע לא אמרתי לאחד מהם טול כלי זה בידך, טול כלי זה על חמורך, אלא נשאתי אני בעצמי ונטלתי וטענתי, כמה דאת אמר : **ויקח משה את אשתו ואת בניו.**

אמר ר' יוחנן :

גדול הדור בשעה שהולך לעשות צרכי צבור, ממי הוא צריך ליטול החמור לא משל צבור!?
ברם הכא : **ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו'.**
שמואל אמר : **הנני עני בי וגו' ואשיב לכם.**

אמר ר' יוסי :

עשיר גדול היה שמואל, שאילו תבעו מידו ספוק בידו להחזיר.

את שור מי לקחתי

שור שהייתי מקריב לקרבנותיהם ומבקש רחמים עליהם, וכל למשוח עליהם [מלך] משלי היה, שנאמר : **עגלת בקר תקח בידך.**

וכן הוא אומר : **כי זבח היום לעם בבמה,** לא נטלתי משלהם.

ובשעה שהייתי חוזר ועושה דיניהם והולך וסובב עיירות ישראל, שנאמר : **והלך מדי שנה בשנה** דרך העולם בעלי דינין הולכים אצל הדיין, משה אמר : **כי יהיה להם דבר בא אלי,** ואני לא עשיתי כן, אלא אני טורח והולך אצלם.

סימן קיב

אמר רבי אלעזר :

בשלושה מקומות הופיע רוח הקדש :

בבית דינו של שם,

ובבית דינו של שמואל,

ובבית דינו של שלמה.

בבית דינו של שם, דכתיב : ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני.

מנא ידע, דילמא כי היכי נמי דאזדקינא ליה הכי אזדקינא לאחרני?

יצתה בת קול ואמרה : ממני יצאו כבושים.

בבית דינו של שמואל, דכתיב : הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו וגו' ויאמר אליהם עד ה' בכם ועד משיחו.

ויאמרו מבעי ליה?

אלא יצאה בת קול ואמרה: אני עד בדבר הזה.

בבית דינו של שלמה, דכתיב: ויען המלך ויאמר תנו לה את הילוד וגו' היא אמו, יצאה ב"ק ואמרה: היא אמו.

סימן קיג

אמר ר' יוחנן:

כל הנביאים עשירים היו.

מנא ליה?

ממשה

ומשמואל

ומעמוס

ומיונה.

משה אמר: ולא חמור אחד מהם נשאתי, אי בלא אגרא, לאפוקי מאן שקיל בלא אגרא?
אלא אפילו באגרא.

ודילמא משום דעני הוה?

אלא משום **פסל לך** פסולת שלך.

שמואל דכתיב: הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי.

אי בחנם לאפוקי ממאן?

אלא אפילו בשכר.

ודילמא משום דעני הוה?

אלא מהכא, דכתיב: **ותשובתו הרמתה וגו',**

ואמר רבא:

גדול הנאמר בשמואל ממה שנאמר במשה.

במשה כתיב: לא חמור אחד מהם נשאתי אפילו בשכר.

ואילו גבי שמואל אפילו ברצון לא שכרה, שנאמר: **לא עשקתנו ולא רצותנו.**

עמוס דכתיב: ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי
ובולס שקמים.

ומתרגם רב יוסף:

אבי מרי גיתי אנא ושקמים לי בשפלתא.

יונה דכתיב:

ויתן שכרה וירד בה.

אמר ר' יוחנן:

שנתן שכר של ספינה כלה,

אמר ר' רומני:

שכרה של ספינה הויה ארבע אלפים דינר זהב.

אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה.

ומפני ארבעה דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה:

כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו,

ושלא יהא חברו רואהו ומתבייש ממנו,

ושלא יהא בלבו עליו,

ושלא יהיו המוכיחין מתוכחין, שהתוכחה מביאה לידי שלום.

וכן אתה מוצא באברהם, והוכיח אברהם את אבימלך.

וכן הוא אומר ביצחק: **מדוע באתם אלי.**

וכן אתה מוצא ביעקב, **ויקרא יעקב אל בניו.**

ראובן, אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו?

כדי שלא תניחני ותדבק בעשו אחי.

וכן אתה מוצא במשה, **ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש וגו'.**

וכן אתה מוצא בשמואל, שנאמר: **הנני עניי בי נגד ה' ונגד משיחו.**

וכן אתה מוצא בדוד, שלא הוכיח את שלמה אלא סמוך למיתה, שנאמר: **ויקרבו ימי דוד למות**

ויצו את שלמה בנו לאמר וגו'.

ויאמר אליהם עד

עדים אין כתיב כאן אלא **עד**

אמר להם הקב"ה: אתם מעידים עליו על מה שבגלוי ואני מעיד עליו על מה שבסתר.

סימן קיד

ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן.

תאני:

למה לא נתפרשו שמות של זקנים?

שלא יאמר אדם: וכי פלוני כמשה ואהרן כאלדד ומידד כנדב ואביהוא.

ואומר: **ויאמר שמואל אל העם וגו'**

וישלח ה' את ירובעל ואת בदन ואת יפתח ואת שמואל

ירובעל זה גדעון.

ולמה נקרא שמו ירובעל?

על שעשה מריבה עם הבעל.

בדן

זה שמשון.

ולמה נקרא שמו בדן?

דאתי מדן.

יפתח

כמשמעו.

ואומר משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו

שקל הכתוב שלשה קלי עולם, כשלשה חמורי עולם לומר לך:

ירובעל בדורו כמשה בדורו,

בדן בדורו כאהרן בדורו,

יפתח בדורו כשמואל בדורו,

וללמדך שאפילו קל שבקלים ונתמנה פרנס על הצבור, הרי הוא כאביר שבאבירים, שנאמר:

ובאת אל הכהנים הלויים או אל השופט אשר יהיה בימים ההם.

וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה בימיו?!

הא, אין לך לילך אלא אצל שופט שבימך.

ואומר: **אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה וגו'.**

רבי ברכיה מייתי לה מהכא:

ויהודע הנגיד לאהרן.

וכי יהודע נגיד לאהרן היה?!

אלא מלמד שאילו אהרן קיים יהודע היה גדול ממנו בדורו.

ר' סימון מייתי לה מהכא:

ואהרן ובניו מקטרים על מזבח העולה.

וכי אהרן ובניו היו והלא צדיק ובניו היו?!

אלא מלמד, שאם אהרן קיים צדוק גדול ממנו בדורו.

ר' הלל בשם ר' שמואל בר נחמני מייתי לה מהכא:

בן פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן הראש הוא עזרא.

וכי אהרן היה קיים?!

אלא אילו היה אהרן קיים היה גדול ממנו בדורו.

סימן קטו

ועתה התיצבו ואשפטה אתכם

ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק:

מגילת בית המקדש מסר הקב"ה בעמידה, הדא הוא דכתיב: (כה) **ואתה פה עמוד עמדי וגו'**,

עמד משה ומסרה ליהושע, הדא הוא דכתיב: **קרא את יהושע והתיצבו.**

עמד יהושע ומסרה לזקנים בעמידה, הדא הוא דכתיב: **ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל**

ויתיצבו לפני האלהים.

עמדו זקנים ומסרוה לנביאים בעמידה.

עמדו נביאים ומסרוה לדוד בעמידה.

עמד דוד ומסרה לשלמה בעמידה ואתה ה' חנני והקימני, ואומר: **הכל בכתב מיד ה'.**

מלמד שנתן (כו) במסורת.

עלי השכיל

מלמד, שנתנה ברוח הקודש.

ואשפטה אתכם לפני ה' את כל צדקות ה' אשר עשה אתכם ואת אבותיכם

תניא רבי אליעזר הגדול אומר:

אלמלי בא הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב בדין אינם יכולים לעמוד מפני התוכחה, שנאמר:

ועתה התיצבו ואשפטה אתכם וגו' ואת אבותיכם.

והייתה יד ה' בכם ובאבותיכם.

אמר רבא בר שמואל: חטוטי שכבי.

דאמר מר:

בעון חיים מתים נחטטין.

הלא קציר חטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר ודעו כי רעתכם רבה

תני:

יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה, שנאמר: **הלא קציר חטים היום וכו'.**

(כתוב ברמז כ"א).

כך ברא הקב"ה את עולמו יום שיהא יום כו'...

ברא הקב"ה חורף וקיץ

בא אליהו ועשה את החורף קיץ: חי ה' אם יהיה השנים האלה טל ומטר.

בא שמואל ועשה את הקיץ חורף, שנאמר: **הלוא קציר חטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות**

ומטר.

סימן קטז

גם אנכי חלילה לי.

אמר ר' אבא בר חנינא סבא משמיה דרב:

כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש נקרא חוטא, שנאמר: **גם אנכי חלילה מחטוא לה' מחדול להתפלל בעדכם.**

אמר רבא:

אם תלמיד חכם הוא צריך הוא שיחלה עצמו עליו (חברו).

מאי טעמא?

אילמא משום דכתיב: **כי קשרתם בלכם עלי ואין חולה מכם עלי.**

דילמא שאני מלך?

אלא מהכא: **ואני בחלותם לבושי שק עניתי בצום נפשי.**

סימן קיז

כתוב אחד אומר: **כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול.**

וכתוב אחד אומר: **כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב!?**

אמר רבי שמואל בר נחמני:

פעמים שהוא עושה בעבור שמו הגדול ופעמים שהוא עושה בעבור שמו ונחלתו.

בחוצה לארץ בעבור שמו ונחלתו.

בארץ בעבור שמו הגדול.

אמר רבי ראובן:

לעולם הוא עושה בעבור שמו הגדול, הדא הוא דכתיב: **למעני למעני אעשה לכם בית ישראל.**

כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם.

ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן,

רבי יהודה אומר:

אין הואלה אלא תחלה, כמה דאת אמר: **ועלה הואל וברך את עבדך.**

ר' נחמיה אומר:

אין הואלה (כז) אלא לינה, כמה דאת אמר: **הואל נא ולין וייטב לבך.**

ורבנן אמרין:

אין הואלה אלא שבועה, כמה דאת אמר: **ויואל שאל את העם.**

פרק יג

המשך סימן קיז

בן שנה שאול במלכו.

רבי זעירא בעו מימניתייה ולא קביל עילויה

כיון דשמע הדא מתניתא:

חכם וחתן ונשיא מכפרין, קביל עילויה.

חכם, מפני שיבה תקום.

וכתיב: **כי יגור אתך גר** מה גר נמחלו לו עונותיו אף זה נמחלו לו עונותיו.

חתן דכתיב: **וילך עשו אל ישמעאל וגו'** וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה?!

אלא מלמד, שנמחלו לו עונותיו.

נשיא דכתיב: **בן שנה שאול במלכו** וכי בן שנה היה שאול כשמלך?!

אלא מלמד, שנמחלו לו כל עונותיו כבן שנה שלא טעם טעם חטא.

רב הונא אמר:

כבן שנה שלא חטא ממימיו.

מתקיף לה רב נחמן:

אימא כבן שנה שמלוכלך בטיט ובצואה?

חזה רב נחמן סיטא בחלמיה אמר: נעניתי לכם עצמות שאול, הדר חזא סיוטא בחלמיה, אמר:

נעניתי לך שאול בן קיש מלך ישראל.

אמר ר' יהודה אמר שמואל:

מפני מה לא נמשכה מלכות שאול?

מפני שלא היה בה שום דופי.

דאמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יהוודק:

אין מעמידין פרנס על הצבור אא"כ הייתה קופה של שרצים תלויה בצוארו, שאם תזוח דעתו

עליו, אומרין לו: חזור לאחורידך.

אמר רבי יהודה אמר רב:

מפני מה נענש שאול?

מפני שמחל על כבודו, שנאמר: **ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויהי כמחריש.**

פרק יד

המשך סימן קיז

אם כה יאמרו אלינו דומו

אמר רב:

כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיהונתן בן שאול אינו נחש.

רב בדיק במעברא, כי הא דרב הוה אזיל לבי רב חנן בר רבא חתניה, חזי מעברא אתיא לאפיה,

אמר: יומא טובא לגו.

שמואל בדיק בספרא.

ר' יוחנן בדיק בינוקא.

תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר:

בית תינוק ואשה, אע"פ שאין נחש יש סימן.

אמר רבי אלעזר:

והוא דאיתחזק עד תלת זימנין, שנאמר: **יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימן תקחו עלי היו**

כולנה.

ויואל שאול את העם

(כתוב ברמז ט"ז).

תאנא: ארור

בו נידוי,

בו קללה,

בו שבועה.

בו שבועה, דכתיב: וישבע יהושע בעת ההיא וגו'.

וכתיב: **ואיש ישראל נגש ביום ההוא ויואל שאול את העם וגו'.**

תדע לך כה החרם והשבועה

בוא וראה משאול בן קיש שהחרים שיצומו כל העם מגדול ועד קטן, שנאמר: **ארור האיש אשר**

יאכל לחם, ויהונתן בנו לא הייה שם ולא שמע וטבל את קצה המשענת אשר בידו בדבש ונתן

בפיו ואכל והאירו עיניו. וראה שאול את פלשתים שהיו מחזקים בישראל, מיד הבין שמעלו בני

ישראל בחרם, וראה ביי"ב אבנים שעל כהן גדול וראה שהייתה אבנו של בנימן מכהה אורה,

וידע ששבט בנימן מעל בחרם, והפיל גורלות ונלכד שאול ויהונתן בנו, מיד לקח שאול את חרבו

ורצה להרוג את בנו.

אמרו לו כל העם: אדוננו המלך, היא שגגה! (כח) והקריבו קרבן עולה על שגגתו ונעתר לו, ופדו

אותו ממות, שנאמר: **ויפדו העם את יונתן ולא מת.**

ויטבול אותה ביערת הדבש

תני:

המכבד והמרבץ והרודה את הדבש בשוגג בשבת חייב חטאת.
הזיד ביום טוב לוקה את הארבעים **דברי רבי אליעזר**.
וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות.

אמר רבי אלעזר:

מה טעמא דר' אליעזר?

דכתיב: ויטבול אותה ביערת הדבש..

וכי מה ענין יער אצל דבש?

אלא לומר לך כיער, מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת, אף חלת הדבש הרודה ממנה בשבת חייב חטאת.

ועוד אמר רבי אלעזר:

כוורת דבורים הרי היא כקרקע וכותבין עליה פרוזבול, ואינה מקבלת טומאה במקומה.

וחכמים אומרים:

אינו כקרקע וכו'.

ראו נא כי אורו עיני כי טעמתי מעט דבש הזה

שנו רבותינו:

מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דבש וכל מיני מתיקה, מפני שהדבש וכל מיני מתיקה מאירים את העינים.

אמר אביי:

לא שנו אלא לאחר אכילה אבל קודם אכילה גריר, שנאמר: **וימצאו איש מצרי בשדה ויקחו אותו אל דוד ויתנו לו לחם ויאכל וישקוהו מים ויתנו לו פלח דבלה ושני צמוקים ויאכל ותשב רוחו אליו.**

מעשה בר' יהודה ור' יוסי שהיו מהלכין בדרך וכו'.

ויאמר בגדתם

איתמר שחיטת לילה בבמת יחיד.

רב ושמואל

חד אמר:

כשרה.

וחד אמר:

פסולה.

קא מפלגי בדר' אליעזר, דר' אליעזר רמי :

כתיב: **ויאמר בגדתם גולו אלי היום אבן גדולה ויאמר שאול פוצו בעם ואמרתם להם הגישו אלי איש שורו ואיש שיהו ושחטתם בזה ואכלתם.**

וכתיב: **ויגישו כל העם איש שורו בידו הלילה ושחטו.**

מר משני כאן בחולין כאן בקדשי קודשים, ומר משני כאן בקדשי במה גדולה כאן בקדשי במה קטנה.

ושחטתם בזה ואכלתם

אמר ר' חסדאי:

מנין לבדיקת סכין לחכם מן התורה?

שנאמר: ושחטתם בזה ואכלתם.

והיכן פרע לו הקב"ה?

ביום מלחמת, שנאמר: **והיה ביום מלחמת ולא נמצא חרב וחנית ביד כל העם אשר את שאול ואת יונתן ותמצא לשאול וליונתן בנו.**

מי המציאה לו?

רבי חני בשם ר' יצחק:

המלאך המציאה לו.

ויבן שאול מזבח לה' אותו החל לבנות

והלא כמה מזבחות בנו הראשונים:

ויבן נח מזבח.

אברהם

יצחק

ויעקב

משה

ויהושע,

ואת אמרת: אותו החל!?

רבנן אמרי:

אותו החל להיות ראש למלכים.

אמר ר' יודן:

מאחר שנתן נפשו על הדבר מעלה עליו הכתוב כאילו אותו החל.

סימן קיח

ויאמרו העם אל שאול היונתן ימות

אמר ר' הונא אמר ר' פדת:

הרואה חלום ונפשו עגומה עליו ילך ויפתרנו בפני ג'.

יפתרנו, והא **אמר רב חסדא:**

חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא?

אלא אימא ייטיבנו בפני שלשה, ליייתי תלתא ולימא להו: חלמא טבא חזאי כו' ולימרו ליה

הנך: טבא הוא וטבא להוי, רחמנא לשווייה לטב, עד שבעה זמנין לגזרו עליה דלהוי טבא.

ולימא שלש הפכות ושלש פדויות ושלש שלומות.

שלש הפכות:

- הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה.

- אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדו והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונים.

- ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך.

[שלש פדויות]

- פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי.

- ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה.

- ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה (את) הישועה הגדולה הזאת בישראל חלילה חי ה' אם יפול משערת ראשו ארצה כי עם אלהים עשה היום הזה ויפדו העם את יונתן ולא מת.

[שלש שלומות]

- בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו.

- ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים לך דויד ועמד בן ישי שלום שלום לך ושלום לעזרך כי עזרך אלהיך ויקבלם דויד ויתנם בראשי הגדוד.

- ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום.

ויפדו העם.

ר' אלעזר אומר:

נתנו ישראל משקלו זהב ופדאוהו.

אר"י: (כט)

וכי לחם אכל והלא לא אכל לחם אלא דבש!?

ריש לקיש אמר:

וכי אכל והלא מיטעם טעם.

לא כן אמר רב חסדא בן אעורא:

המטעמת אין בה לא משום אכילה ולא משום שתיה ולא משום הפסקת תענית, ואינה טעונה ברכה.

אמרו טעמא, **ויפדו העם את יונתן ולא מת.**

פרק טו

המשך סימן קיח

פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל

אמר ר' אחא:

הקב"ה בעל פקדונות, עמלק הפקיד אצל הקב"ה חבילה של קוצים והחזיר לו הקב"ה חבילה של קוצים, שנאמר: **פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל.**

שרה הפקידה אצל הקב"ה מצות ומע"ט לפיכך: **וה' פקד את שרה.** מדברין ושוחקין (כתוב בפסוק עכן בן כרמי למעלה ברמז י"ט וברמז פ"ח).

סימן קיט

תניא ר' יהודה אומר:

שלוש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ:

להעמיד להם מלך,

ולהכרית זרעו של עמלק,

ולבנות להם בית הבחירה.

ואיני יודע איזה מהם תחילה, כשהוא אומר: **כי יד על כס יה** הוי אומר: להעמיד להם מלך תחילה, ואין כס אלא מלך, שנאמר: **וישב שלמה על כסא ה' למלך.** ועדין איני יודע אם להכרית זרעו של עמלק תחילה, או לבנות בית הבחירה תחילה, כשהוא אומר: **והניח לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם** הוי להכרית זרעו של עמלק תחילה.

וכן בדוד הוא אומר: **ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו.**

כתיב: **ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים בתוך היריעה.**

וישמע שאול את העם, ויפקדם בטלאים

אמר רב יצחק:

אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, שנאמר: **ויפקדם בבזק.**

מתקיף לה רב אשי:

ממאי דבזק מידי, דמיבזק הוא דילמא שמא דאתרא הוא, דכתיב: **וימצאו את אדוני בזק**

בבזק?

אלא מהכא: **וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים.**

אמר ר' נהילי בר אידי אמר שמואל:

כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור מיד מתעשר, מעיקרא כתיב: **בבזק** ולבסוף כתיב: **בטלאים**,

ודילמא מדידהו?

אם כן מאי רבותא דמילתא.

סימן קכ

אתה מוצא עשרה פעמים נמנו ישראל:

אחד בירידתן למצרים בשבעים נפש.

ואחד בעלייתן, ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה כשש מאות אלף רגלי וגו'.

ואחד בהפרשתן כי תשא וגו'.

ושנים בספר וידבר אחד בדגלים

ואחד בחילוק הארץ.

וב' בימי שאול ויפקדם בבזק,

ויפקדם בטלאים.

ואחד בימי דוד ויתן יואב את מספר מפקד העם.

אחד בעלייתן מן הגולה, כל הקהל כאחד (עשרה) [ארבע] רבוא.

ואחד לעתיד לבא עוד תעבורנה הצאן על ידי מונה.

ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל

אמר ר' מני:

על עסקי נחל, בשעה שאמר הקב"ה לשאול: **לך והכית את עמלק!**

אמר: השתא ומה על נפש אחד מישראל אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל, כל הנפשות האלו כלן על אחת כמה וכמה.

אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו!?

יצתה בת קול ואמרה לו: **אל תהי צדיק הרבה.**

ובשעה שאמר לדואג: **סוב פגע בכהנים**, יצתה בת קול ואמרה לו: **אל תרשע הרבה.**

סימן קכא

אמר רב הונא:

כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה.

שאול באחת ועלתה לו, דוד בשתים ולא עלתה לו.

שאול באחת ועלתה לו

מאי היא?

מעשה דאגג.

והא איכא מעשה דנוב עיר הכהנים.

במעשה אגג הוא דכתיב: **נחמתי כי המלכתי את שאול.**

ודוד בשתיים

מאי היא?

מעשה דאוריה ודהסתה.

והא איכא נמי מעשה דבת שבע?

איפרע איפרעו מיניה, שנאמר: **ואת הכבשה ישלם ארבעתים:**

ילד,

אמנון,

אדוניה,

ואבשלום.

הכא נמי איפרעו מיניה, **ויתן ה' דבר בישראל.**

התם לא איפרעו מגופיה הכא איפרעו מגופיה.

דאמר ר' יהודה אמר רב:

ששה חדשים נצטרע דוד, ופירשו ממנו סנהדרין ונסתלקה ממנו שכינה, דכתיב: **ישבו לי**

יראיך ויודעי שעדותיך.

וכתיב: **השיבה לי ששון ישעך.**

ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך העמלקי

פתח רבי יוסי בכבוד אכסניא ודרש קל וחומר:

ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבודו כך, המארח תלמיד חכם בביתו ומאכילו ומשקהו

ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה.

וכי עם כל ישראל עשה חסד?

אלא מלמד, המאכיל פרוסה לתלמיד חכם כאילו עשה חסד עם כל ישראל.

ויחמול שאול והעם על אגג

אמר בר קפרא:

זה דואג שהיה שקול כנגד כל ישראל.

אמר ר' יהושע בן לוי:

כל שהוא רחמן על אכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים.

להלן כתיב: **ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב.**

וישכם שמואל לקראת שאול בבקר

(העתק מרמז י"ג).

וישכם יהושע בבקר.

בבקר ולא בלילה, מגיד משנתנה רשות למלאך לחבל אין מבחין בין צדיק לרשע.

וכן הוא אומר: **לך עמי בא בחדריך.**

וכתיב: **ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר.**

ואומר: **הנני אליך והוצאתי חרבי מתערה והכרתי ממך צדיק ורשע.**

ואומר: **והיה בעבור כבודי.**

ללמדך שתהא נכנס בכי טוב ויוצא בכי טוב.

וכן את מוצא שהיו האבות והנביאים נוהגים בדרך ארץ, שנאמר: **וישכם אברהם בבקר,**

וישכם יעקב בבקר,

וישכם משה בבקר,

וישכם שמואל בבקר.

והלא דברים ק"ו:

אם אבות ונביאים שהלכו לעשות רצונו של מי שאמר והיה העולם נהגו בדרך ארץ, שאר בני אדם על אחת כמה וכמה.

וכן הוא אומר: **תשת חשך ויהי לילה, הכפירים שואגים לטרף, תתן להם ילקוטון, תזרח**

השמש יאספון, מכאן ואילך יצא אדם לפעלו, ואומר: מה רבו מעשיך וגו':

דבר אחר:

וישכם יהושע בבקר

מלמד שהזריזין מקדימין למצוות.

דבר אחר:

בבקר

מלמד שתפילתן של צדיקים נשמעת בבקר:

בקרן של אברהם,

בקרן של יעקב,

בקרן של משה,

בקרן של יהושע,

בקרן של שמואל,

בקרן של נביאים, שעתידין לעמוד, שנאמר: ה' בקר תשמע קולי. (ברקו) [בקרן] של (עולם

הבא) [אומות העולם], שנאמר: **לבקרים אצמית כל רשעי ארץ.**

ואף ירושלים לעתיד לבוא, כל בקר ובקר דינה יוצא לאור, שנאמר: **ה' צדיק בקרבה לא יעשה**

עולה בבקר בבקר משפטו יתן לאור.

סימן קכב

ויאמר שאול מעמלקי הביאום

שנו רבותינו:

פרת חטאת, ר' אליעזר אומר: אינה נקחת מן הנכרים.
וחכמים מכשירין.

יתיב ר' אמי ור' אסי אקילעא דר' יצחק נפחא
פתח חד מנייהו ואמר:
וכן היה ר' אליעזר פוסל בכל הקרבנות כולן.

פתח אידך ואמר:

מאי אותיבו ליה חברייא לר' אליעזר?
כל צאן קדר יקבצו לך וגו' יעלו על רצון מזבחי.

אמר להן ר' אליעזר:

משם ראייה כלם גרים גרורים הם לעתיד לבא.

אמר ר' יוסף:

מאי קרא?

כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה'.

אמר ליה אביי:

דילמא מעיז הוא דהדרי בהו?

אמר ליה: לעבדו שכס אחד כתיב.

תא שמע: ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן

מאי מיטב?

דמי מיטב.

ומאי שנא מיטב?

כי היכי דניקפץ עליה זבינא.

תא שמע:

ויאמר ארונה אל המלך [דוד] יקח ויעל אדוני המלך הטוב בעיניו ראה הבקר לעולה והמורגים
וכלי הבקר לעצים.

אמר ר' יוסף:

ארונה גר תושב היה.

מאי מורגים?

אמר עולא:

מטה של טובל כו'.

אמר ר' יהודה:

עיזא דקורקסא דרישא.

אמר ר' יוסף:

מאי קרא?

הנה שמתיד למורג חרוץ חדש.

רבי אושעיא בעי:

משיבין דבר שהוא (ל) להבא על דבר לשעבר.

רבי בון בעי:

משיבין דבר שיצר הרע בטל על דבר שיצר הרע קיים.

כי חטאת קסם מרי

דאמר ר' שמואל בר נחמני:

כל מי שהוא הולך אצל הקוסם, ממרה על דבריו של הקב"ה וגורם אף וצרה לעצמו.

סימן קכג

ויסב שמואל ללכת ויחזק בכנף מעילו ויקרע

מעילו של מי?

רב ולוי,

חד אמר:

כנף מעילו של שאול.

וחד אמר:

כנף מעילו של שמואל.

אמר ר' שמואל בר נחמני:

נראין הדברים כנף מעילו של שמואל, שכן דרך הצדיקים להיות מצטערין בשעה שאין נטיעתן משבחת.

כיוצא בדבר אתה אומר: ויתפוש אחיה השמלה החדשה אשר עליו ויקרעה שנים עשר

קרעים.

שמלתו של מי?

רב ולוי

חד אמר :

שמלתו של אחיה, שכן דרך הצדיקים להיות מצטערים בשעה שיש מחלוקת במלכות בית דוד.

כיוצא בדבר אתה אומר : ויאמר הגואל לבעז קנה לך וישלוף נעלו.

נעלו של מי?

רב ולוי,

חד אמר :

נעלו של בעז.

וחד אמר :

נעלו של גואל.

ונראין הדברים נעלו של בעז, שכן דרך הלוה להיות מניח ערבון.

ודכוותה : ולא עצר כח ירבעם (לא) ויגפהו ה' כו'.

ודכוותה : וארחתו ארוחת תמיד כל ימי חייו .

של מי?

רב ולוי,

חד אמר :

כל ימי חייו של יכניה.

וחד אמר :

כל ימי חייו של אויל מרודך.

ונראין הדברים כל ימי חייו של יהויכין, שבשעה שהקב"ה נותן שלוח לצדיקים אינו נוטלה עוד מהם, עד שהוא מכניסן עמהם לגן עדן.

וישסף שמואל את אגג

זה שאמר הכתוב : **והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם**, זכור מה שעשו לנו במילה שהיא נתונה בחיקו של אדם.

ואתיא כי הא דאמר ר' לוי בשם ר' יוחנן :

מה היו עושין בני ביתו של עמלק לישראל.

היו מחתכין מילותיהן והיו זורקין כלפיי מעלה, והיו אומרים : בזו בחרת הילך מה שבחרת!
בא שמואל ופרע להם, שנאמר : **וישסף שמואל את אגג.**

מה עשה לו?

ר' אבא בר כהנא אמר :

היה מחתך מבשרו זיתים זיתים ומאכיל לנעמיות, הדא הוא דכתיב : **יאכל בדי עורו**, ברר לו מיתה מרה.

ורבנן אמרין:

העמיד ארבע קונדיסין ומתחו עליהן, והוא אומר: **אכן סר מר המות.**
וכי כך ממיתין את השרים מיתות חמורות.

ר' שמואל בר נחמני אומר:

בדיני עו"א דנו לא בעדים ולא בהתראה.

פרק טז

סימן קכד

ולך אשלחך אל ישי בית הלחמי

בית (ארנקפאן) [ארטוקופיון] של ישי שהוא בא מבית לחם יהודה.

ר' נחמיה בשם ר"ל:

שהיה בן תורה, דכתיב: **לכו לחמו בלחמי.**

כי ראיתי בבניו לי מלך

שיהא מלך לשמי, שבכל מקום שנאמר: **לי**, הרי זה קיים לעולם ולעולמי עולמים:

בזקנים, אספה לי שבעים איש.

בכהנים, וכהנו לי.

בלויים, והיו לי הלויים.

בישראל, כי לי בני ישראל עבדים.

בארץ, כי לי כל הארץ.

בבכורות, כי לי כל בכור.

במקדש, ועשו לי מקדש.

בתרומה, ויקחו לי תרומה.

בירושלים, העיר אשר בחרתי לי.

במזבח, מזבח אדמה תעשה לי.

בשמן המשחה, שמן משחת קדש יהיה זה לי.

לקרבנות, להקריב לי במועדו.

בכסף זהב, לי הכסף ולי הזהב.

הא כל מקום שנאמר: **לי**, הרי קיים לעולם ולעולמי עולמים.

ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני

תניא:

חור שבין יהודי לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו.

פלימו אומר:

כל עצמו אינו בודק מפני סכנת כשפים.

והא אמר ר' אלעזר: שלוחי מצוה אינם נזוקין?

היכא דשכיחא היזקא שאני, שנאמר: **ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני.**

ועוד תני:

מזוזות יחיד נבדקת פעמים בשבוע, ושל רבים פעמים ביובל.

אמר ר' יהודה:

מעשה בארטבון אחד שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של צפורי מצאו קוסדור אחד ונטל המינו אלף זוז.

והא אמר ר' אלעזר: שלוחי מצוה אינם ניזוקים?

היכא דשכיח היזקא שאני, שנאמר: **ויאמר שמואל איך אלך וגו'.**

עגלת בקר תקח בידך

אמר ר' נתן:

מצוה לשנות בדבר שלום, שנאמר: **ואמרת לזבוח לה' באתי.**

ויעש שמואל את אשר דבר ה' ויבא בית לחם ויחרדו זקני (המקום) [העיר] לקראתו ויאמר שלום בואך

תלמיד שאיל בשלמיה דרביה.

דילמא ר' יוחנן הוה מסתמיך על ר' יעקב בר אידי והוה ר' אליעזר אזל ומיטמר מן קדמוי,
אמר: חמי מה הדין בבליא עביד לי, תרתי הוא עביד לי:

חדא: דלא שאיל בשלמי.

וחדא: דלא אמר שמעתתא מפומי!

אמר ליה: לא נהיגין בבליא זעירא קאים קומי רבא דאינון הך קריא, אמרין: **ראוני נערים ונחבאו וישישים קמו עמדו.**

אי"ל: ולמה לא אמר שמעתתא מן שמי?

(לב) אתון מעבר קומי צלמא הורדוס.

אמר ליה: מהו מעבר קומי צלמא הורדוס?

אי"ל: ומה את פליג ליה יקרא, אלא עביר קדמוי וסמי עינוי.

אי"ל: יאות עביד ר' אלעזר דלא עבר קדמך.

אתון עברין קמי מדרשא.

אמר ליה: הכא הוה ר' מאיר יתיב ודרש, והוה אמר מן שמייה דר' ישמעאל ולא הוה אמר שמעתתא משמיה דר' עקיבא.

אי"ל: כלא עמא ידעין דרבי מאיר תלמידיה דר' עקיבא.

אי"ל: כל עמא ידעין דרבי אלעזר תלמידיה דה' יוחנן.

ויהי בבואם וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו

אמר : זה ראוי למלכות.

אפשר שמואל שנכתב עליו כי נאמן שמואל לנביא לה' היה טועה!?

אמר ר' יצחק:

שמואל לא טעה אלא שראה ולא כיון אם מבתו אם ממנו המלכות, שנאמר : **ויקח לו רחבעם**

את אביחיל בת אליאב בן ישי, לכך אמר : **אך נגד ה' משיחו.**

נטל קרן השמן ובא לצוק על ראשו וברח השמן לאחריו, כשראה כך, אמר : **גם בזה לא בחר ה'.** וכך היה השמן עושה לכולן.

כיון שבא דוד ראה השמן רץ מעצמו וניצק בראש דוד, אמר : **ותרם כראים קרני בלתי בשמן רענן.**

וכל כך למה?

שראה הקב"ה מעשיו של דוד שהיה ראוי לימשח למלכות, שנאמר : **אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלהים וגו'.**

כי האדם יראה וגו' ללבב

אמר רבא בשניה דרב יהודה:

כולהו למודיהו בניזיקין הוה.

וכי הוה מטי רב יהודה לאשה שכובשת ירק בקדרה, ואמרי לה : זיתים שכבשן בטרפיהם טהורים, אמר : הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא.

ואנן מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא, ורב יהודה כד הוה שליף מסאניה אתא מטרא, ואנן מצווה צווחינן וליכא מאן דמשגח בן, אלא קודשא בריך הוא לבא בעי, דכתיב : **כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב.**

ויאמר שמואל אל ישי התמו הנערים

אמר ר' לוי:

הפסוק הזה כולו ברוח הקדש נאמר.

התמו

על שם : **תם עונך בת ציון.**

הנערים,

ונער קטן נוהג בס.

ויאמר עוד שאר הקטן

עוד ישבו זקנים וזקנות.

שאר

שאר ישוב שאר יעקב.

הקטן

הקטן יהיה לאלף.

והנה

הנה על ההרים רגלי מבשר.

רועה

רעה עמך בשבטך.

בצאן

ואתנה צאני צאן מרעיתי.

כי לא נסוב עד בואו פה

אמר ר' שמואל בר נחמני:

לפי שבעולם הזה לא הסבו שני גדולים ישי ושמואל עד שישב דוד ביניהם, (אבל) [כך] לעתיד לבוא, אין לך כל מחיצה ומחיצה של צדיקים שאין דוד עומד על גבם.

עוד שאר הקטן.

וכתיב: ודוד הוא הקטן.

וכי אין אנו יודעים שדוד הוא הקטן?

אלא להודיעך צדקו של דוד, דוד היה רועה ואע"פ שנעשה מלך על ישראל, הוא דוד בקטנו.

כיוצא בו: ויוסף היה במצרים וכו'.

אלא להודיעך צדקתו של יוסף, יוסף היה רועה את צאן אביו ואע"פ שנעשה מלך במצרים היה עומד בצדקו.

כיוצא בו: הוא והושע בן נון,

והלא כבר נאמר: **ויקרא משה להושע בן נון יהושע** אלא ללמדך צדקו של יהושע. שומע אני שזחה דעתו עליו משנתמנה ברשות!?

תלמוד לומר: **הוא הושע בן נון** אע"פ שנתמנה פרנס על הצבור הוא עומד בצדקו.

וישלח ויביאהו והוא אדמוני

כיון שראה שמואל את דוד אדמוני נתיירא, אמר: זה שופך דמים כעשו. אמר לו הקב"ה: **עם יפה עינים**, עשו מדעת עצמו הוא הורג, אבל זה מדעת סנהדרין הוא הורג.

קום משחהו כי זה הוא

ר' שמואל בר נחמני אמר:

זה הוא בעולם הזה **וזה** הוא לעולם הבא, לפיכך הוא מקלס להקב"ה (לג) בעשרה מאמרות, **ה'** **סלעי ומצודתי וגו'.**

רבי סימון אומר:

אף בסופו של ספר הוא מקלס בעשרה מאמרות הללו: **אל בקדשו וגו'.**

תניא ר' יהודה אומר:

שמן המשחה שעשה משה במדבר כמה נסים נעשו בו?

מתחלתו ועד סופו לא היה אלא שנים עשר לוגין.

ראה כמה יורה בולעת והמה עיקרין בולעין וכמה האור שורף,

ובו נמשח המשכן וכל כליו,

ואהרן ובניו כל שבעת ימי המלוואים,

ובו נמשחו כהנים גדולים,

ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה, דכתיב: **והכהן המשיח תחתיו.**

ואין מושחין אלא מלכי בית דוד, דכתיב: **קום משחהו כי זה הוא**, זה טעון משיחה ואין אחר טעון משיחה.

ואין מושחין מלך בן מלך, דכתיב: **למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו ירושה היא להם.**

ואם תאמר מפני מה משחו את שלמה?

מפני מחלוקתו של אדוניה.

ואת יואש?

מפני עתליה.

ואת יהואחז?

מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים.

ואותו שמן קיים לעתיד לבא, שנאמר: **שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם.**

ז"ה בגימטריא שנים עשר לוגין.

מנא לן דאי איכא מחלוקת בעי משיח א ולאו כל דבעי מורית מלכותיה לבינה?

אמר ר' פפא:

אמר קרא: **הוא ובניו בקרב ישראל** קרינא ביה: **הוא ובניו** אפילו בלא משיחה, בזמן ששלום בישראל.

תנא:

אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם בן אחאב.

ומפני מחלוקתו נמעול בשמן המשחה!?

אמר ר' פפא:
באפרסמא דכיא.

תניא:
כיצד מושחין את המלכים?
כמין נזר.
והכהנים כמין כי.

מאי כמין כי?
אמר רב מנשיא בר אדא:
כמין כ"ף יוני.

תני חדא:
בתחלה מוצקין לו על ראשו ואחר כך נותנין לי בין ריסי עיניו.

ותניא אחריתי:
בתחלה נותנין לו בין ריסי עיניו ואח"כ מוצקין לו על ראשו.
תנאי היא, מר סבר יציקה עדיפא, ומר סבר משיחה עדיפא.

סימן קכה
יודע נגן וגבור חיל
אמר ר' תנחום דרש בר קפרא:
מאי דכתיב: **שש השעורים האלה נתן לי.**
אילימא שש שעורים ממש, **וכי דרכו של בעז ליתן שש שעורים מתנה?**
אלא שש סאין.

וכי דרכה של רות ליטול שש סאין?
אלא רמז לה שעתידין לצאת ממנה ששה בנים שמתברכין בשש ברכות, ואלו הן:
דוד,
ומשיח,
דניאל, (חניאל),
[חנניה],
מישאל,
ועזריה.

דוד דכתיב: **ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגו'.**
אמר ר' יהודה אמר רב:

כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע.

יודע נגן שיודע לשאול.

וגבור חיל, שיודע להשיב.

ואיש מלחמה, שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה.

ונבון דבר, שמבין דבר מתוך דבר.

ואיש (מלחמה), [תאר] שמאיר פנים בהלכה.

וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום.

בכלהו אמר ליה: יהונתן בני כמוהו וכיון דאמר ליה מילתא דבדייה נמי לא הוה ביה, חליש

דעתיה ואיקני ביה, דבשאול כתיב: **ובכל אשר יפנה ירשיע**.

ובדוד כתיב: (כל אשר יפנה יצלי) **[לכל דרכיו משכיל]**.

ומנא לן דדואג הוה?

כתיב הכא: **אחד מן הנערים**.

וכתיב התם: **ושם איש אחד מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה' ושמו דואג האדומי**.

משיח דכתיב ביה: ויצא חוטר מגזע ישי.

וכתיב: **ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה וגו' והריחו ביראת ה'.**

אמר ר' אלכסנדר:

מלמד, שהטעינו יסורים כריחים,

רבא אמר:

שמריח ודאין דינא וקטיל שנאמר: **לא למראה עיניו ישפוט**.

כי הא דבר כוזיבא מלך תרתין שנין ופלגא, אמר להו לרבנן: אנא משיחא!

אמרו לו: במשיח כתיב: **והריחו דמריח ודאין**.

דניאל חנניה מישאל ועזריה כתיב בהם **ילדים אשר אין בהם כל מום**.

ואית דאמרי:

חזקיה, דכתיב: **ויקרא שמו פלא יועץ וגו'.**

פרק יז

המשך סימן קכה

ויצא איש הבנים

אמר רב:

שמכונה מכל מוס.

ושמואל אמר:

בינוני שבאחיו.

דבי רבי שילא אמרי:

שעשוי כבנין.

רבי יוחנן אמר:

בר מאה פפי וחד גנאי.

גלית שמו

שבא בגלוי פנים לפני המקום, שנאמר: **ברו לכם איש אחד וירד אלי, ואין איש** אלא הקב"ה

שנאמר: **ה' איש מלחמה.**

אמר הקב"ה: **הרי אני מפילו ביד איש, שנאמר: ודוד בן איש אפרתי.**

גלית שמו

מגת.

תני רב יוסף:

שהן דשין באמו כגת.

כתיב: **מערות.**

וכתיב: [וקרינן] **מערכות,**

תני רב יוסף:

שהכל הערו באמו.

כתיב: **הרפה**

וכתיב: **ערפה.**

רב ושמואל

חד אמר:

הרפה שמה.

ולמה נקרא שמה ערפה?

שהכל עורפין אותה מאחוריה.

וחד אמר:

ערפה שמה.

ולמה נקרא שמה הרפה?
שהכל דשין אותה כהריפות.

וכן הוא אומר: **ותקח האשה ותפרוש את המסך על פי הבאר ותשטח עליו הריפות.**
ואי בעית אימא: מהכא, **אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות.**

סימן קכו

רבי ברכיה בשם ר' יצחק:

ארבעים פסיעות הלכה ערפה עם חמותה ונתלו לבנה ארבעים יום, שנאמר: **ויגש הפלשתי השכם והערב ויתיצב ארבעים יום.**

אמר ר' יצחק:

ארבעה מילין הלכה ערפה עם חמותה ועמדו ממנה ארבעה גבורים: **את ארבעת אלה יולדו להרפה בגת.**

אמר ר' יצחק:

אותה הלילה שפירשה ערפה מחמותה נערבו בה גוויות של כמה בני אדם.

ר' תנחום אומר:

אף כלב, שנאמר: **ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב אנכי.**

וכובע נחשת על ראשו

אמר ר' חנינא:

ששים קנטרין היה לבוש גלית.

ר' אבא בר כהנא אומר:

מאה ועשרים.

ולא פליגי, ילמוד סתומים מן המפורשים.

מה (לד) המפורשים ששים אף הסתומין ששים.

כתיב: **חץ חניתו וקרינן עץ חניתו.**

אמר ר' אלעזר:

עדין לא הגענו לחצי שבחו של אותו רשע, מכאן שאסור לספר בשבחו של רשע.

ולא ליפתח ביה?

לאודועיה שבחיה דדוד.

ברו לכם איש (אחד).

אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר:

בשלשה מקומות לכדו פיו של אותו רשע.

אחד ברו לכם איש (אחד) וירד אלי.

ואידך אם יוכל להלחם אתי והכני.

ואידך דקאמר ליה לדוד: **הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות.**

דוד נמי הא קאמר: **אתה בא אלי בחרב ובחנית?**

דוד הדר ואמר ליה: **ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות.**

והאיש בימי שאול זקן בא באנשים.

אמר רבא, ואי תימא ר' אבא:

זה ישי אבי דוד, יוצא באוכלוסא ונכנס באוכלוסא ודורש באוכלוסא.

אמר עולא:

נקטינן אין אוכלוסא פחותה מששים רבוא.

ויגש הפלשתי השכם והערב

אמר ר' יוחנן:

כדי לבטלן מקריאת שמע שחרית וערבית.

ויתיב ארבעים יום

אמר ר' יוחנן:

כנגד ארבעים יום שנתנה בהם תורה.

רבי שמואל בר נחמני פתר קריא:

בפלשתיים, **בקרוב עלי מרעים** זה גלית, שנאמר: **ויגש הפלשתי השכם והערב הולך וקרוב אל דוד.**

לאכול את בשרי, ויאמר הפלשתי אל דוד לכה אלי ואתנה את בשרך.

ר' אבא בר כהנא אמר:

הארץ אחזתו.

אמר ר' תנחום:

אנא אמינא טעמא: **ואבוא אליך אין כתיב כאן, אלא לכה אלי ואתנה את בשרך.**

ר' ינאי בשם ר' שמעון בן יוחאי:

רמ"ח קלפיות נתן הקב"ה על רמ"ח אבריו.

באותה שעה אמר דוד: **אל תתן ה' מאויי רשע, אל תתן לידיה תחמודתיה.**

זממו אל תפק, אל תרפי ליה.

ירומו סלה, (חזק כתפוי) [רומס כפפתוי].

ר' יודן אמר:

נתאוה לדוד שהיה יפה עינים.

אמר דוד: **אל תתן ה' מאויי רשע**, מכאן ואילך אמר דוד: **אם תחנה עלי** מחנה פלשתים **לא אירא, אם תקום עלי** מלחמתן של פלשתים. **בזאת אני בוטח** כמו שכתבת בתורה: **וזאת ליהודה**.

ואת עשרת חריצי החלב (לה)

גדיין מניען מאמיהון.

ואת אחיך תפקוד לשלום

דוגמא דידהון.

ואת ערובתן

תקח ערובהון.

אמר רבי יודא בר ר' סימון:

למוד אותו שבט להיות ערב אלו לאלו, שנאמר: **אנכי אערבנו**.

אמר ישי לדוד בנו: הרי השעה שתלך ותקיים אותנו הערבות של יהודה זקנך שערב את בנימן מיד אבי, שנאמר: **אנכי אערבנו**, לך והוצא אותו מן ערבתו.

מה עשה דוד?

הלך וקיים את הערבות והרג את גלית.

אמר לו הקב"ה: חייך, כשם שנתת נפשך תחת שאול שהוא משבטו של בנימן, כשם שעשה יהודה זקנך, שנאמר: **ישב נא עבדך תחת הנער**, כך אני נותן בית המקדש בחלק יהודה ובנימן. **ולא עוד** אלא שכל השבטים גולים ושבט יהודה ובנימן אין גולים עמהן.

למה?

ששני שבטים אלו האמינו בי וקדשו שמי בים, שנאמר: **שם בנימן צעיר רודם שרי יהודה רגמתם**.

אמר ר' שמואל בר נחמני:

כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו, שנאמר: **ואת ערובתם תקח** דברים המעורבבים בינו לבינה.

והיה האיש (ההוא) אשר יכנו.

(העתק מרמז כ"ה).

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן:

ארבעה שאלו שלא כהוגן לשלשה השיבו כהוגן לאחד השיבוהו שלא כהוגן.
אליעזר עבד אברהם, דכתיב: והיה הנערה אשר אומר אליה וגו'.

יכול אפילו חגרת אפילו סומא?

נזדמנה לו רבקה.

כלב, ויאמר כלב אשר יכה את קרית ספר.

הא אילו לכדה עבד אחד היה נותן לו את בתו?

ונתן לו כהוגן, וילכדה עתניאל בן קנז.

שאל בן קיש, דכתיב: והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו.

יכול אפילו עבד אפילו ממזר?

נזדמן לו דוד.

יפתח הגלעדי, דכתיב: והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי והעליתיהו עולה.

יכול אפילו דבר טמא?

נזדמנה לו בתו.

והיינו דקאמר נביא לישראל: הצרי אין בגלעד אם רופא אין שם.

ויחר אף אליאב בדוד

אמר ר' מני בר פטיש:

כל אדם שכועס אפילו פוסקין לו גדולה מן השמים מורידין אותו.

מנא לן?

מאליאב, דכתיב: ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה זה ירדת ועל מי נטשת (את) מעט הצאן.

וכי אזל שמואל לממשחינהו בכולהו כתיב: גם בזה לא בחר ה' ובאליאב כתיב: אל תבט אל

מראהו ואל גובה קומתו כי מאסתיו מכלל דמעיקרא הוה חזי.

סימן קכז

גם את הארי גם הדוב הכה עבדך

זה אחד מארבעה צדיקים שנתן להם רמז שנים חשו ושנים לא חשו.

משה נתן לו רמז ולא חש.

יעקב נתן לו רמז ולא חש.

דוד ומרדכי נתן להם רמז וחשו.

משה מנין?

שנאמר: ושים באזני יהושע.

אמרו : יהושע מנחיל לישראל את הארץ ובסוף היה משה עומד ואומר : **ואתחנן אל ה'.**

יעקב מנין?

והנה אנכי עמך ושמרתיך, ולבסוף ירא ומתפחד, שנאמר : ויירא יעקב מאד אלא אמר : שמא יגרום החטא.

דוד נתן לו רמז וחש, שנאמר : גם את הארי גם הדוב.

אמר דוד : **וכי מה אני ספון שהכיתי חיות רעות הללו?**
אלא שמא דבר עתיד ליארע לישראל והם עתידין להנצל על ידי.

מרדכי נתן לו רמז וחש, שנאמר : ובכל יום ויום מרדכי מתהלך וגו'.

אמר מרדכי : **וכי אפשר לחסידה זו שתנשא לרשע הערל הזה?**
אלא שמא דבר עתיד ליארע לישראל והם עתידין להנצל על ידה.

תני, בשם ר' נתן :

ארבע אריות ושלושה דובים הכה דוד באותו היום, הדא הוא דכתיב : **גם את הארי, ארי הארי** ואת הארי דוב והדוב **וגם הדוב.**

וילבש שאול את דוד מדיו.

וכתיב בשאול : **משכמו ומעלה גבוה מכל העם.**

כיון שהלבישו בגדיו והיה ראוי למלכות, מיד היו עשויים לו, כיוון שראה שאול שהיו עשויין לו מיד הכניס בו עין הרע, כיון שראה דוד שהכניס בו עין הרע, אמר דוד : **לא אוכל ללכת באלה כי לא נסיתי.**

ללמדך שהמלך כיון שהוא מתמנה מלך והוא קצר מיד הוא נעשה ארוך בשביל שמן המשחה שנמשח.

וכן אתה מוצא בכהן גדול.

למה נקרא שמו כהן גדול?

שהוא גדול בה' דברים :

בנוי,

בכח,

בעושר,

בחכמה,

בשנים.

ואם אין לו אחיו הכהנים מגדלין אותו.

ויבחר לו חמישה חלקי אבנים

אחד לשמו של הקב"ה,

ואחד לשמו (לו) של אהרן,

ושלשה לשלשה אבות העולם.

אמר אהרן : לא אני גואל הדם עלי לפרוע ממנו.
אמר הקב"ה : ולא לפני חרף וגדף עלי לפרוע ממנו.

ובילקוט, ר'דסכנין בשם ר' לוי :

האבנים היו מתלקטות מאליהן.
כתיב : **ומקלות הנגיד** על שם שהיה רודה במקל.

אמר ר' ברכיה :

ע"ש (לז) **אתה בא אלי במקלות.** זהו שאמר הכתוב : **נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד**
אלהים לנגד עיניו.

היה דוד מסתכל בגלית הפלשתי ורואה אותו גבור ומזויין בכל כלי זיין, אמר : מי יוכל לזה.
כשראה אותו מחרף ומגדף, אמר : אני יכול לו, מאחר שאינו נפחד מהקב"ה.

אתה בא אלי בחרב

(כתוב ברמז תנ"ו).

היום הזה יסגרך ה' בידי

(כתוב ברמז תקע"ב).

וידעו כל הקהל הזה

(כתוב ברמז תשנ"ה).

ותטבע האבן במצחו

(כתוב ברמז ק"כ).

ויפל על פניו.

לא היה צריך (לומר) [ליפול] אלא לאחריו, והמלאך דחפו ונפל על פניו.
אמר הקב"ה : הפה שחרף וגדף יסכר בעפר, שנאמר : **טמנם בעפר יחד פניהם חנוש בטמון.**

דבר אחר :

למה נפל על פניו?

כדי שלא יצטער דוד לילך ולחתוך את ראשו. אלא נשתכר שנים עשר אמות וזרתים.

כיצד?

מלא קומתו לפניו ומלא קומתו לאחריו וקומתו ו' אמות וזרת, ונפל על פניו בין רגליו של דוד,
שנאמר : **עד אשית אוביך הדום לרגליך.**

דבר אחר:

למה נפל על פניו?

שהיה דגון מצוייר על לבו, לקיים מה שנאמר: **ונתתי את פגריכם על פגרי גלויכם.**

דבר אחר:

לקיים: ואויבי תתה לי עורף.

וכראות שאול את דוד יוצא לקראת הפלשתי אמר וגו' בן מי זה הנער

ואל ידע ליה, והא כתיב: **ויאהבהו מאד ויהי לו נושא כלים!?**

אבוה קא משאיל ליה. ולא ידע ליה, והא כתיב: **והאיש בימי שאול בא באנשים.**

ואמר רב: ואי תימא ר' אבהו:

זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנס באוכלסא.

הכי אמר שאול: אי מפרץ קאתי אי מזרח קאתי, אי מפרץ קאתי מלכא להוי שהמלך פורץ לעשות לו דרך.

אי מזרח קאתי חשיבא בעלמא הוי.

ומאי טעמא קא משאיל עליה?

דכתיב: **וילבש שאול את דוד מדיו כמדתו.**

ובשאול כתיב: **משכמו ומעלה גבוה מכל העם.**

אמר ליה דואג: עד שאתה משאיל עליו אם הגון למלכות אם לאו, שאל עליו אם ראוי לבא בקהל.

מאי טעמא?

דקאתי מרות המואביה.

אמר לו אבנר: **תנינא:**

עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית

אלא מעתה, ממזר ולא ממזרת?

ממזר כתיב: [מוס זר].

מצרי ולא מצרית?

שאני הכא דדריש טעמא דקרא: **על דבר אשר לא קדמו**, דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם, היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים אישתיק.

מיד, **ויאמר המלך שאל אתה בן מי זה העלם**, התם קרי ליה נער, והכא קרי ליה: **עלם!?**

הכי קאמר ליה הלכה נתעלמה ממך, צא ושאל עליה בבית המדרש.

שאל, אמרו לו: **עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית.**

מקשי להו הני קשיותא, אשתיקו.

בעי לאכרוזי עליה מיד, **ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי** וכתיב הישמעלי.

אמר רבא:

מלמד שחגר חרבו כישמעלי, ואמר: כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: **עמוני** ולא עמונית **מואבי** ולא מואבית. והיינו דאמר דוד: **רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו.**

אמר רבא:

אלי לא נאמר אלא **אלינו**,

מלמד שהיה רחבעם יושב בחיקו של דוד ואמר: עלי ועליך נאמרו שני מקראות הללו. וכתיב: **פתחת למוסרי** שני מוסרות שהיו עלי: **עמוני** ולא עמונית **מואבי** ולא מואבית.

רבי שמואל אמר:

יתרא ישמעאלי הוה ואת אמרת ישראל! אלא ישמעאלי היה ונכנס לבית המדרש ומצא את ישי שהיה יושב ודורש: **פנו אלי והושעו כל אפסי ארץ כי אני אל ואין עוד** מיד נתגייר ונתן לו בתו.

סימן קכח

כיון שבא אבנר אצל שמואל אמר לו: הדא מנא לך, לא משל דואג היא, מין הוא ואינו יוצא בשלום מן העולם, להוציאך חלק אי אפשר, אלא **כל כבודה בת מלך פנימה** לאיש יש לו ליתן שכר ולא לאשה, שנאמר: **ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור.**

פרק יח

המשך סימן קכח

ויתן לו שאול את מיכל בתו לאשה

שאלו תלמידיו את ר' יוסי:

וכי היאך נשא דוד שתי אחיות?

אמר להם: מיכל לאחר מיתת מרב נשאה.

רבי יהושע בן קרחה אומר:

קידושי טעות היו לו במרב, שנאמר: **תנה את אשתי את מיכל אשר ארסתי לי במאה ערלות פלשתים.**

מאי לימודא?

אמר ר' פפא:

מיכל אשתי ולא מרב אשתי.

מאי קידושי טעות?

דכתיב: **והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו.**

אזל קטליה, אמר ליה: מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה אינה מקודשת.

אזל יהבה לעדריאל בן ברזילי המחולתי, שנאמר: **ויהי בעת תת את מרב בת שאול לדוד והיא**

נתנה לעדריאל המחולתי לאשה.

א"ל: אי בעית דאתן לך מיכל, זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים.

אזל ואייתי ליה, אמר ליה: מלוה ופרוטה אית לך גבאי. שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיה

אמלוה, ודוד סבר מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה.

ואיי תימא דכולי עלמא מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה, שאול סבר לא חזי ולא מידי, ודוד סבר

חזי לכלבי ולשנרי.

ור' יוסי

האי **תנה את אשתי את מיכל מאי דרש ביה?**

רבי יוסי לטעמיה, דתניא, רבי יוסי היה דורש מקראות מעורבבות

כתיב: **ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לו לשאול את אדמוני ואת מפיבושת**

ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל המחולתי.

וכי לעדריאל נתנה והלא לפלטיאל נתנה, דכתיב: **ושאול נתן את מיכל לפלטי בן ליש אשר**

מגלים, אלא מקיש קידושי מרב לעדריאל, לקדושי מיכל לפלטי.

מה קדושי מיכל לפלטי בעבירה אף קדושי מרב לעדריאל בעבירה.

ורבי יהושע בן קרחה נמי הא כתיב: את חמש בני מיכל!?

ההוא מיבעי ליה לכדרבי ינאי.

דאמר רבי ינאי:

כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו, שנאמר: **ואת חמשת בני מיכל אשר**

ילדה.

וכי מיכל ילדה והלא מרב ילדה?

אלא מרב ילדה ומיכל גדלה לפיכך נקראו על שמה.

סימן קכט

רבי חנינא אומר מהכא:

ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי.

וכי נעמי ילדה והלא רות ילדה?

אלא רות ילדה ונעמי גדלה, לפיכך נקראת על שמה.

ורבי יוחנן אמר מהכא:

**ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי סוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד.
מרד זה כלב.**

וכי בתיה ילדה והלא יוכבד ילדה?

אלא יוכבד ילדה ובתיה גדלה לפיכך נקרא על שמה.

רבי אליעזר אומר מהכא:

גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה.

וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד?

אלא יעקב ילד ויוסף כלכל, לפיכך נקראו על שמו.

ויצאו שרי פלשתים ויהי מדי צאתם וגו'.

רבי יודן בר סימון אמר:

נתייקר שמו מאד בהלכה.

כיצד?

כיון ששמעו פלשתים שנשא דוד אשה, אמרו: כתיב בתורתכם: **כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא.**

הרי שעה שנקפוץ על דוד ונאבדנו מן העולם, והם אינם יודעים שדוד חכם ודורש בדברי אגדה במלחמת הרשות, אבל במלחמת חובה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

פרק יט

המשך סימן קכט

ותורד מיכל את דוד בעד החלון.

היאך ברח דוד?

ר' איבו ורבנן

רבי איבו אמר:

שני שערים היו לביתו של דוד:

אחד גדול,

ואחד קטן,

והאחד היה נעול, ושמרו אותו מן השער הזה ויצא בשער האחר.

ורבנן אמרין:

שער אחד היה לו ושמרו אותו.

מה עשתה מיכל?

שלשה את דוד בחלון וברח.

כיון שנכנסו שלוחים של שאול מבקשים את דוד, אמרה להם מיכל, שהוא חולה. הלכו ואמרו לשאול.

אמר להם: הביאו את המטה בכאן, הלכו והביאו את המטה אצלו, והוא מוצא את התרפים בתוכה, ואת העביט של עזים התחיל כועס, אמר לה: כך רמית אותי והברחת את שונאי! אמרה לו: השיאתני ללסטים אחד, שכך אמר לי: אם אין את מברחת אותי אני עומד עכשיו והורג אותך, ונתיראתי והברחתי אותנו.

וישלח שאול מלאכים וגו'

זה שאמר הכתוב: **לכן כה אמר ה' יען המנכם מן הגוים אשר סביבותיכם.**

רבנן ור' יודן בר סימון,

רבנן אמרי:

כרעים שבהם עשיתם, כטובים שבהם לא עשיתם.

אמר רבי יודן ברבי סימון:

אפילו כרעים שבהם לא עשיתם.

איזבל בת כומרים הייתה משלחת ואומרת לאליהו: **כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם.** ופותחת לו פתח שיברח, ברם הכא: **וישלח שאול מלאכים (אל בית [ולקחת את] דוד וגו'.**

את התרפים

ניקורים של ברוקלי.

ודוד ברח וימלט ויבא אל שמואל.

ר' הונא ברבי יוסי אמר:

אותה הלילה שברח דוד מלפני שאול למד משמואל הנביא מה שאין תלמיד ותיק לומד במאה שנה.

וילך הוא ושמואל וישבו בניות (ברמה)

(העתק מרמז כ"ד).

(ותאר) [ועלה] הגבול [גי בן הנם] אל כתף היבوسی

זה שאמר הכתוב: **וילך הוא ושמואל וישבו בניות.**

וכתיב: **הנה דוד בניות ברמה.**

אמר רבה:

וכי מה ענין ניות אצל רמה?

אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם.

אמרי: כתיב: **וקמת ועלית אל המקום.**

מלמד שבהמ"ק גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות.

לא הווי ידעי מקומו היכא, אייתו ספר יהושע, (בכלהו שבטים) [בשבט יהודה] כתיב: **ועלה**

הגבול בשבט בנימן [וירד] כתיב, (ועלה ותאר לא כתיב), שמע מנה הכא הוא מקומו, סבור

למבניה בעין עיטס דמדלי, אמרו: נחתי ביה קליל, כדכתיב: **ובין כתפיו שכן.**

ואית דאמרי:

גמירי דסנהדרין בחלקו של יהודה ושכינה בחלקו של בנימן, ואי מדלינן ליה אתפליגו ליה

טובא, מוטב דנחתי פורתא, כדכתיב: **ובין כתפיו שכן**, ועל דבר זה נתקנא בו דואג האדומי

בדוד, כדכתיב: **כי קנאת ביתך אכלתני.**

וכתיב: **שיר המעלות זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב, אם אבוא**

באהל ביתי, אם אעלה על ערש יצועי, אם אתן שנת לעיני וגו', עד אמצא מקום לה' משכנות

לאביר יעקב הנה שמענוה באפרתה זה יהושע, דקא אתי משבט אפרים.

מצאנוה בשדי יער זה בנימן, דכתיב ביה: **בנימין זאב יטרף.**

פרק כ

המשך סימן קכט

ויברח דוד מניית ברמה ויבא ויאמר לפני יהונתן וגו' מה עוני וגו' לפני אביך כי מבקש את

נפשי.

אמר רבי יוחנן בר יצחק:

קפדנותן של אבות ולא ענותנותן של בנים.

קפדנותן של אבות מיעקב, ויחר ליעקב וירב בלבן.

את סבור הכאות או פצעים היו שם, ואינם אלא פיוסים.

יעקב מפייס את חמיו.

ברם הכא: **כי מבקש את נפשי** מזכיר שפיכות דמים בפיוסו.

ויחר אף שאול ביהונתן.

כתיב: **הוכח תוכיח את עמיתך.**

עד היכן תוכחה?

רב אמר:

עד כדי הכאה.

ושמואל אמר:

עד קללה.

ורבי יוחנן אמר :

עד נזיפה.

אמר רב נחמן בר יצחק :

ושלשתן מקרא אחד דרשו.

כתיב : ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות.

וכתיב : ויטל שאול את החנית עליו להכותו,

למאן דאמר עד הכאה, דכתיב : להכותו.

ולמאן דאמר עד קללה, דכתיב : לבשתך ולבשת ערות אמך.

ולמאן דאמר עד נזיפה, דכתיב : ויחר.

למאן דאמר נזיפה, והא דכתיב : הכאה וקללה?

שאני התם דאגב חביבותא יתירתא דהוה ליה ליהונתן בדוד מסר נפשיה טפי.

פרק כא

סימן קל

ועתה מה יש תחת ידך.

אמר רבי יוחנן :

גדולה לגימה שהיא מרחקת את הקרובים, ומקרבת את הרחוקים ומעלמת עינים מן הרשעים, ומשרה שכינה על נביאי הבעל, ושגגתה עולה זדון.

מרחקת את הקרובין מעמון ומואב, דכתיב : על דבר אשר קדמו אתכם בלחם ובמים.

מקרבת רחוקים מיתרו.

דאמר ר' חנן :

בשכר, קראן לו ויאכל לחם, זכו בני בניו וישבו בלשכת הגזית, שנאמר : **ומשפחת סופרים יושבי יעבץ וגו' המה הקינים וגו'.**

וכתיב : ובני קיני חותן משה.

ומעלמת עין מן הרשעים ממיכה.

ר' נתן אומר :

מגרב לשילה שלשת מילין והיה עשן של מערכה ועשן של פסלו של מיכה מעורבין זה בזה, בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להם הקב"ה : הניחו לו כי פתו מצויה לעוברים ושבים.

ומשרה שכינה על נביאי הבעל.

מחברו של עדו הנביא, שנאמר : **ויאמר אליו גם אני נביא כמוך, וכתיב : ויהי הם יושבים על השלחן ויהי דבר ה' אל הנביא וגו'.**

ושגגתה עולה זדון.

דאמר רב יהודה אמר רב:

אלמלי הלוהו יהונתן לדוד שני ככרות לחם, לא נהרגה נוב עיר הכהנים, ולא נטרד דואג האדומי ולא נהרגו שאול ושלשת בניו.

אין לחם חול אל תחת ידי כי אם לחם קדש, יש אם נשמרו הנערים אך מאשה

אמר לו: אי אתה יודע (לו) שהנוגע באשה שהוא אסור לאכול בקדשים?

אמר לו דוד: יש לנו שלשה ימים שאין אנו מכירין אשה, שנאמר: **כי אם אשה עצורה לנו כתמול שלשום ויהיו כלי הנערים קדש.**

והיה שבת וראה אותם דוד שהיו אופין לחם הפנים בשבת שהורה להם דואג.

אמר להם: **מה אתם עושין?**

אפיייתו אין דוחה שבת כי אם עריכתו, שנאמר: **ביום השבת יערכנו.**

כיון שלא מצא שם כי אם לחם הפנים, אמר לו דוד: תן לי שלא נמות ברעב שספק נפשות (לח) דוחה שבת.

וכמה אכל דוד באותה שעה?

אמר ר' הונא:

קרוב לשבע סאין אכל דוד לרעבונו שאחזו בולמוס.

לשום לחם חס ביום הלקחו

אמר רבי יהושע בן לוי:

נס גדול נעשה בלחם הפנים סלוקו כסדורו, שנאמר: **לשום לחם חס ביום הלקחו.**

וכשהיו ישראל עולין לרגל היו מוציאין אותו ומראין אותו לעולי רגלים, ואומרים להם: ראו חבתכם לפני המקום.

סימן קלא

ויקם דוד ויברח ביום ההוא מפני שאול

זה שאמר הכתוב: **את הכל עשה יפה בעתו** כל מה שעשה הקב"ה בעולמו יפה.

אמר לפני הקב"ה: רבשי"ע, כל מה שעשית בעולמך יפה.

חכמה יפה מן הכל חוץ מן השטות, מה הנאה בשוטה הזה, אדם מהלך בשוק וקורע בגדיו

והתינוקות משחקין בו ורצין אחריו והעם משחקין עליו, זה נאה לפניך?!

אמר לו הקב"ה לדוד: דוד, על שטות אתה קורא תגר, חייך שתצטרך לו.

וכן שלמה אומר: **בז לדבר יחבל לו**, ממושכן עליו, כמה דאת אמר: **אם חבול תחבול שלמת רעד.**

אמר לו הקב"ה: תצטער ותתפלל עליה עד שאתן לך ממנה, לא עשה דוד אלא הלך אצל

פלשתים, **ויקם דוד ויברח ביום ההוא מפני שאול ויבא אל אכיש.**

אמר לו הקב"ה: דוד, אצל אכיש אתה הולך, אתמול הרגת את גלית והלכת ביום אצל אחיו

וחרבו בידך ואחיו שומרי ראשו של אכיש, הרי עדין לא נסתפגה דמו של גלית.

כיון שבא אליו, באו אצל אכיש וא"ל: נהרוג למי שהרג את אחינו.
 א"ל אכיש: לא מלחמה הייתה, ואילו הרג אחיכם אותו לא במלחמה היה הורגו, ועכשיו שהרג
 זה כך התנה לו אחיכם: **אם יוכל להלחם אתי והכני.**
 א"ל: אם כן עמוד מכסאך שהמלכות לדוד.
 וכן הוא אומר: **הלא זה דוד מלך הארץ** ואנחנו עבדים לו.
 באותה שעה נתירא דוד התחיל אומר: **יום אירא אני אליך אבטח.**
 התחיל דוד להתפלל, ואומר: רבון העולמים ענני בזו השעה.
 אמר לו הקב"ה: דוד, **מה אתה מבקש?**
 אמר לו: (לט) תן לי מעט מאותו דבר.
 אמר לו: ולא אמרתי לך: **בז לדבר יחבל לו** והשטות אתה מבקש?!
 עשה עצמו כשוטה הזה כותב על הדלתות:
**אכיש מלך גת מחוייב לי מאה רבוא ואשתו חמשים ובתו של אכיש הייתה שוטה והייתה
 צועקת ומשתטה בפנים, ודוד צועק ומשתטה מבחוץ.**
 אמר להם אכיש: יודעים אתם שחסר שוטים אני, שנאמר: **חסר משוגעים אני.**
 באותה שעה שמח דוד שמחה גדולה כשיצא לו השטות מתוך השמחה, הדא הוא דכתי: **אברכה
 את ה' בכל עת.**

פרק כב

המשך סימן קלא

ושמו דואג

כתיב: **דואג,**

וכתיב: **דויג**

אמר ר' יוחנן:

בתחילה היה הקב"ה יושב ודואג שמא יצא לתרבות רעה, לאחר שיצא זה, אמר: ווי כבר יצא
 זה.

ולמה נקרא שמו אדומי?

רב יהושע בן לוי אמר:

על שם עירו.

ר' שמואל אמר:

שקנא בדוד שנקרא (אדומי) [אדמוני].

ר' אבא בר כהנא אמר:

שהתיר דם נוב עיר הכהנים.

ר' נחמיה בנו של רבי שמואל בר נחמני אמר:

שהתיר דמו של דוד (מ) ואשתו מותרת לאחר.

בר קפרא אמר:

שאסר דמו של אגג לשאול, ואמר לו: **ושור או שה אותו ואת בנו וגו'.**

ר' יצחק אמר:

שהיה מאדים פני הכל בהלכה.

ר' חנינא אמר:

מה אדום מבלע זכיותיו של ישראל, כך דואג מבלע זכיותיו של דוד.

רבתינו אמרו:

מה אדום נוקם ונוטר ושונא, אף דואג כך לדוד.

מהו (ויגד) [כי הגד יגיד] לשאול?

אמר ליה: ואגיד ליה, אמר לו: עשית דוד מלך בחייד, אין נשאלים באורים ותומים אלא למלך, ודוד הוא נשאל באורים ותומים, כיון שאמר לו דואג הדבר הזה הכניס בו רוח קנאה.

מניין?

שכן שאול אמר לאחימלך: **בתתך לו לחם וחרב** ולא דייד אלא **ושאול לו באלהים** לפיכך **מות תמות אחימלך.**

כיון שראה שפניו של שאול זועפות, מיד **ויען אחימלך (אל) [את] המלך ויאמר ומי בכל עבדיך כדוד נאמן וחתן המלך וגו' היום החליתי לשאול לו באלהים חלילה לי, אין יום זה תחלה** למוד הייתי אני להיות שואל לו.

אמר לו: כל כך היית שואל לו ואין אתה חייב מיתה?!
כיון שהוציא עליו אפופסין של מות, מיד: **ויאמר המלך לרצים** ולא שמעו לו, זה אבנר ועמשא ולא הניחו לפגוע בהם.

כיון שראה שלא שמעו לו, אמר לו לדואג: **מה אתה עומד?**

הכיתם בלשון הכס בחרב, עמד והכה אותם, שנאמר: **וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש.**
ראה גבירה שהיה בו שלא סייעו אדם בעולם אלא הוא עצמו הרגן, ולא אלו בלבד **ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב.**

ודוד צווח: **מה תתהלל ברעה הגבור וכו'.**

וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נשא אפוד בד

ולא כן תני ר' חייא:

(מא) אין ממנין שני כהנים גדולים כאחד?!

אלא מלמד, שהיו כולם ראויין להיות כהנים גדולים.

אמר ר' לוי:

דואג לא נטרד אלא שהיה ממרה ב"ד.

אמר לשאול: אין נשאלין אלא למלך בלבד.
א"ל אבנר ועמשא: אמרו רבותינו: נשאלין למלך ולב"ד ולמי שצורך הצבור בו, ודוד צורך הצבור היה בו, והיה ממרה ואומר: אין נשאלין אלא למלך בלבד.
אמרו לו: חזור על כל הסנהדראות!
וחזר, ואמרו לו: כשם שאמרו אבנר ועמשא ולא שמע אליהם.

ויסב דואג האדומי ויפגע הוא

מה הוא?

אלא שהם לא פגעו.

אמר לו הקב"ה: מתורתך אתה מורד עלי, אני מוציאה מתוך מעיך, שנאמר: **חיל בלע ויקיאנו** שהיה משנה לתלמידיו והיו סופגין והיה שוכח ראשון ראשון, כיון שראו תלמידיו שהוא מטמא את הטהור ומטהר את הטמא, נתנו חבלים ברגליו וגררוהו, שנאמר: **גם אל יתצד לנצח יחתך ויסחך מאהל הרי העולם הזה, ושרשך מארץ חיים סלה** הרי העולם הבא.

וימלט בן אחד לאחימלך בן אחיטוב ושמו אביתר

אמר ר' יהודה אמר רב:

אלמלי לא נשתייר אביתר לאחימלך לא נשתייר מזרעו של דוד שריד ופליט, דכתיב: **ועתליה אם אחזיה ראתה כי מת בנה ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה**, והתם אשתייר יואש, והכא אשתייר אביתר.

פרק כג

המשך סימן קלא

ויגידו לדוד לאמר הנה פלשתים נלחמים בקעילה

דרש רבי דוסתאי דמן בירי:

קעילה עיר הסמוכה לספר הייתה, והם לא באו אלא על עסקי תבן וקש, כדכתיב: **והמה שוסיים את הגרנות**, וכתוב: **וישאל דוד בה' לאמר האלך והכיתי הפלשתים האלה ויאמר ה' אל דוד לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה**.

מאי קא מבעיא ליה אי שרי אי אסיר, הרי בית דינו של שמואל קיים?

אלא אי מצלח אי לא מצלח, דייקא נמי, דכתיב: **והכית בפלשתים והושעת את קעילה** שמע מינה.

סימן קלב

הנה אנחנו פה ביהודה יראים (ואיך) [ואף כי] נלך קעילה

זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה:

הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחותינו השיבנו אליך וגו' ואיך נגנוב מבית אדוניך וגו'.

הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים.
הן בעודני חי עמכם ממרים הייתם אף כי אחרי מותי.
ואביה ירוק ירוק בפניה הלא תכלם שבעת ימים ק"ו שכינה ארבעה עשר יום.
כי את רגלים רצתה וילאוך ק"ו ואיך תתחרה את הסוסים וכו'.
הנה אנחנו פה ביהודה יראים קל וחומר ואף כי נלך קעילה.
ובארץ שלום אתה בוטח קל וחומר ואיך תעשה בגאון הירדן.
הן צדיק בארץ ישולם ק"ו אף כי רשע וחוטא.
בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד ק"ו בשאר מדינות המלך מה עשו.

היסגירוני בעלי קעילה

(העתק מרמז ע"ז).

ופינחס בן אלעזר היה כהן בימים ההם.

תנו רבנן:

כיצד שואלים באורים ותומים?

השואל פניו כנגד הנשאל והנשאל פניו כלפי שכינה.

השואל אומר: הארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו?

והנשאל אומר: כה אמר ה' עלה והצלח.

ר' יהודה אומר:

אינו צריך לומר לו: כה אמר ה' אלא עלה והצלח.

ואין שואלים לו בקול, שנאמר: ושאל לו, ולא מהרהר בלבו, שנאמר: לפני ה', אלא כדרך

שאמרה חנה בתפלתה, שנאמר: וחנה היא מדברת על לבה.

ואין שואלים שני דברים כאחד, ואם שאל אין מחזירין לו אלא אחד הראשון, שנאמר:

היסגירוני בעלי קעילה גוי.

והא את הוא דאמרת: אין מחזירין לו אלא הראשון, אלא דוד שאל שלא כסדר והחזירו לו

כסדר, וחזר ושאל כסדר.

ואם הוצרך דבר לשניהם, מחזירין לו שניהם.

ואם הוצרך דבר אחד, מחזירין לו אחד, שנאמר: ושאל דוד בה'.

סימן קלג

בבא הזיפים ויאמרו לשאול

מאי זיפים?

ר' אלעזר אמר:

ע"ש מקומן, דכתיב: זיף וטלם ובעלות.

ויש אומרים:

אלו בני אדם שמזיפין דבריהם.

ויהי דוד נחפז ללכת מפני שאול

רבי אבא אמר:

הקיפו עליו כעטרה, דכתיב: **עוטרים (את) [אל] דוד.**

ומהו נחפז ללכת?

אלא כיון שראה דוד עצמו מצומצם ביד שאול ואנשיו, התחיל אומר: על חנם משח אותי

שמואל, ואמר: **משחך ה' למלך, שנאמר: אני אמרתי בחפזי וגו'.**

א"ל הקב"ה: שמואל כוזב?! אני מעיד עליו שהוא נאמן, דכתיב: **וידע כל ישראל וגו' כי נאמן**

שמואל. מיד בא מלאך אל שאול לאמר: **מהרה ולכה,** מלאך מן השמים היה, שנאמר: **ישלח**

משמים ויושיעני.

רבי יודן אמר:

שליח היה.

אמר ליה רבי פנחס:

וכי השליח יועץ הוא שא"ל מהרה?

אלא מלאך היה.

על כן קראו למקום ההוא סלע המחלקות

אמר ר' שמואל בר נחמני:

ששם חלקו הגבורים של שאול על דוד.

מהם היו אומרים: עד שבן ישי בידינו לא נפנה ממנו.

ומהם היו אומרים: מלחמת ישראל קודמת אבל בן ישי מצוי אצלנו בכל שעה שנבקשנו.

ר"א אומר:

נחלק הסלע מכאן ומכאן, ונמצאו שאול ואנשיו עומדים מצד אחד ודוד ואנשיו עומדים מצד

אחד, הוא שדוד אומר: **הנותן תשועה למלכים** (מב) שני מלכים אלו **דוד ושאל.**

דבר אחר:

מהו סלע המחלקות?

שבשעה שהיו דוד וחילו עוברים על אותו מקום היה מתחלק מחיילותיו הוא ושש מאות

הראשונים שהיו עמו, באותה שעה יורדים מעל סוסיהם ומשתטחים ונופלים על פניהם

ומברכים: **ברוך שעשה לנו נסים במקום הזה,** ומקצתן עומדים ואין מברכין, שלא היו עמו

באותה שעה.

פרק כד

המשך סימן קלג

ואמר להרגך ותחס עליך ואמר

ואמרתי מיבעי ליה?

ותחס ואחס מיבעי ליה?

אמר ר' אלעזר:

אמר דוד לשאול: מן השמים מותר להרגך.

מאי טעמא?

משום דרודף אתה, והתורה אמרה: **אם בא להרגך השכם להרגו**, אלא צניעות שהייתה בך היא חסה עליך.

ומאי היא?

דכתיב: **ויבא אל גדרות צאן אל הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו**.

תנא:

גדר לפנים מגדר, ומערה לפנים ממערה.

מאי להסך?

אמר ר' אלעזר:

מלמד שסכך עצמו כסוכה.

ויקם דוד ויכרות את כנף המעיל אשר לשאול בלט

אמר ר' יוסי בר חנינא:

כל המבזה בבגדים סוף אינו נהנה מהם, שנאמר: **והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו וגו'**.

ויכרות את כנף המעיל וגו' ויד לב דוד אותו

ר' יהודה אומר:

אמר דוד: מה בין קטאע ציציתא לקטע רישא.

ר' נחמיה אמר:

שבטלו ממצות ציצית שעה אחת.

אמר ליה דוד: **ואבי ראה גם ראה**, מכאן שחייב אדם בכבוד חמיו ככבוד אביו.

אמר ר' יהודה:

ואבי ראה

אמר לשאול.

וגם ראה

אמר לאבנר.

ורבנין אמרין:

ואבי ראה

אמר לאבנר דהוא אביו בארייתא.

גם ראה

אמר לשאול.

מפני מה נענש אבנר?

רבנן אמרין:

מפני שלא הניח לשאול להתפייס לדוד, שנאמר: **ואבי ראה גם ראה**.

א"ל אבנר: מה את בעי מן גולגלוי דדין בסירה הועדה. וכיון דאתו לגבי מעגל אמר ליה: **הלא תענה אבנר**, בכנף המעיל אמרת בסירה הועדה, חנית וצפחת בסירה הועדו.

ויש אומרים:

על ידי שהיה בידו למחות בנוב עיר הכהנים ולא מיחה.

ר' יהושע בן לוי אמר:

על ידי שהקדים שמו לשמו של דוד, הדא הוא דכתיב: **וישלח אבנר מלאכים אל דוד תחתיו לאמר למי ארץ** כתיב מן אבנר לדוד.

ר' שמעון בן לקיש אמר:

על ידי שעשה דמן של נערים שחוק, שנאמר: **ויאמר אבנר אל יואב יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו**.

ויש אומרים:

על ידי ששיחה מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה.

כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע

מאי היא?

דכתיב: **ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו**.

אמר ריש לקיש:

במה הכתוב מדבר?

בשני בני אדם שהרגו את הנפש, אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד, לזה אין עדים ולזה אין עדים, הקב"ה מזמנן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונופל עליו והרגו, נמצא זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה.

סימן קלד

מרשעים יצא רשע

ואתה מוצא, צדיק מוליד צדיק יש לו משל ויש לו מקרא.

יש לו משל: (ברכה)[סדנא דאוקים] תאנתא.

יש לו מקרא: תחת אבותיך יהיו בניך.

רשע מוליד רשע, יש לו משל ויש לו מקרא.

יש לו משל: מה ילדה חפושיתא קרוצי בישא מינה.

יש לו מקרא: מרשעים יצא רשע.

צדיק מוליד רשע, יש לו משל ויש לו מקרא.

יש לו משל: מולדין ולא דכותהון מרביאן ולא דמיאן להון.

יש לו מקרא: תחת חטה יצא חוח.

רשע מוליד צדיק יש לו משל ויש לו מקרא.

יש לו משל: סניא דאפיק ורדא.

יש לו מקרא: תחת הנעצוץ יעלה ברוש תחת הסרפד יעלה הדס.

[ישמע נא אדוני אל דברי עבדו] [היום הזה וגו'] אשר [נתן] [נחנך] ה' היום בידי במערה.

משה אמר: (מג) אם במחותרת ימצא הגנב וגו', ואתה נמצאת עמי במערה מותר אתה ומותר דמך.

וכן הוא אומר: לא תעמוד על דם רעך.

אמר ר' יודן:

אם בא אדם עליך ויכולת לו לא תעמוד על דם, לא תאמר: אתחייב אני בדמו, לא תמלך, הרגהו מיד.

המשל אומר: קדם קטליה דלא יקטלך.

ואומר: ואבי ראה גם ראה מה אתה לי ומה אני לך.

א"ל שאול: ידעתי כי מלוך תמלוך.

מנא ידע?

לפי שא"ל שמואל: קרע ה' את ממלכות ישראל.

א"ל שאול: מי הוא זה?

א"ל: איני אומר לך אלא רמז, אני רומז לך מי שהוא קורע את מעילך עתיד ליטול מלכותך, וכיון שקרע את כנף מעילו ידע שאול מה שאמר לו שמואל, התחיל לומר: **ועתה הנה ידעתי כי מלוך תמלוך.**

דבר אחר:

מלוך בעולם הזה תמלוך לעולם הבא.

(וישבע) [וילך] שאול וגו'

כיון שהלך לו שאול, אמרו לו גבוריו: וכי בשביל שלא הרגך במערה היה צדיק, יודע היה שאילו עשה לך מאומה היינו נכנסים ואוכלין אותו צלי ושמע להם שאול.

פרק כה

המשך סימן קלד

וימת שמואל ויקבצו כל ישראל ויספדו לו

אמר ר' יהושע בן לוי:

מתלא אמר:

דנכיתא מן חויא חבלה מדחיל ליה.

לפי שכתוב ביהושע: **ויקברו אותו בגבול נחלתו** שגעש עליהן ההר להרגם, לכך **וימת שמואל וגו' ויספדו לו.**

ר' שמואל בר נחמני אמר:

משלו נתנו לו, לפי שכתוב בו: **והלך מדי שנה בשנה.**

וכתיב: **ותשובתו הרמתה.**

כל זמן שהיה שמואל קיים היו פלשתים נופלין ביד ישראל, שנאמר: **ותהי יד ה' בפלשתים כל ימי שמואל.**

משמת שמואל מהו אומר?

(וימת שמואל ויאספו) [ושמואל מת וגו' ויקבצו] פלשתים.

כתיב: **וימת שמואל**

וכתיב: **ושמואל מת כיצד?**

ושמואל מת מיתה ודאי.

וימת שמואל מענינו של שאול.

וכתיב: **ויקברו ברמה ובעירו.**

וכי אין אנו יודעין שהרמה עירו?!

אלא מלמד, שספדו כל ישראל בעירו כדרך שספדו לו ברמה.

וכתיב: **(ושמואל מת) [וימת שמואל] וסמך ליה: ואיש במעון ומעשהו בכרמל.**

אמר הקב"ה : הכל צווחין וטופחים על מיתתו של צדיק והרשע הזה יושב ועשה מרזיחין,
ללמדך שכל הכופר בגמילות חסדים כאילו כפר בעיקר.

אמר ר' איבו:

כל מקום שנאמר : **גזיזה** עושה רושם.

והוא כלבי

ממשפחת כלב.

ואמרתם כה לחי

לקיימא.

מה הוא וינוחו?

שעשו מחנה.

רבי יהודה בר' אלעאי אומר:

י"ב אלף כמחנה מדין.

ר' חנינא אומר:

מאה איש כמחנה גדעון.

ויען נבל את עבדי דוד וגו'

אמר : כלום הוא בטוח אלא על שני טפין שמשחו שמואל, היכן הוא שמואל והיכן טפיו.

ולקחתי את לחמי ואת מימי

אמר ר' אייבו:

כל מקום שנאמר : **מים**, יין אלא ששינו הכתובים, שלא להזכיר יין.

ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש את חרבו וגו'

שנו רבותינו:

דיני ממונות הטהרות והטומאות מתחילין מן הגדול, דיני נפשות מתחילין מן הצד.

מנה הני מלי?

אמר ר' אחא בר פפא:

אמר קרא : **לא תענה על ריב** לא תענה על רב.

רבה בר חנה אמר, מהכא:

ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש את חרבו וגו' ויחגור גם דוד את חרבו. ויעט בהם,

אפרחן במילין.

חומה היו עלינו

ר' יוחנן ור' יונתן תרוויהון אומרים:
מצינו שהצדיקים קרויים חומה.

והיה היא רוכבת על החמור ויורדת בסתר ההר.

מן ההר מיבעי ליה?

אמר רבא בר שמואל:

על עסקי הדם הבא מן הסתרים, נטלה דם מחיקה והראתה לו.

אמר לה: וכי רואין דם בלילה?

אמרה לו: וכי דנין דיני נפשות בלילה?

א"ל: מורד במלכות הוא ולא צריך למדנינה.

א"ל: עדין שאול קיים ולא יצא טבעד בעולם.

א"ל: ברוך טעמך וברוכה את אשר כליתני היום הזה מבוא בדמים.

דמים תרתי משמע, **מלמד** שגלתה את שוקה והלך לאורה שלש פרסאות,

אמר לה: השמע לי!

א"ל: לא תהא זאת לך לפוקה זאת לא תהיה מכלל דאיכא אחריתי.

ומאי ניהו?

מעשה דבת שבע (והייתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים).

וזכרת את אמתך

אמר רב נחמן:

היינו דאמרי אינשי: שפיל ואזיל בר אוזא ועינוהי מטייפין.

רוכבת

רכבת כתיב.

אל נא ישים אדוני את לבו אל איש הבליעל

מהו בליעל?

עין רעה, כמה דאת אמר: (מד) **השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל.**

אמרה לו: אדוני דוד, לא היה לך ללמוד משמו, נבל שמו.

אמר ר' סימון:

הוא נבל, הוא לבן.

מה לבן היה רמאי, אף נבל היה רמאי.

ולא תהיה זאת לך לפוקה

אם תמית נבל אם בא הדין אצלך, **מה אתה עושה?**

אם ילך עני ויאמר לבעל הבית עשה עמי צדקה, תן לי מצוה אחת, והוא אינו נותן לו והעני נופל עליו והורגו, והם באים אצלך **מה אתה עושה?**
ואתה מפקפק בדבר ואין אתה יכול להוציאו, והם אומרים: והוא לא עשה כן לנבל?!
הוי **ולא תהיה זאת לך לפוקה וגו'.**

וזכרת את אמתך

אם בא הדין הזה לפניך, הוי אומר: זכורה תהיה לטובא אותה שעשתה לי, שלא באתי בדמים.
א"ל: אין ממך, הקב"ה שלחך אצלי, שנאמר: **ויאמר דוד לאביגל ברוך ה' וגו' אשר שלחך, ואף את צריכה להתברך, שנאמר: וברוך טעמך וברוכה את (לה').**

והייתה נפש אדוני צרורה

תניא, רבי אליעזר אומר:

נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד, שנאמר: **והייתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך.**

נשמתן של רשעים מלאך אחד עומד בסוף העולם ואחד בסוף העולם ומקלעין נשמתן זה לזה, שנאמר: **ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע.**

אמר לו רבא לרב נחמן:

בינוניים מאי?

אמר ליה: אי שכיבי לא אמרי לכו הדא מילתא.

הכי אמר שמואל:

אלו ואלו לדומה נמסרות, הללו אין להם מנוחה והללו יש להם מנוחה.

רבי אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר:

סימן זה יהא מסור בידך, כל זמן שאדם נתון בחיים נפשו פקודה ביד קונו, שנאמר: **אשר בידו נפש כל חי, מת נתונה בצרור, שנאמר: והייתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים.**

רבי הונא אמר:

כל ישראל המתים בחוצה לארץ נפשותן נאספות לארץ, שנאמר: **והייתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים, וכל הרשעים המתים בארץ ישראל נפשותם נשלכות בחוצה לארץ, שנאמר: ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע.**

לעתיד לבא הקב"ה אוחוז בכנפות הארץ ומנער אותה מכל טומאה ומשליכן לחו"ל, שנאמר: **לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה.**

וזכרת את אמתך

אמר ר' יצחק:

פסוק זה הזכיר פגם של **אביגיל אביגל** חסר יו"ד, מפני שנתנה בו עיניה כשהיא אשת איש.

ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל

עשרה הימים מאי עבידתייהו?

אמר רב יהודה אמר רב:

כנגד י' לגימות שנתן נבל לעבדי דוד.

רב נחמן אמר רבה בר אבוא:

כנגד עשרת ימי התשובה.

אמר ר' חנינא:

מת ליום אחד מיתה של זעף,

לשנים מיתה של בהלה,

לשלשה מיתה של מגפה,

לארבעה מת בהכרת,

לחמשה מיתה חטופה,

לששה מיתה האמורה בתורה,

לשבעה מיתה של חבה.

מכאן ואילך מיתה ביסורין.

תלה לו הקב"ה ז' ימי אבלו של שמואל הצדיק, שלא יתערב אבלו באבלו של צדיק ועשה שלשה ימים ומת (בהכרת) [במגפה].

סימן קלה

זה שאמר הכתוב: **מצא אשה מצא טוב.**

אין סוף לאשה טובה ואין סוף לאשה רעה, שנאמר: **ומוצא אני מר ממות את האשה.**

טובה הייתה אביגיל לדוד מכל הקרבנות שבעולם, אילו עשה אותו מעשה שחשב לעשות לנבל, אילו הקריב כל הקרבנות שבעולם, לא היה מכפר לו והיא באת אליו ומיד מלטתהו, לכך אמר: **למנצח על מחלת** שמחלה לו כשם שהקרבנות מוחילין.

וכן הוא אומר: **והאשה טובת (מראה) [שכל]**

ודוד היה יפה עינים וטוב רואי.

אמר הקב"ה: תבא טובה ותהיה לטוב וילך הרע ברעתו, שנאמר: **ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל.**

מי גרם לו?

על ידי שהייתה נפשו קצרה במצוות.

וכן הוא אומר: **איש הבליעל כמה דאת אמר: השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל.**

דבר אחר:

בליעל

מגלה עריות.

וכן הוא אומר: **בני עלי בני בליעל**.
וכתיב: **אשר ישכבון את הנשים**.
וכתיב בדור המבול: **כי השחית כל בשר**.
וכתיב: **אמר נבל וגו' השחיתו התעיבו**.

פרק כו

סימן קלו

פלטי בן ליש.

כתיב: **פלטי**

וכתיב: **פלטיאל**

אמר ר' יוחנן:

פלטי שמו.

ולמה נקרא שמו פלטיאל?

שפלטו אל מעבירה.

מלמד שנעץ חרב בינו לבינה, ואמר: כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב.

והא כתיב: **וילך אתה אישה!?**

שנעשה לה כאישה.

הלך ובכה אחריה, על מצוה דאזל מינה.

עד בחורים שנעשו שניהם כבחורים שלא טעמו טעם חטא.

אמר ר' יוחנן:

תקפו של יוסף, ענותנותו של בועז,

תקפו של בועז, ענותנותו של פלטי בן ליש.

תקפו של יוסף ענותנותו של בועז, דכתיב: ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת.

אמר רב:

מלמד שנעשה בשרו כראשי לפתות.

תקפו של בועז ענותנותו של פלטי הא דאמרן.

ואמר ר' יוחנן:

מאי דכתיב: רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה?

רבות בנות עשו חיל זה יוסף ובוועז.
ואת עלית על כלנה זה פלטי בן ליש.

ואמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן:

מאי דכתיב: שקר החן והבל היופי?

שקר החן, זה יוסף.

והבל היופי, זה בוועז.

אשה יראת ה' היא תתהלל, זה פלטי בן ליש.

דבר אחר:

שקר החן זה דורו של משה.

והבל היופי זה דורו של יהושע.

אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של חזקיה.

איכא דאמרי:

שקר החן, זה דורו של משה ויהושע.

והבל היופי, זה דורו של חזקיה.

אשה יראת ה' היא תתהלל, זה דורו של ר' יהודה בר' אלעי, שהיו ששה ת"ח מתכסים בטלית
אחד ועוסקין בתורה.

המשך סימן קלו

ויקם שאול וירד את מדבר זיף וגו' ויבא דוד ואבישי אל העם לילה (והנה שאול) שוכב

ישן במעגל וגו' אל תשחיתוהו כי (משיח ה' הוא) [מי שלח ידו במשיח ה' ונקה], לכך נאמר:

למנצח אל תשחת האמנם אלם צדק תדברון.

אמר: הלא תענה אבנר מה יש לך לענות?

הרי אמרת לשאול על דבר המערה: אילו עשה לך מאומה היינו אוכלים אותו עלי, עכשו הרי

חנית והצפחת בידי מה יש לך לענות?

הרי אמרת לשאול: שלוק אנו אוכלים אותו, מה תענה?

לא היה לו מה לענות נעשית אלם, לכך נאמר: האמנם אלם צדק תדברון.

סימן קלח

רבי יהודה בשם ר' לוי אמר:

שלשה דברים הוציא דוד מפיו על שאול וכולם נגעו בו:

כי אם ה' יגפנו,

או יומו יבוא ומת,

או במלחמה ירד ונספה, וכן הות ליה.

למה נשבע חי ה'?

אמר ר' אלעזר:

ליצר הרע נשבע, חי ה' איני עושה דבר זה.

ר' שמואל בר נחמני אמר:

לאבישי בן צרויה נשבע, אם תגע בדמו של אותו צדיק שאני מערב דמך בדמו.

אמר לו הקב"ה: **גם במדעך מלך אל תקלל.**

אתה מדמה עצמך לשאול, כתיב: **ולשאול פלגש**

ואתה: **ויקח דוד עוד פלגשים ונשים.**

שאול מפקיד נכסיו למלחמה, שנאמר: **ויקח צמד בקר וינתחהו.**

שאול מנשרים קלו.

ר' לוי אמר:

שישים מילין היה הולך שאול.

ור' סימון אמר:

מאה ועשרים.

ורבנין אמרין:

מאה ושמונים.

אימתי?

כשנשבה הארון.

אדם הולך לבית המשתה אינו מוליך בניו עמו מפני מראית העין, ושאול הולך במלחמה ומוליך

בניו עמו, וידע שמדת הדין פוגעת בו. (מו) **ואתה לא תצא אתנו במלחמה.**

שאול אוכל חולין בטהרה, שנאמר: **וירם הטבח.**

ואתה מדמה עצמך לשאול!?

לכך נאמר: **שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני.**

סימן קלט

ואין רואה ואין יודע ואין מקיץ וגו' כי תרדמת ה' נפלה עליהם

אמר רב:

שלש תרדמות הם:

תרדמת שינה,

תרדמת נבואה,

תרדמת מרמיטא.

תרדמת שינה, דכתיב: **ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם.**
תרדמת נבואה, דכתיב: **ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אברם.**
תרדמת מרמיטא, דכתיב: **ואין רואה ואין יודע וגו'.**

רבנן אמרין:

אף תרדמה של שטות, שנאמר: **כי נסך ה' עליכם רוח תרדמה ויעצם את עיניכם.**

ר' חנינא בר יצחק אמר:

שלוש נובלות הם:

נובלות מיתה - שינה.

נובלות נבואה - חלום.

נובלות העולם הבא - שבת.

רבי אבין מוסיף אף תרתין:

נובלות אורה של מעלה - גלגל חמה.

נובלות חכמה של מעלה - תורה.

למה זה אדוני רודף אחרי עבדו

דרך ארץ באדם שהוא מוכיח נותן פניו בקטן.

וכשהוא מפייס נותן עיניו בגדול.

כן עשה דוד, כשדבר דברים טובים ונחומים הפך פניו לשאול, ואמר: **למה זה אדוני רודף אחרי**

עבדו, וכשאמר דברים קשים הפך פניו לאבנר, **לא טוב הדבר וגו' כי בני מות אתם.**

ואף משה עשה כן: **ויקצוף (משה) על אלעזר ועל איתמר ולא על אהרן.**

אבל ישראל לא עשו כן, אלא **וירב העם עם משה.**

אם ה' הסיתך בי ירח מנחה

אמר ר' ישמעאל סבא חתניא דר' חנניה:

אמר ליה הקב"ה לדוד: מסית קרית לי, אני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן

יודעים, שנאמר: **כי תשא את ראש בני ישראל וגו' וכיון דמנה לא שקל מנהון כפר.**

כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים

וכי מי אמר לדוד לעבוד ע"א?!

אלא לומר לך כל היוצא מארץ ישראל לחוצה לארץ כאלו עובד ע"א, שנאמר: **לתת לכם את**

ארץ כנען וגו' כי אני ה' אלהיכם, וכי הדר בארץ ישראל יש לו אלוה וכל שאינו דר בארץ

ישראל אין לו אלוה?!

אלא לומר לך, כל שאינו דר בארץ ישראל מעלה עליו הכתוב כאילו עובד ע"א.

דבר אחר:

וכי תעלה על דעתך שדוד המלך עבד ע"א?!
אלא על ידי שפוסק מדברי תורה הולך ומדבק בע"ז.

וכן הוא אומר: **וסרתם ועבדתם אלהים אחרים.**

וסרתם מדרך החיים לדרך המות.

ועבדתם אלהים אחרים.

פרק כח

המשך סימן קלט

ושמאול מת

כל ימיו של שמואל אינו אלא נ"ב שנה.

ועלי הכהן ישב על הכסא, באותה שעה נתמנה להיות שופט, נאמר: **והוא שפט את ישראל**

ארבעים שנה.

וכתיב: **והיא מרת נשפ וגו'.**

נשתיירו י"ג שנה, דכתיב: **ויהי (מקץ) [מיום] שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהי**

עשרים שנה.

צא מהם שבע שנים שהיה דוד מלך בחברון על יהודה, נשתיירו (מו) י"ג שנים, אחת עשרה לשמואל בעצמו ושנים לשאול, שנאמר: **בן שנה שאול במלכו** (וזי) **[ושתי] שנים מלך**, בתחלת עשרים שנה הביא שמואל הרואה את אהל מועד לנוב, ואע"פ שהיה ארון ה' בקרית יערים בנוב היו מקריבין, בסוף כ' שנה העלה דוד המלך את ארון ה' מקרית יערים אל בית עובד אדום **וישב ארון ה' בית עובד אדום הגתי שלשה חדשים ויברך ה' את בית עובד אדום.** **למדנו** שלא נתברך אלא בשביל הארון.

בן שנה שאול במלכו ושתי שנים מלך, ירד בראשונה והכה לנחש העמוני ומשחוחו ישראל, ירד

שניה ולא שמר הבטחתו ואח"כ **ויקח שמואל את קרן השמן** והוא בן כ"ח שנה.

בו בפרק הכה נוב והביא שמואל את אהל מועד לגבעון, נמצא עושה בנוב י"ג שנה ב' של שאול ואחת עשרה של שמואל.

צא מהן שנה אחת לעבורו, נמצא נ"ב שנה. שמואל מת לפני מיתתו של שאול ארבע חדשים,

שנאמר: **ויהי מספר הימים אשר ישב דוד בשדה פלשתים ימים וארבעה חדשים.**

ויאמר שאול לעבדיו בקשו לי את בעלת אוב.

אמר ר' שמעון בן לוי:

למה שאול דומה?

למלך שנכנס במדינה ואמר כל התרנגולין שבמדינה זו שחטו, בלילה בקש לצאת לדרכו,

אמר: אין כאן תרנגול שיקרא?

א"ל: לא צוית אתה לשוחטן?!

אף כאן שאול הסיר את האובות ואת הידעונים, וחזר ואמר: **בקשו לי אשה בעלת אוב.**

מהו ויתחפש שאול?
שנעשה חפשי מן המלכות.

וילך הוא ושני אנשים עמו

מי היו?

אבנר ועמשא.

למדך תורה דרך ארץ שלא יצא אדם (בלילה) [בדרך] לבדו.
וכן עשה אברהם אבינו **ויקח את שני נעריו (עמו) [אתו]**.

ויבאו אל האשה לילה

(מז) וכי לילה היה?

אלא אותה שעה היה להם אפלה בלילה.

וישבע לה שאול בה' לאמר חי ה' אם יקרך עון בדבר הזה

אמר ר' שמעון בן לוי:

למה שאול דומה?

לאשה שהייתה נתונה אצל אהובה ונשבעת בחיי בעלה.

ותאמר האשה את מי אעלה לך

מאומרי: **מי ה'** או מאומרי: **מי כמוכה**.

א"ל: **את שמואל העלה לי**.

עשתה מה שעשתה והעלתהו.

ותרא האשה את שמואל ותזעק למה רמיתני וגו'

מהיכן ידעה?

אמרו רבותינו:

לא כשם שעולה למלך עולה להדיוט.

למלך פניו למעלה ורגליו למטה כדרך העולים, ולהדיוט רגליו למעלה ופניו למטה.

שלשה דברים אמרו במעלה את האוב:

המעלה אותו רואהו ואינו שומע את קולו.

והשואלו שומע את קולו ואינו רואהו.

העומדים שם אינם רואים אותו ואינם שומעים את קולו.

איש זקן עולה והוא עוטה מעיל

ולהלך הוא אומר: **ומעיל קטן תעשה לו אמו**.

תאנא: המעיל בו גדל, בו נקבר, בו עלה.

תני בשם ר' נתן:

כסות שיורד עם אדם לקבורה בו עתיד לעמוד לתחיית המתים, שנאמר: **תתהפך כחומר חותם ויטיצבו כמו לבוש.**

ויאמר שמואל אל שאול למה הרגתני להעלות אותי.

אמר לו: לא היה לך להרגיז את בוראך אלא כי עשית אותי ע"א, לא כך שנינו: כשם שנפרעים מן העובד כך נפרעים מן הנעבד.

ויאמר שאול (אל שמואל) צר לי מאד וגו',

למה לא אמר לו באורים ותומים?

אמר ר' יצחק:

לב יודע מרת נפשו, על שהרג נוב עיר הכהנים,

וכן הוא אומר: **ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב,** וסמיך ליה: **אמור אל הכהנים.**

שצפה הקב"ה שעתיד שאול להרוג את נוב עיר הכהנים ולדרוש באוב.

ויקרא ה' את הממלכה מידך ויתנה לרעך לדוד

אמר לו: כד הוית גבן אמרת: **לרעך הטוב ממך** וכען אמרת: **לרעך לדוד.**

א"ל: כד וינא גביכון הוינא בעלמא דשקר ואמרנא לך מילין דשקר דדחילנא מינד דלמא תקטלינני, ברם אנא כען בעלמא דקשוט לא תשמע מיני אלא מילי דקשוט.

וימחר שאול ויפול מלא קומתו ארצה

אמרו לו אבנר ועמשא: **מה אמר לך שמואל?**

אמר להם: אמר לי: למחר את נחית לקרבא ונצח, ובניך מתמניין רברבין.

אמר ר' שמעון בן לקיש:

באותה שעה (אמר) [קרא] הקב"ה למלאכי השרת ואמר להם: בואו וראו בריה שבראתי בעולמי, בנוהג שבעולם אדם שהולך לבית המשתה אינו מוליך בניו עמו מפני מראית העין וזה יורד למלחמה ויודע שהוא נהרג נוטל בניו עמו ושמת על מדת הדין שפוגעת בו.

אמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי:

הראה לו הקב"ה למשה דור דור ודורשיו, דור דור ושופטיו, דור דור ומלכיו, והראהו לו שאול ובניו נופלים בחרב.

אמר לפניו: רבש"ע, מלך ראשון שיעמוד על בניך ידקר בחרב!?

אמר לו: משה, ולי אתה אומר!?

אמור אל הכהנים שהרג שמקטרגין אותו.

תני:

על חמש חטאות מת אותו צדיק, שנאמר: **וימת שאול במעלו, ושהרג נוב עיר הכהנים, ועל שחמל על אגג, ועל שלא שמע לשמואל שא"ל שבעת ימים תוחיל, וגם שדרש באוב וידעוני.**

ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי

שנו רבותינו:

בעל אוב זה המדבר בין הפרקים ובין אצילי ידיו.
ידעוני זה המניח עצם ידוע בפיו והוא מדבר.
בעל אוב אחד הנשאל בגולגולת ואחד המעלה בזכור.

מה בין מעלה בזכור לנשאל בגולגולת?

מעלה בזכור אינו עולה כדרכו ואינו עולה בשבת, נשאל בגולגולת עולה כדרכו ועולה בשבת.

סימן קמ

והוא עוטה מעיל

בוא וראה כל מה שהכה הקב"ה בעולם הזה מרפא לעולם הבא.

העורים מתרפאים, שנאמר: **אז תפקחנה עיני עורים.**

הפסחים מתרפאים, שנאמר: **אז ידלג כאיל פסח.**

האלמים מתרפאים, שנאמר: **ותרון לשון אלם.**

וכשם שאדם הולך כך הוא בא.

עור הולך עור בא,

חרש הולך חרש בא,

אלם הולך אלם בא,

פסח הולך פסח בא,

כשם שהוא הולך לבוש כך בא לבוש, שנאמר: **תתהפך כחומר חותם ויטיצבו כמו לבוש.**

וממי את למד?

משמואל הנביא, דכתיב: **והוא עוטה מעיל.**

וכתיב: **ומעיל קטן תעשה לו אמו.**

ולמה כשם שאדם הולך כך הוא בא?

כדי שלא יאמרו רשעי עולם משמתו רפא אותם הקב"ה, דומה שאין אלו אותם אלא אחרים

הם, אמר הקב"ה: **יעמדו כמו שבאו.**

ויאמר שמואל אל שאול למה הרגתני להעלות אותי

ר' אלעזר כי הוה מטי להאי קרא בני:

ומה שמואל הנביא היה מתירא מיום הדין, אנו על אחת כמה וכמה.

מאי היא?

דכתיב: **ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי עולים מן הארץ.**

עולים תרי משמע:

חד שמואל,

ואידך דאזל שמואל ואייתי למשה בהדיה.

אמר: דילמא חס ושלום לדינא מתבעינא קום בהדאי, אי איכא מילתא דכתיבא באורייתא ולא קיימתיה.

אמר רבא בר חנינא סבא משמיה דרב:

כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו, שנאמר: **ויאמר שמואל אל שאול וגו' ויאמר שאול צר לי מאד וגו'** ואלו באורים ותומים לא קאמר ליה, משום דהרג נוב עיר הכהנים.

ומנא לן דאחילו ליה?

שנאמר: **ויאמר שמואל (אל שאול) ולמה תשאלני וה' סר מעליך וגו' ומחר אתה ובניך עמי.**

מאי עמי?

עמי במחיצתי.

ורבנן אמרי מהכא:

והוקענים לה' בגבעת שאול בחיר ה', יצאת בת קול ואמרה: **שאול בחיר ה'.**

תלמידוי דרבי אמי בר אבא בשם רבי שמואל בר נחמני:

חביבה היא מיתתו של שאול יותר מחייו, שבחייו לא נאמר: **אתה ובניך עמי** ובמיתתו נאמר: **אתה ובניך עמי**, עמי במחצתי.

ר"א אומר:

בא וראה כח (הצדקה) [הצדיקים] משאול, שהסיר את האובות ואת הידעונים מן הארץ וחזר ואהב את אשר שנא, והלך לו אצל צפניה אמו של אבנר לעין דאר, ושאלה לו באוב והעלה לו את שמואל והעלה את משה עמו, וראו המתים שמואל עולה ועלו עמו סבורים שהגיע תחית המתים, וראתה האשה ונבהלה, אחד עשר צדיקים אעלו עמו באותה שעה.

רבי אליעזר אומר:

כל המתים עולים בתחית המתים לבושים בתכריכיהם.

בוא וראה מן הזרע שנזרעים ערומים ועלים לבושים בכמה קליפות והיורדים לארץ לבושים כל שכן שעולים לבושים.

ולא עוד בוא וראה מחנניה מישאל ועזריה שירדו לכבשן האש לבושים ויצאו לבושים,

דכתיב: **כפיתו בסרבליהון** ולא נחרכו.

וכן למדנו משמואל הנביא, שנאמר: **איש זקן עולה והוא עוטה מעיל.**

סימן קמא

רבי יונתן אומר:

כל הנביאים נתנבאו בחייהו, שמואל נתנבא בחייו ולאחר מיתתו, שאמר שמואל לשאול: אם אתה שומע לעצתי ליפול בחרב תהא מיתתך כפרה עליך, ויהא גורלך עמי במקום שאני שרוי שם, ושמע שאול לעצתו ונהרג הוא ובניו עמו, שיהא חלקו עם שמואל הנביא, שנאמר: **עמי**, עמי במחיצתי.

הלל הזקן אומר:

אמר שמואל לשאול: לא דיך שלא שמעת בקולי למחות את זכר עמלק אלא גם לדרוש באוב, אוי לרועה ואוי לצאנו, שבשבילך נתן הקב"ה את ישראל ביד פלשתים, שנאמר: **ויתן ה' גם את ישראל עמך ביד פלשתים**.

פרק ל

המשך סימן קמא

ויתנו לו פלח דבילה

(העתק מרמז קיז לעיל בפסוק ראו נא כי אורו עיני)

ראו נא כי אורו עיני כי טעמתי מעט דבש הזה

שנו רבותינו:

מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דבש וכל מיני מתיקה, מפני שהדבש וכל מיני מתיקה מאירים את העינים.

ויכם דוד מהנשף ועד הערב

מאורתא ועד אורתא. דכתיב: **בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה**.

אי הכי מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב מיבעי ליה?

אי כתיב הכי הוה אמינא מאורתא דהאידינא עד אורתא דלחמחר, או מצפרא דהאידינא עד צפרא דלחמחר, קמ"ל מהנשף ועד הערב מצפרא ועד אורתא.

רב אשי אמר:

תרי נשפי הו, נשף יממא ואתא ליליא, נשף ליליא ואתא יממא.

ולא נמלט מהם איש כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים

כתיב: **וישב ביום ההוא עשו לדרכו וארבע מאות איש**

להיכן הלכו?

נשמטו אחד אחד בפני עצמו, אמרו: שלא נכוה בגחלתו של יעקב.

אימתי פרע להם הקב"ה?

להלן: **ולא נמלט מהם איש כי אם ארבע מאות.**

ויען כל איש רע ובליעל וגו' עד ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה (דוד) לחק ולמשפט לישראל.

אמר רבי יודן:

והלאה אין כתיב כאן אלא ומעלה.

ממי את למד?

מאברהם, שנאמר: **בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים וגו'.**

פרק לא

המשך סימן קמא

ויקומו כל איש חיל

אנשי יבש גלעד אמרו: **אותו האיש הצילנו מחרפת בני עמון אין אנו חייבים לגמול לו חסד?**
א"ל הקב"ה: אתם גמלתם חסד עם שאול ועם בניו, אף אני נותן שכרכם לבניכם לעתיד לבא,
כשעתיד הקב"ה לקבץ את ישראל, ראשון הוא מקבץ חצי שבט מנשה, שנאמר: **לי גלעד ולי מנשה.**